HET ANTWERPSCH DIALECT

MET EENE SCHETS
VAN DE GESCHIEDENIS VAN DIT DIALECT
IN DE 17e EN DE 18e EEUW

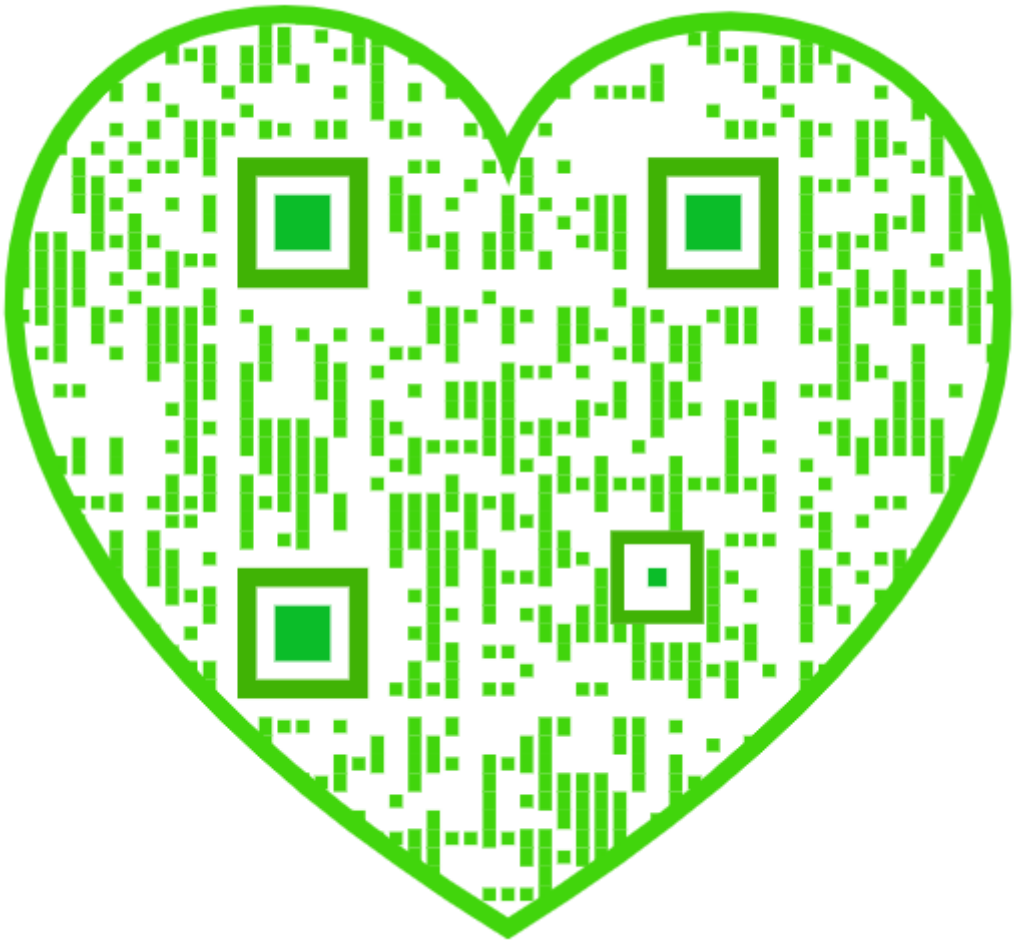

RECUEIL DE TRAVAUX

PUBLIÉS PAR

LA FACULTÉ DE PHILOSOPHIE ET LETTRES

de l'Université de Gand.

EXTRAIT DU REGLEMENT

Les travaux des professeurs et chargés de cours, anciens professeurs et anciens chargés de cours sont publiés sous la responsabilité personnelle de leurs auteurs.

Tous les autres le sont en vertu d'une décision de la Faculté.

Gand, impr. A. Vander Haeghen.

UNIVERSITÉ DE GAND

RECUEIL DE TRAVAUX

PUBLIÉS PAR

LA FACULTÉ DE PHILOSOPHIE ET LETTRES

30e FASCICULE

HET
ANTWERPSCH DIALECT

MET EENE SCHETS
VAN DE GESCHIEDENIS VAN DIT DIALECT
IN DE 17e EN DE 18e EEUW

DOOR

HERM. SMOUT

GAND

LIBRAIRIE J. VUYLSTEKE, RUE AUX VACHES, 15.

—

1905

Ik heb getracht de taalwetten te vinden en niet naar eigen goeddunken te verzieren.

L. TEN KATE. *Aenleiding*, Voorreden, blz. 22.

En, luistrende om my henen,
Vernam ik t'allen kant
De tael van 't vaderland,
Die aen dit schouwtooneel haer maetgeluid mogt leenen.
Zy, lievelinge van uw zoons,
Had op hun tong iet ongewoons,
Want allen scheen de ziel des dichters ingeboren,
't Zy veder of penseel of beitel hun behooren
My trof hun beeldenspraek, gelyk een krachtig lied.
En 'k sprak : hier ryst de zon van Vlaendrens kunstgebied.

LEDEGANCK. — *Ode aan Antwerpen.*

Het zou overbodig zijn, nu in de laatste jaren, zoovele werken over dialectstudie werden uitgegeven, een werk als dit te rechtvaardigen. Over het nut van het bestudeeren der dialecten, over de vele rijkdommen, die de algemeene taal in hare verschillende dialecten bezit, werd in het lang en het breed gesproken in vele tijdschriften en op menig Nederlandsch congres. Het zou dus volkomen onnoodig zijn, hier, op deze plaats, te herhalen wat reeds zoovelen vóor me gezegd hebben.

In deze studie heb ik me zoo nauw mogelijk aangesloten aan de studie van het dialect van Aalst, door Professor Ph. Colinet, uitgegeven in den eersten jaargang van de Leuvensche Bijdragen (blz. 1-59, 99-206, 223-308). Op vele punten stemt mijn werk overeen met dat van Colinet, maar niets moet hier verwondering baren : we behandelen immers beiden een Brabantsch dialect. Mijn werk moest echter noodzakelijk voor het zijne onderdoen, want, benevens den korten tijd, dien me de wet voor mijn uitgangsexamen gunde, en die hoofdzakelijk de schuld er van was, dat veel slechts in schets kon medegedeeld worden, wat anders wel verdiende grondiger onderzocht te worden, stonden mij niet, zooals hem, de werktuigen voor de proefnemende methode van den E. H. Rousselot ten dienste, zoodat ik alles naar het gehoor moest bepalen, met het gevolg dat sommige phonetische verschijnselen, die moeilijk met het oor waar te nemen waren, ononderzocht zijn gebleven.

Het Antwerpsch dialect, waarover in dit werk gehandeld wordt, wordt in de Antwerpsche agglomeratie gesproken; deze bevat de geheele stad Antwerpen, de grensdorpen Borgerhout en Berchem binnen de versterkingen, Merxem, Deurne, Mortsel en Hoboken er buiten, gedeelten van de grensdorpen Austruweel, Schooten, Borsbeek en Hemixem,

alsook het gehucht Sint-Anneken (of Vlaamsch Hoofd, afhangende van het dorp Zwijndrecht), rechtover de stad, aan den linker oever der Schelde.

Het Antwerpsch dialect verdringt meer en meer de dialecten van de omliggende dorpen; door de gedurige uitbreiding der stad wordt voortdurend het grondgebied der omliggende dorpen door Antwerpenaars ingenomen, die er hunne taal overplanten. Andere omstandigheden, als de duurte van het leven te Antwerpen zelf, of ook, wat te Antwerpen meer het geval is dan in welke stad van België ook, om van den dienst van de burgerwacht ontslagen te worden (1), zijn oorzaak dat de Antwerpenaar zich in de omliggende dorpen vestigt. Waar zich zoo een kolonie van Antwerpenaars gevormd heeft, wordt het Antwerpsch gesproken. De boer van 't omliggende van Antwerpen tracht van zijnen kant, zooveel mogelijk " gelijk de menschen van de stad „ te spreken; hij en zijne familie vergenoegen zich niet meer, zich als " stadsmenschen „ te kleeden en stadsmanieren aan te nemen; zij trachten zooveel mogelijk hunne taal, die onder dit steedsche kleed den boer zou verraden, af te werpen, en ze spreken, zooals men in de stad spreekt. Door die verschillende omstandigheden is het Antwerpsch meer en meer geneigd, de naburige dialecten te verdrijven, en zich op hun grondgebied te vestigen.

Vroeger, vóór het bouwen der groote Scheldekaaien, en vóór het afbreken der beruchte achterbuurten, zooals voornamelijk de Boeksteeg, bestonden er te Antwerpen twee dialecten, een dat gesproken werd in het Schippers- en het Sint-Andrieskwartier en een ander daarbuiten; in hoofdzaak verschilden beide dialecten weinig van elkander, alleen was het dialect buiten die twee oude wijken levendiger, vlugger, huppelender dan datgene dat in die wijken gesproken werd: dit was veel doffer, trager, sleepender dan het eerste,

---

(1) Om die reden hebben zich in de dorpen Mortsel, Bouchout, en onlangs te Eeckeren, koloniën van een zeer groot getal Antwerpenaars gevormd.

maar bevatte in zich een menigte oude woorden, die het eerste niet meer kende, of door vreemde vervangen had. Na het bouwen der kaaien, wat het grootste gedeelte van het Schipperskwartier deed verdwijnen, en het afbreken, om gezondheidsredenen, maar ook om de veiligheid in de stad te verzekeren, van de beruchte Boeksteeg, in het Sint-Andrieskwartier, werd de bevolking van die twee wijken over de geheele stad verspreid, te midden van de in getal veel sterkere bevolking, die het andere dialect sprak; het gevolg er van was, dat het oude dialect van het Schipperskwartier en van het Sint-Andrieskwartier spoedig opgelost werd in het andere; alleen in eenige smalle straatjes en steegjes, waar reeds vóór de afbraak, de overbevolking dier twee wijken een woonplaats had gevonden, bleef ze voortbestaan. Ongelukkiglijk voor die taal echter, werkt het houweel gedurig voort; de smalle straatjes verdwijnen het eene na het andere, en de bevolking verspreidt zich naar de vier winden... Die taal bevat tevens een andere kiem van verval; ze wordt alleen door de laagste volksklasse gesproken, terwijl de andere de taal is van den burger, ja zelfs van den rijke; vele kinderen uit achterbuurten, om hunne mindere afkomst te verbergen, hebben zich dit dialect afgewend en zijn op zijn " burgersch „ gaan spreken. Heden kan men nog die taal, waarvan de hoofdverschillen bij de klankleer zullen opgegeven worden, hooren spreken door leursters, voornamelijk door vischleursters (spreken als een vischwijf = zeer gemeen spreken), op de vischmarkt, alsook in de nabijheid van de gangetjes en steegjes, door dit volk bewoond. Een centrum, dat dagelijks kleiner wordt, bevindt zich voor het oogenblik op de grenzen van Antwerpen, te Borgerhout, in de zoogezegde wijk van den Steenen Molen (ook wel Doolhof geheeten); een ander, maar veel kleiner, nabij de Sint-Jacobsmarkt te Antwerpen, in de zoogenaamde Zwanengang en Rozenstraat.

Zooals reeds gezegd is, breidt zich het Antwerpsch (of burger-Antwerpsch) uit, ten koste van de omliggende boersche dialecten en van het plat Antwerpsch. Het wordt echter

op zijn beurt aangetast door de Hollandsche omgangstaal, die volgens sommige omstandigheden gewijzigd is. Het propagandacentrum van die taal is hoofdzakelijk de school. Weliswaar is de invloed er van, bij de gebrekkige inrichting van het lager onderwijs in België, nog zeer beperkt; te miskennen valt echter de invloed niet, dien ten eerste de school en ten tweede de lectuur op de taal uitoefent. Om slechts een enkel voorbeeld aan te halen, klinkt te Antwerpen het woord meisje : **maskə**, maar in een liedje, dat in de school aangeleerd wordt, en dat op de straat op kermisdagen gezongen wordt, zingt men steeds *meisje* (met de Nederlandsche uitspraak der *ei*!), alhoewel het woord niet in het rijm staat en al de omringende woorden verantwerpscht zijn (1). Eenmaal, en misschien spoediger dan men wel denkt, zal het Antwerpsch dialect verdrongen worden en zal het als onbeschaafd en onwetend gelden.

Ik mag ten slotte niet nalaten, een woord van dank toe te sturen aan al degenen, die me in het behandelen van dit werk een hulprijke hand hebben geboden; vooreerst had ik veel te danken aan mijne professoren J. Vercoullie, P. Fredericq, H. Logeman en W. de Vreese, die me door raadgevingen en het leenen van boeken menig onschatbaren dienst hebben bewezen. Dan ben ik dank verschuldigd aan Prof. Ph. Colinet van Leuven, in wiens werk ik menig nuttigen wenk heb gevonden en gevolgd; ook ben ik den Heer R. Vandenberghe, eersten conservator der Universiteitsbibliotheek te Gent en Dr. C. J. Hansen, bibliothecaris te Antwerpen, erkentelijk voor de vrijheid die ze mij gaven, de voor mijn werk noodige boeken te leenen en ze te benuttigen ter plaatse, waar het mij het gemakkelijkst was.

HERM. SMOUT.

GENT, DEN 15n JUNI 1898.

---

(1) Het liedje in quaestie is : **Kîr ûmə, kîr ûmə, en** ... *(naam)* **kîrd əw iz ûmə, en** ... (*naam*) **ēd ör umgəkîrt, en dad ē sə van al də** *meisjes* **həlîrt.**

EERSTE DEEL

Klankleer

§ 1. — De klanken van het Antwerpsch hebben over het algemeen hetzelfde stadium doorloopen, als die van het Nederlandsch. Daar er echter nevens de vele gelijkenissen, ook groote, belangrijke verschillen bestaan, heb ik alles, op de *Historische Grammatica* van Prof. J. Vercoullie steunende, zoover het voor mijn doel mogelijk was, op het oud-Nederlandsch teruggebracht. Het Middelnederlandsch kon niet als grondslag dienen, aangezien in die periode van de taal reeds de dialectische verschillen ontwikkeld waren, en met den huidigen staat der wetenschap, niemand met zekerheid kan zeggen wat van dit Middelnederlandsch ook " Middel-Antwerpsch „ was, en wat reeds in het " Middel-Antwerpsch „ van de toenmalige algemeene omgangstaal verschilde. Later, misschien, zal het mogelijk zijn in het Middelnederlandsch aan ieder dialect het zijne te geven. Tot zoolang echter, moeten we ons tevreden houden, met de vormen over een denkbeeldig Middel-Antwerpsch op het Nederfrankisch terug te brengen.

§ 2. — Het Antwerpsch kent de volgende spraakgeluiden :

A) De klanken :

α) Mondklinkers (alleen monophthongen) :

a, â, ā, e, ê, ē, i, î, ī, o, ô, ō, ö, ȫ, u, û, ū, y, ȳ, ə.

β) Neusklinkers :

į, ą.

γ) Tweeklanken of diphthongen :

ay, oy, uj, au.

B) De geruischen :

α) De sonore :

b, p, w, v, f, d, t, z, s, j, g, h, k, k̇.

β) De gemouilleerde :

l̃, ñ, ž, š, č (ook gemouilleerde **r** in de kindertaal; brouwende r).

γ) De nasalen :

m, n, ŋ.

§ 3. — De **a** (1) is dezelfde klank als de Nederlandsche *a* in *lam, dag*, dus de korte wijde middelachterklinker (Sweet : mid-back-wide); b. v. in **slah,** *slag.*

§ 4. — De **â** is dezelfde klank als de voorgaande, overeenstemmende met de Fransche *â* in *âme,* dus gerekter dan **a**; b. v. in **kârək,** *kerk.*

§ 5. — De **ā** stemt overeen met de Nederlandsche lange *a* in *vlaag, dagen*, en is dus de lange wijde middelachterklinker (Sweet : mid-back-wide); b. v. in **nā,** *nu,* **vrā,** *vrouw.*

§ 6. — De **e** is de klank, dien men hoort in 't Nederlandsche *bed.* Ze is de nauwe benedenvoorklinker (Sweet: low-front-narrow); b. v. in **bet,** *bed*, **reht,** *recht.*

§ 7. — De **ê** is dezelfde klank als de voorgaande, maar veel langer gerekt; b. v. in **pêrt,** *paard.*

§ 8. — De **ē** is de zachtlange *e* van het Nederlandsch, in *leven,* de nauwe middelvoorklinker (Sweet: mid-front-narrow); b. v. in **gēvə,** *geven.*

§ 9. — De **i** is de wijde bovenvoorklinker (Sweet : high-front-wide), overeenstemmende met de Duitsche *i* in *Fisch, ich*; b. v. in **vis,** *visch.* Men lette er wel op dat de **i niet** de

---

(1) De korte vocalen zullen in den loop van dit werk zonder het teeken ˘ geschreven worden. Al de Antwerpsche vormen zijn met vette letter gedrukt; in voorbeelden wordt steeds rekening met de sandhi-werking gehouden.

uitspraak van de Nederlandsche *i*, maar wel die van de Duitsche *i* heeft.

§ 10. — De **î** is dezelfde klank als de voorgaande, maar is veel langer aangehouden; b. v. in **stîn,** *steen.*

§ 11. — De **ī** is de lange gesloten Nederlandsche *ie* vóór *r* zooals in *hier.* Ze is de nauwe bovenvoorklinker (Sweet: high-front-narrow), en stemt in uitspraak overeen met de Duitsche *ie* van *sie* en de Fransche *i* van *fini;* b. v. in **īr,** *hier,* **nīt,** *niet.*

§ 12. — De **o** is de korte gesloten *o* van het Nederlandsch, de half geronde nauwe middelachterklinker (Sweet : mid-back-narrow-half-round), in uitspraak overeenkomende met de Fransche *o* in *non* en de Nederlandsche *o* in *hond*; b. v. in **oŋt,** *hond.*

§ 13. — De **ô** is dezelfde klank, maar langer aangehouden dan de **o.** Ze komt in uitspraak volkomen overeen met de Engelsche *au* in *taught, caught*; b. v. in **wôtər,** *water.*

§ 14. — De **ō** is de zachtlange *o* van het Nederlandsch, de geronde nauwe middelachterklinker (Sweet : mid-back-narrow-round), in uitspraak overeenstemmende met de Fransche *o* in *chose* en de Duitsche *o* in *Thron*; b. v. in **ōpə,** *open.*

§ 15. — De **ö** is de umlaut van de korte **o,** dus de geronde wijde middelvoorklinker (Sweet : mid-front-wide-round), overeenstemmende met de uitspraak van de Duitsche *ö* in *wölben, schöpfen*; b. v. **störəm,** *storm.*

§ 16. — De **ȫ** is de umlaut van de lange **ō,** dus de geronde nauwe middelvoorklinker (Sweet : mid-front-narrow-round), in uitspraak overeenstemmende met de Nederlandsche *eu* in *deur*, en de Duitsche *ö* in *schön*; b. v. in **dör,** *deur.*

§ 17. — De **u** is dezelfde klank als de Engelsche *u* in *put,*

dus de geronde wijde bovenachterklinker (Sweet : high-back-wide-round), b. v. in **um,** *om* (1); **blum,** *bloem*; **buk,** *boek.*

§ 18. — De **û** is dezelfde klank als de voorgaande, maar langer aangehouden; b. v. in **shûn,** *schoon.*

§ 19. — De **ū** is de lange gesloten **u**, in 't Nederlandsch *oe* vóór *r*, zooals in *boer.* Ze is de geronde nauwe bovenachterklinker (Sweet : high-back-narrow-round), beantwoordende aan de Fransche *ou* in *amour*, de Duitsche *u* in *du*, de Engelsche *oo* in *too,* of *ou* in *you*; b. v. in **mūdər,** *moeder*; **būr,** *boer.*

§ 20. — De **y** is de umlaut der korte **u**. Ze is de geronde wijde bovenvoorklinker (Sweet : high-front-wide-round), overeenstemmende in uitspraak met de Duitsche *ü* in *schützen*; b. v. in **dyn,** *dun.* De uitspraak stemt dus niet met de Nederlandsche uitspraak van korte *u* overeen.

§ 21. — De **ȳ** is de umlaut der lange **ū**. Ze is de geronde nauwe boven-voorklinker (Sweet : high-front-narrow-round), in uitspraak overeenstemmende met de Duitsche *ü* in *führen,* de Fransche *u* in *mur*; b. v. in **shȳrə,** *schuren*: **vȳrə,** *voeren.*

§ 22. — De **ə** is een doffe klinker, overeenkomende met de Nederlandsche *e* in *boomen, hoogte,* met de Duitsche *e* in *schöne*; b. v. in **bûmə,** *boomen*; **ûhtə,** *hoogte.* Ze is de nauwe middeltusschenklinker (Sweet : mid-mixed-narrow).

§ 23. De **ą** is de neusklank van de lange *a*; deze klank komt in het Antwerpsch dialect uiterst zelden voor; ze komt overeen met de Fransche *an* in *ancre,* de Fransche *en* in *enfant*; b. v. **ąbelt** = *aambeeld.*

§ 24. — De **į** is de neusklank van de korte *a*; deze klank komt in het Antwerpsch dialect dikwijls voor, en stemt overeen met de Fransche *in* in *fin,* de Fransche *ein* in *serein,*

---

(1) In het voorbeeld op blz. 6 staat **ûme**; deze **û** is alleen in zang gerekt.

de Fransche *ain* in *main*; (om reden dat deze klank overeenstemt met de Fransche *in*, werd hij door **į** verbeeld; hij heeft echter niets met *i* gemeen); b. v. in **įt** = *hand* (dezelfde klank als in 't Fransch *main)*; **įtwârəpə** = *Antwerpen.*

§ 25. — De **ay** is de uitspraak van de Nederlandsche diphthonge *ei* met den *a*-stand van den mond (in plaats van den *e*-stand); deze klank komt goed overeen met de Beiërsche uitspraak van *ei* in *Stein*; b. v. in **zayn** = *zijn*, **klayn** = *klein.*

§ 26. — De **oy** is de verbinding eener korte **o** met een gerekte **j**, dicht bij de Zuidduitsche uitspraak van *eu* in *Beute* staande. Ze komt overeen met de Engelsche *oy* in *boy*; b. v. in **oys,** *huis.*

§ 27. — De **uj** is de verbinding eener korte **u** met **j**, korter dan de Nederlandsche *oei* in *bloeien*; b. v. in **blujə** = *bloeien.*

§ 28. — De **au** is de verbinding eener lange **a** met een minimale **u**; b. v. in **traut,** *trouwt*, **paus,** *paus.* Het spreekt van zelf dat de overgang tusschen de **a** en de **u** niet plotseling, maar langzaam geschiedt; de **u** is zoo kort, dat men ze nauwelijks kan hooren (bijna een *w*).

§ 29. — De sonore geruischen **b, p, w, v, f, d, t, z, s, j, k** zijn de gewone Nederlandsche klanken. De **g** is een weinig minder spirant dan in het Hollandsch, de **h** is de stemlooze spirant, in 't Nederlandsch door *ch* verbeeld, de **ķ** is de stemhebbende gutturaal, dien men ook in het Nederlandsch hoort in *za***k***doek*, *ker***k***boek.*

§ 30. — De gemouilleerde klanken zijn meest allen in 't Nederlandsch bekend; de **ž** en de **š** zijn er door *g* of *ch* verbeeld : *stellage, chocolade.* De **č** is een opeenstooting van een t en een **š.**

§ 31. — De nasalen zijn **m, n** en **ŋ.** Deze laatste is de gutturaal nasaal (Nederlandsch *ng*).

EERSTE HOOFDSTUK.

Klinkers en tweeklanken in beklemtoonde lettergrepen.

§ 32. — De **a** (cf. voor de uitspraak § 3).

1° (mnl. *a*), onfra. en os. *a*, Ug. *a*, Idg. *a*, *o*, of *ə* in gesloten lettergreep, behalve vóór eene *r* : **as, af, akər, adər, gast, nam, maht, gat, aht, stat;** (*as, af, akker, adder, gast, nam, macht, gat, acht, stad*).

2° (mnl. *a* of *e*), elders *e* of *i* vóór *rt* : **smart, art, zwart, mart** (*smart, hart, zwart, markt*).

3° rom. *a* : **abt, abonērə, abrikōs, akōrt, album, altôr, papa, paljas, papīr, mat, pasə, kalək** (*abt, abonneeren, abrikoos, accoord, album, altaar, papa, paljas, papier, mat, passen, kalk*).

4° verkort uit **ā**, vóór verkortende consonantengroepen, of in afwisselende bijtonige bijvormen : **na** nevens **nā** (*nu*).

5° verkort uit **â**, vóór verkortende consonantengroepen : **karkə, sharkə, varst** (*karretje, scharretje, verst*).

6° (mnl. *e*), vóór *r* + *d* of *s* : **vars, gars, dardə, vardər, garst, karsmis** (*versch, gers* voor *gras, derde, verder, gerst, kerstmis*).

Was deze klank reeds **a** in het « middel-Antwerpsch » ? Op deze vraag zou geen afdoend antwoord kunnen gegeven worden; in de oudste me bekende schriften komt echter soms *a* in plaats van *e* voor.

Uitzondering maken de woorden **erdər** (1), **vers, pers,** (*herder, vers, pers*), alsook de vreemde woorden van

---

(1) Men zegt **erdərstrot** *Herderstraat*, maar anders wordt het woord weinig gebruikt; in de plaats zegt men **shêpər**, of ook **shôpardər**, met den **a**-klank.

latere ontleening zooals *concert, dessert, expert terts*, e. a.

AANMERKING. — In **farəm** (*ferm*) heeft men ook een **a.**

7° verkort uit **ay** voor gemouilleerde consonanten, alsook in het bijtonige suffix **-at** (*-heid*) : **klañčə, baǐčə, gačə, mačə, girihat** (*kleintje, bijltje, geitje, meidje, gierigheid*).

8° in het woord **maskə** (*meisje*), en in het bijtonige **gəlak** (*gelijk*).

AANMERKING. — Dat de **a** van **maskə** aan het voortbestaan eener Westgermaansche *a* doet denken, zooals Prof. Ph. Colinet veronderstelt (blz. 11), schijnt me gewaagd.

Abnormaal is de **a** in **lakə, lakər** (*lekken of likken, lekker*).

§ 33. — De **â** (cf. voor de uitspraak § 4; aan te merken is dat in de platte volkstaal de **â** langer is dan in de taal van den burger).

1° alle klank, die in 't Nl. *a* geworden is, in een gesloten lettergreep vóór een *r*, met of zonder volgende consonant (behalve *t* of *s*) : **kâr, wâr, ârt, pârək, ârəm, dârəm, gəkârəm, žəndârəm, zwârəm, wârəm, ârəp** (*kar, war, hard, park, arm, darm, gekarm, gendarme, zwarm, warm, harp*).

In **ârt** heeft men ook een gerekte **â**, alhoewel de **r** door een **t** gevolgd wordt.

Uitzondering maakt **farəm** (*ferm*) met **a.**

2° alle klank, die in 't Nl. *e* geworden is, in een gesloten lettergreep vóór een *r*, gevolgd of niet gevolgd door een consonant (behalve *t* of *s*) : **vâr, bədârəvə, bârəh, ârəvə, ârbârəh, kârəvə, kârək, stârəvə, shârəp, wârəkə** (*ver, bederven, berg, erven, herberg, kerven, kerk, sterven, scherp, werken*).

3° in het woord **gâs,** *gas*, dat waarschijnlijk onder den invloed van het Fransche *gaz* heeft gestaan.

§ 34. — De **jâ.**

Het Antwerpsch kent dien klank in slechts een enkel woord, en zijne samenstellingen en afleidingen, namelijk in **jârt** (*aarde, grond*), waarschijnlijk afstammende van een vorm

jerde* en in verband staande met de *jê* in plaats van *aa* vóór *rd* of *rt* in sommige boerendialecten, rondom Antwerpen, waar *paard* een *pjêrt* en *staart* een *stjêrt* is. **Jârt is onzijdig en beteekent *losse aarde, grond :* **twî shypə jârt** (*twee schuppen aarde*), **t lēd up ət jârt** (*'t ligt op den grond,* nl. niet bevloerden of beplanten grond).

§ 35. — De **ā** (cf. voor de uitspraak § 4).

1° alle klank, die in 't Nl. *auw* is geworden. en die in een open lettergreep staat : **blā, flā, lā, pā, rā, klāwə, knāwə** (*blauw, flauw, lauw, nauw, rauw, klauwen, knauwen* of *kauwen*).

2° alle klank, die in 't Nl. *ouw* is geworden, en die in een open lettergreep staat : **tā, bā, vrā, bāwə, brāwə, āwə; dāwə, āwələk** (*touw, bouw, vrouw, bouwen, brouwen, houwen* voor *houden, douwen* voor *duwen, houwelijk* voor *huwelijk*).

Aanmerking. — Zooals uit de twee laatste voorbeelden blijkt, zijn sub. 2° al de woorden die in 't Nederlandsch een abnormale *u* vóór *w* hebben, begrepen. Het bijwoord *nu* (ook wel *nou*) bevindt er zich onder; het klinkt te Antwerpen **nā.**

§ 36. — De **e** (cf. voor de uitspraak § 6).

1° alle klank, die in 't Nl. *e* is geworden in gesloten lettergreep, behalve vóór eene *r* : **bef, eht, fles, el, letər, meŋs, mes, pest** (*bef, echt, flesch, el, letter, mensch, mes, pest*). Ook in **erdər** (*herder*, weinig gebruikelijk; men zegt gewoonlijk **shêpər** of **shôpardər** (cf. Nota op blz. 11), **vers, pers**, alsook in de woorden van vreemden oorsprong, die van latere ontleening zijn; hierin moet de *e* door een verkortende consonantengroep gevolgd worden : **terts, konserkə** (nevens **konsêr**).

2° verkort uit **ē** vóór verkortende consonantengroepen : **belt, bemt, berkə, eŋt, peskə** (*beeld, beemd, beerken, eend, peesje*), alsook in **besəm, enə, medəsaynə, nefə** (*bezem, heen, medecijnen, nevens*).

3° Verkort uit **ê** vóór verkortende consonantengroepen : **perčə, sterčə, keskə** (*paardje, staartje, kaarsje*), **konserkə** (*concertje*), alsook in **lest** en **shets** (*laatst* en *schaats*).

4° verkort uit **ay** vóór verkortende consonantengroepen, indien de volgende consonant niet gemouilleerd is (Cf. § 32, 7°): **ceŋtȳr, eŋdə, ekskə, paleskə, feŋdər, kleŋdər, dekskə, destah, lefkə, veftiŋ, wefkə, blekt, bəgrept** (*ceinture, einde, eikje, paleisje, fijner, kleiner, dijkje, dijstag* (*Dinsdag,*) *lijfje, vijftien, wijfje, blijkt, begrijpt*).

5° in de woorden **blek** en **ten** (*blik* en *tin*).

§ 37. — De **ê** (cf. voor de uitspraak § 7).

1° de klank die in 't Nl. een abnormale *a* vóór *rd* of *rt* is geworden : **pêrt, pêrəl, kêrs, klêr, lêrs** (*paard, parel, kaars, klaar, laars*). Daarnevens heeft men de echte *a* voor *rd* of *rt*, die **ô** is geworden : **bôrt, ôrt** (*baard, aard*).

AANMERKING. — Het woord **jârt** (cf. § 34) schijnt te wijzen op een vroegere diphthonge *ië, iê.*

2° een overblijfsel van umlaut schijnt te bestaan in **êvərehs, gêf, kês, blêtə, shêpər** (*averechts, gaaf, kaas, blaten, schaapherder*).

3° alle klank, die in 't Nl. zachtlange *e* is geworden, en die vóór een *r* staat : **bêr, bəgêrə, gəwêr, têriŋk, zwêr, vêr** (*beer, begeren, geweer, tering, zweer, veer*).

4° de klank *e* vóór *r*, in vreemde woorden van latere ontleening, waar de *r* op het einde der lettergreep staat : **konsêr, desêr, ekspêr** (*concert, dessert, expert*).

5° In de volgende woorden, die in 't Nl. zachtlange *e* hebben : **gêl, kêl, shêl, mêl,** (*geel, keel, scheel, meel*), nevens **gəspēl, nēl, stēl; lêvə, lêvər, gêvəl** (*leven, lever, gevel*), nevens **nēvəl, bēvə, gēvə, wēvə; rêgə, vêgə,** (*regen, vegen* of *vagen*) nevens **nēgə, vərlēgə, tēgə.** Buitendien in **vêh** (*veeg*, in 't Nl. met scherplange *e*) en in **kêkələ** (*ruzie maken*).

§ 38. — De **ē** (cf. voor de uitspraak § 8)

1° alle klank, die in 't Nl. een zachtlange *e* is geworden, namelijk Idg. *e* in open lettergreep, Idg. *ə* in het verleden deelwoord van de klasse van *geven*, Idg. *i* in open lettergreep, mnl. *e* umlaut van *a* en van Lat. *a*, en mnl. *e*, uit Lat. *i* in open

lettergreep, overal waar hij niet door een *r* gevolgd wordt : **mētə, gēvə, shēpə, wēkə, bēvə, bētər, ēzəl, zēgənə** (*meten, geven, schepen, weken, beven, beter, ezel, zegenen*).

AANMERKING. — Zooals in § 37, 5° gezegd werd, zijn er een aantal uitzonderingen op den regel.

2° in eenige woorden slechts, na syncope eener mediane *d* achter eene **ē**, zelfs in woorden waar de **ē** door **r** gevolgd wordt : **lēh, nēr, wēr** (*ledig, neder, weder*), maar niet in **lêr** (*leder*).

3° door analogie, in het enkelvoud van het praeteritum der werkwoorden van de klasse *grijpen :* **bēt, blēf, krēh** (*beet, bleef, kreeg*, met scherplange *e*).

4° in het woord **kētiŋk** (*ketting*), blijkbaar eene verwarring van de twee woorden *ketting* en *keten*. Het eerste (*ketting*) is ook bekend in het Antwerpsch dialect; de beteekenissen der beide woorden verschillen niet van elkaar.

5° in de vreemde woorden **mētiŋ** (*meeting*) en **dējamịt** (*diamant*).

6° in **lēt, zēt, zē** (*leit* voor *ligt, zeit, zei*) en ook in **ēt** (misschien *heit* voor *heeft*).

§ 39. — De **i** (cf. voor de uitspraak § 9)

1° alle klank, die in 't Nl. *i* is geworden, ontstaan uit Idg. *i* in gesloten lettergreep, Idg. *e* gevolgd door gedekte nasaal of door consonant $+j$, uit mnl. *i* of *e* umlaut van *a*, behalve in het geval dat de vocaal onmiddellijk door een *m* gevolgd wordt : **vis, biŋdə, gift, bilə, vərmiŋkə, siŋt** (*visch, binden, gift, billen, verminken, sint*).

2° de abnormale *i* in **vliŋdər** (1), **imər, liht** (*lumière*), **lihom, litîkə, ridər, trits, wit** (*vlinder, immer, licht, lichaam, litteeken, ridder, trits, wit*).

AANMERKING. — *Ging, hing, ving, licht* (*léger*), *immers*, klinken in 't Antwerpsch : **guŋ, uŋ, vuŋ**, (meest **vaŋdə**), **luht, umə̀s.**

---

(1) Weinig gebruikelijk; men zegt gewoonlijk : **shuŋlapər.**

3° verkort uit ī, na verkortende consonantengroepen : **biht lifst, girəh** (*biecht, liefst, gierig*).

4° verkort uit î, na verkortende consonantengroepen : **irkə, lirkə** (*heertje, leertje*).

5° in het woord **bičə** (*beetje*, een kleine hoeveelheid). Het diminutief van **bēt** (*beet*) is echter **bečə**.

§ 40. — De î (cf. voor de uitspraak § 10).

1° uit Ug. *ai*, Idg. *ai* of *oi* : **stîn, brît** (*steen, breed*).

2° uit rom. diphthong, beantwoordende aan Lat. *e* vóór *st* : **bîst, fîst, mîstər** (*beest, feest, meester*).

3° in sommige woorden, waarin het Nl. eene *e* vertoont, ontstaan na syncope eener mediane *d*, en waarin die syncope niet meer gevoeld wordt : **gədwî, kwîlə** (*gedwee, kweelen*).

4° in **vîrtiŋ, fîrtəh, vî, lîh, klîrə** (*veertien, veertig, vee, laag, kleeren*).

5° alle klank die in het Nl. een *eeu* is geworden : **îw, lîw, gîwə, lîwârəkər, shrîwə** (*eeuw, leeuw, geeuwen, leeuwerker* voor *leeuwerik, schreeuwen*).

6° in de woorden **îkə** (*ijken*) en **lîst** (*lijst*, met de beteekenis inschrijvingslijst).

7° in **dən dî** en **dî**, het aanwijzend voornaamwoord in het enkelvoud van het mannelijk geslacht.

> Aanmerking. — De vormen **bəshît** en **îkəl** (*bescheid* en *eikel*) gaan ongetwijfeld terug op een Nl. vorm *bescheed* en *eekel*.

§ 41. — De ī (cf. voor de uitspraak § 11; in de platste volkstaal hoort men de ī gewoonlijk als eene ē, die langzamerhand in ī overgaat).

1° alle klank die in 't Nederlandsch *ie* is geworden, ontstaan uit Ug. *eu* (*eo*), Idg. *eu*, uit Onfr. *ie* in het imperfect der redupliceerende werkwoorden met Ug. *ê, au, ô*, uit Onfr. *ie* en Os. *ê* in 't imperfect der redupliceerende werkwoorden met Ug. *a, â, ai*, uit Ug. *é*, uit *î* vóór *r*, uit *ie*, gevocaliseerd uit *iw*

of *aiw*, uit Rom. diphthonge, beantwoordende aan Lat. *ae*, *e* : **gītə, knī, līt, rīp, īlt, īr, frīs, wīg, gīr, wīruk, vīs, vīr, zīl, īt, brīf, vlīm, manīr** *(gieten, knie, liet, riep, hield, hier, Friesch, wieg, gier, wierook, vies, vier, ziel, iets, brief, vliem, manier).*

Aanmerking. — Alleen de woorden met mnl. *ie* in de *jô*-stammen zijn uitgezonderd, aangezien ze geen klemtoon op de *ie* hebben.

In **də**, **dī** en **dī**, vrouwelijk enkelvoud en **dī**, meervoud van het aanwijzend voornaamwoord, hebben wij den ī-klank.

2° de Nl. korte *i* in *niet*, *liter*, klinkt lang te Antwerpen : **nīt**, **līter**.

3° in het woord **bī**, alsook in **īvər, pīk, vlīm** (*bij, ijver, pijk, vlijm* of *vliem*), alsook **bītərkəs** in de kindertaal, staande voor *tanden* (*bijterkens).*

4° in het imperfect van *helpen, sterven, worden, werpen* en *zwerven* : **īləp, stīrəf, wīr, wīrəp** en **zwīrəf.**

5° soms hoort men **vīr** (nevens **vȳr**, *vuur),* **bəstīrə** (nevens **bəstȳrə**, *besturen*), en altijd **dīr** (*duur*).

6° de Nederlandsche klank *ieuw*, verschijnt als **īf** : **nīf** (*nieuw).*

§ 42. — De **o** (cf. voor de uitspraak § 12).

1° onfra en os. *o* en *u*, algemeen Germ. *o* en *u*, Idg. *u*, of het uit liquida en nasalis sonantes ontwikkelde vocalisch element, in gesloten lettergreep, uitgenomen als de vocaal onmiddellijk door *m, ŋ* (zonder volgende dentaal) of door *r* gevolgd wordt : **vol, wol, oŋt, oŋs** (*vol, wol. hond, ons).*

Aanmerking : Ook in de woorden **bort, morgə, morgət borəl** *(bord, morgen* en *borrel)* geeft men eene **o.**

In het woord **zyŋdə** vervangt eene **y** de **o** (*zonde*).

2° in het praeteritum van enkele werkwoorden der klasse van *binden*, (waar de *n* of *ŋ* niet door een gutturale explosief en spirant gevolgd wordt), alsook in de werkwoorden der klasse van *zwemmen* (waar de *o* van het praeteritum niet door *r* gevolgd wordt) : **boŋt, spon, bəgon, zwom, oləp, trok** *(bond, spon, begon, zwom, holp* voor *hielp, trok).*

Aanmerking. — De werkwoorden *bederven, sterven, werpen, zwerven, worden* en *derven* voor *durven* hebben een praeterium met **ī**; *werven* is zwak in het Antwerpsch; nevens **oləp** heeft men ook **īləp** (*hielp*) (cf. § 41, 4°).

3° in het praeteritum en het verleden deelwoord van de werkwoorden **deŋkə** en **breŋə** (*denken* en *brengen*) : **doht, broht, gədoht, gəbroht** (*dacht, bracht, gedacht, gebracht*).

Aan te merken is hier, dat nevens het verleden deelwoord **gədoht** het substantief **gədaht** (*gedachte, denkbeeld, meening, gevoelen*) staat.

4° verkort uit **ō** vóór verkortende consonantengroepen : **nočə, vorkə** (*nootje, voortje*).

5° verkort uit **ô** vóór verkortende consonantengroepen : **həmokt, olt, roktə, trolə, nokt, orkə, gočə** (*gemaakt, haalt, raakte, tralie, naakt, haarken, gaatje*).

6° in de woorden **bodəm** (1), **knop**, meervoud **knopə**, en **lotə** (*bodem, knoop, loten*) en hunne samenstellingen en afleidingen.

7° in **oh** (*och*) en in **ōvərtoləh** (*overtollig*)

§ 43. — De **ô** (cf. voor de uitspraak § 13).

alle klank, die in 't Nl. lange *a* is geworden, ontstaan uit Ug. *a*, Idg. *a*, *o* of *ə* in open lettergreep, uit Ug. *ê*, Idg. *ê* : **lôtə, vôrə, vôdər, jôr, zôtə** (*laten, varen, vader, jaar, zaten*).

Aanmerking. — Zooals in § 37, sub. 1° is gezegd, werd de klank, die in 't Nl. *a* is geworden voor *rd* of *rt*, een **ê** : **pêrt, stêrt.** De echte *a* voor *rd* of *rt* werd echter volgens den algemeenen regel **ô** : **bôrt, vôrt, kôrt** (*baard, vaart, kaart*).

Zooals in § 37, sub. 2° is gezegd, vertoont het Antwerpsch in eenige woorden een spoor van umlaut van **ā** : **êvərəhs, gêf, kês, blêtə, shêpər** (*averechts, gaaf, kaas, blaten, schaapherder*).

---

(1) Men zegt alleen **bodəm** in **oytrinkə tud ub dəm bodəm**, *uitdrinken tot op den bodem*; anders zegt men **boyəm.**

In de woorden, waarin de klank, die **ô** zou moeten geworden zijn, gevolgd wordt door eene *n* + dentale explosief of spirant, heeft men **ö**: **möŋt, spöŋs** (*maand, Spaansch*).

§ 44. — De **ō** (cf. voor de uitspraak § 14; aan te merken is hier, dat bij de lagere volksklasse de **ō** langzaam in een **w** overgaat).

1° alle klank, die in 't Nl. zachtlange *o* is geworden : **gəgōtə, ōpə, ōvər, ōrloh, nōt, shōr, zwōr, vōr** (*gegoten, open, over, oorlog, noot, schoor, zwoor*, het substantief *voor*).

Uitzonderingen heeft men in de woorden **zön, könіŋk, öniŋk, dör, vör, mögə, mölə** (*zoon, koning, honig, door,* het voorzetsel *voor, mogen, molen*).

2° naar analogie van de vocaal van het meervoud, in het enkelvoud van het praeteritum van de werkwoorden der klasse van *gieten* en *buigen*: **ik̩ bōh, ik hōt** (*ik boog, ik goot,* met scherplange *o*).

Aanmerking. — De Nederlandsche zachtlange *o*, uit Fransche *oi*, klinkt in het Antwerpsch **û : ivûr,** *ivoor*.

Buitendien vertoonen de volgende woorden een **û**, alhoewel ze in 't algemeen Nederlandsch een zachtlange *o* hebben : **bûrə, drûh, gəwûn, pastûr, krûn, matrûs, patrûn, pərsûn, rûmə, rûzə, smûrə, stûrə, trûn, wûnə** (*boren, droog, gewoon, pastoor, kroon, matroos, patroon* (1), *persoon, Rome, rozen, smoren* met de beteekenis van *rooken, storen, troon, wonen*).

§ 45. — De **ö** (cf. voor de uitspraak § 15).

1° alle **o** vóór eene *r*, die al of niet gedekt is : **bədörəvə, börst, dör, dörəp, lör, örgəl, störəm, vörs, wörəm, zörəh, kört, körəf** (*bedorven, borst, dor, dorp, lor, orgel, storm, vorsch, worm, zorg, kort, korf*). Ook in de woorden **köst, wöst, böstəl,**

(1) Het woord **patrûn** beteekent zoowel *beschermheilige* als *model,* om iets, vooral een kleed, op na te snijden; *patroon* met de beteekenis van *heer, meester,* is **bôs** (*baas*). Het vrouwelijk van **patrûn**, *beschermheilige* is **patrones**. Eene katholieke Zondagschool heet **patrənözə**.

waarin de *r* is weggevallen (*korst, worst, borstel*). Ook is **köstər,** *koster.*

Uitzondering maken **bort,** *bord,* een woord dat uit de school in de spreektaal is overgegaan, **morəgə,** *morgen (demain),* **morgət,** *morgen (matin),* **borəl** *borrel.*

Aanmerking. — De woorden **börgər, körək, snörkə, törəf** gaan terug op een vorm, die in 't Nl. *borger, kork, snorken, torf,* nevens *burger, kurk, snurken, turf* zou gegeven hebben. De dorpsnaam **börgeraut** wordt officieel *Borgerhout* geschreven. De vormen **lörəkə** en **lörəvə** (*lurken* en *lurven*) staan onder den invloed van een Hollandsch dialect, waaraan ze ontleend zijn, en waarin de uitspraak der *u* meer op **ö** dan op **y** trekt; de twee woorden zijn nagenoeg onbekend; alleen het laatste hoort men wel eens voor in de uitdrukking : **īmand bay zən lörəvə pakə,** *iemand bij zijn lurven pakken.*

Men heeft ook nog **törk,** *Turk,* nevens het woord **tyrkayə,** *Turkije.* Te Antwerpen zegt men **dyrmə,** niet **dörmə,** voor de rivier de *Durme.*

2° verkort uit **ö** vóór verkortende consonantengroepen : **börs, döht, dörkə, plöts** (*beurs, deugd, deurtje, plaats*).

3° verkort uit **oy** vóór verkortende consonantengroepen : **brönjdər, dröfkə, döts, flöčə, öskə, möskə, shönjs** (*bruiner, druifken, Duitsch, fluitje, huisken, muisken, schuins*).

4° in den vreemden uitgang **özə,** in 't Nl. *age :* **vrajözə, bagözə** (*vrijage, bagage*).

§ 46. — De **ö** (cf. voor de uitspraak § 16).

1° in de volgende woorden, die in 't Nederlandsch een zachtlange *o* hebben : **zön, könənjk, önənjk, dör, vör** (voorzetsel), **mögə, mölə** (*zoon, koning, honig, door, voor, mogen, molen*).

2° in de woorden, die in 't Nl. *eu* hebben, als umlaut van *o* : **dör, övəl, lögə** (*deur, heuvel, leugen*).

3° in de woorden, die regelmatig **ô** zouden moeten hebben,

waar deze vocaal vóór *n* + dentale explosief of spirant staat : **mǫ̈ŋt, spǫ̈ŋs** (*maand, Spaansch*). Men zegt echter **gôns** (*gaans*), naar analogie van **gôn**, *gaan*. *Plaats* klinkt in 't Antwerpsch **plöts**, waarin de **ö** verkort werd door de consonantenverbinding **ts**.

§ 47. — De **u**.

1° uit Fransche *ou*, Lat. *o* : **trup, grup, səzuŋ, lantûr** ook **lątur** (*troep, groep, seizoen, trottoir*, waarschijnlijk het Fransche *alentour*, waarvan de *a* is weggevallen).

2° uit onfr. *uo*, os. *ô*. Ug. *ô*, Idg. *ô*, *â*, gevolgd door *k* : **kuk, uk** (*koek, hoek*).

Aanmerking. — Is de Nederlandsche vorm, die aan het Antwerpsch **blum** beantwoordt, *blom* of *bloem?* Weliswaar oefent de *m* verkortenden invloed uit, maar rekening houdende met het feit, dat te Antwerpen het werkwoord *noemen* als **nūmə** gesproken wordt, en dat men in de Kempen *blom* zegt, kan men met tamelijke zekerheid besluiten, dat het Antwerpsche **blum** op Nl. *blom* en niet *bloem* teruggaat.

3° verkort uit **ū**, vóór verkortende consonantengroepen : **ust, ustər, burkə, vučə** (*hoest, oester, boerken, voetje*).

4° verkort uit **û** vóór verkortende consonantengroepen : **bučə, sumtets** (*bootje, somtijds*).

5° onfr. en os. *o* en *u*, algemeen Germ. *o* en *u*, Idg. *u* of het uit liquida en nasalis sonantes ontwikkelde vocalisch element, in gesloten lettergreep, als de volgende consonant *m* of *ŋ* (niet door dentaal gevolgd) is : **brumə, stum, truməl, stump, mumbakəs, juŋə, uŋər, duŋkər, druŋkə, juŋk, umbəlêft** (*brommen, stom, trommel, stomp, mom(bakkes), jongen, honger, donker, dronken, jong, onbeleefd*, dat regelmatig *ombeleefd* is geworden).

Ook in de woorden **duf, mufəl, up** (en samenstellingen), **pup** (*dof, mof, op, pop*), alsook in **gut** (*God*, alleen in de samenstelling : **in gutsə nômə**, *in Gods naam*, anders altijd **got**).

In **ontreŋt**, werd de *m* van *omtrent* tot *n*. De *o* bleef regelmatig **o**.

6° alle Nl. *u* vóór *m* : **album, dôtum, numərō, rum** (*album, datum, nummer, rhum*).

7° in het praeteritum van de werkwoorden van de klasse van *blinken*, waar de *ŋ* door geen dentaal gevolgd wordt alsook in de werkwoorden *glimmen, klimmen* en *krimpen* : **bluŋk, druŋk, dwuŋ, vruŋ, zuŋ, zuŋk, glum, klum, krump** (*blonk, dronk, dwong, wrong, zong, zonk, glom, klom, kromp*).

8° in het praeterium van de werkwoorden *gaan, staan, hangen* en *vangen* : **guŋ, stuŋ, uŋ** en **vuŋ** (meestal echter zwak : **vaŋdə**).

9° in de woorden **luht** (*lucht*), **luht** (*licht*, léger), **uməs** (*immers*) en **indufələ** (*induffelen*). De **u** van dit laatste woord spreekt tegen de etymologie naar den plaatsnaam *Duffel*, die te Antwerpen **dyfəl** klinkt.

§ 48. — De **û** (cf. voor de uitspraak § 18).

1° alle klank, die in 't Nl. scherplange *o* is geworden, ontstaan uit onfr. en os. *ô*, Ug. *au* of *a* + *w*, Idg. *au, ou* en *a* of *o* + *w*, *q'* of *gh* vóór consonant : **shût, ûr, ûgə, drûm** (*schoot, oor, oogen, droom*).

2° uit Fransche *oi* : **ivûr, komfûr** (*ivoor, komfoor*).

Buitendien heeft men ze nog in de woorden **bûrə, drûh, gəwûn, pastûr, krûn, matrûs, patrûn, pərsûn, Rûmə, rûs, smûr, stûrə, trûn, wûnə,** alsook in **vərûvərə**, dat misschien met *rooven* in verband gebracht wordt. (Cf. § 44, einde.)

3° abnormaal in **wûstah**, *Woensdag*.

§ 49. De **ū** (cf. voor de uitspraak § 19).

Onfr. *uo*, os. *ô*, Ug. *ô, â*, niet door *k* gevolgd : **mūdər, blūt, gūt, ūt, ūvər, būr** (*moeder, bloed, goed, hoed, oever, boer*).

De volgende woorden, die in 't Nl. een abnormale *oe* vertoonen, bezitten die in het Antwerpsch ook : **ū, būr, grūzələh, rūs, shrūf, krijūlə, smūl** (*hoe, boer, groezelig, roes, schroef, krioelen, smoel*).

Aanmerking. — Bijna overal, waar het Duitsch den umlaut van **u** vertoont, bezit het Antwerpsch hem ook, b. v. in **wȳlə** (*woelen*), **vȳlə** (*voelen*), **vȳrə** (*voeren*).

§ 50. — De **y** (cf. voor de uitspraak § 20).

1° algemeen Germ. *u*, Idg. *u* of het uit liquida en nasalis sonantes ontwikkelde vocalisch element, in gesloten lettergreep, gevolgd door *j* of *i*, uitgenomen als de consonant gedekte *m*, *n* of *r* is, in welk geval men **u, o** of **ö** heeft : **yləp, vylə** (*hulp, vullen*).

Men heeft ook **zyŋdə**, *zonde.*

2° in **yn, lytəl, ryŋt, blysə** (*hun, luttel, rund, blusschen*).

3° in woorden van Franschen oorsprong : **žyp** (*jupe*) (1).

4° alle *i*, die vóór *m* staat : **grymas, slym, žymnastik, klymə, tymərə, rympəl** (*grimas, slim, gymnastiek, klimmen, timmeren, rimpel*).

5° in de comparatieven en de superlatieven van **grût** en **shûn** (*groot* en *schoon*) : **grytər, grytst, shyŋdər, shyŋst,** als ook in **gryčə**, *grootje* (in de uitdrukking : **me tə kompləmeŋtən on ə gryčə**, *met de complimenten aan uw grootje*).

6° verkort uit **ȳ** vóór verkortende consonantengroepen : **vryhst, zytst, wylt** (*vroegst, zoetst, woelt*).

7° abnormaal in **lyməl, jyfra** (2), **zylə, nyhtərə, zystər, tysə** (*lummel, juffrouw, zullen, nuchter, zuster, tusschen*).

§ 51. — De **ȳ** (cf. voor de uitspraak § 21).

1° alle klank, die in 't Nl. *u* wordt vóór *r* : **ȳrə, mȳr, pȳr, ȳr,** (*huren, muur, puur, uur*), alsook in de woorden **dȳvel, dȳzət, abȳs, bȳt** (*duivel, duizend, abuis, buit*), waarvan de twee laatste misschien onder den invloed van het Fransche *abus, butin* staan.

2° onfr. *uo*, os. *ô*, Ug. *ô*, Idg. *ô*, *â*, in open lettergreep, met *j* of *i*, in de volgende lettergreep : **wȳlə, mȳh, prȳvə, vȳlə, vȳrə, zȳkə, zȳt, vrȳh** (*woelen, moe, proeven, voelen, voeren,*

---

(1) Men hoort nu en dan ook **žip** voor **žyp**.

(2) Eene **jyfra**, juffrouw, is eene niet gehuwde vrouw ; soms zegt men het tot kleine meisjes : **'t iz al ən îl jyfra**, *'t is al een heele juffer*! Eene gehuwde vrouw, zelfs van den lagen stand, is een **madam** of **mədam**. Een onderwijzeres, al of niet gehuwd, is voor de schoolmeisjes de **jyfra**, terwijl de hoofdonderwijzeres, al of niet gehuwd, de **madam** is.

zoeken, zoet, vroeg), alsook in **brȳr** (*broeder*, verwantschapsnaam; een geestelijke *broeder* heet in 't Antwerpsch **brūdər** (1), maar in het veel meer gebruikte diminutief : **bryrkə**).

3° in het woord **bȳk** (*beuk*) en samenstellingen.

§ 52. — De **ị** (cf. voor de uitspraak § 24).

Elke korte *a* vóór een *n*, gedekt door dentale explosief of spirant, wordt nąsaal-*a* : **ịdər, ịtwort, brịt, dịsə, gịs, lịt, plịt, ịtwârəpē, tịt** (*ander, antwoord, brand, danken, gans, land, plant, Antwerpen, tand*).

In de woorden *dank, bank, drank, plank, stank, gang,* hoort men in het Antwerpsch ook dien klank : **dịk, bịk, drịk, plịk, stịk, gịk.** Deze uitspraak wordt echter voor gemeen gehouden. In de platste volkstaal hoort men ook wel eens **lịk, mịk, frịk** (nevens **laŋk, maŋk, fraŋk**).

§ 53. — De **ay** (cf. voor de uitspraak § 25).

1° alle klank, die in het Nl. ofwel *ei* ofwel *ij* is geworden : **palays, mayt, aylịt, baytə, vayf, baybəl, prays, brāwəray** (*paleis, meid, eiland, bijten, vijf, bijbel, prijs, brouwerij*).

UITZONDERINGEN. — Men zegt **îkə** (*ijken*), **lîst** (*inschrijvingslijst*, maar **layst**, *omlijsting*), **bī, īvər, pīk, vlīm, tīgər, bītərkəs** (*bij, ijver, pijk, vlijm, tijger, tanden*).

AANMERKING. — In 't Antwerpsch zegt men **dray** (drie).

2° in **gəmayn** (*gemeen*; in 't Nl. heeft men *meineed*, dat in etymologisch verband met *gemeen* staat), **blaykə** (*bleeken, bleichen*), **slaypə** (*sleepen, schleifen*).

3° in **ayə** (*aaien*), een klanknabootsend werkwoord.

4° in het woord **gays** (*gas*), alleen in de platte volkstaal : **də gays ônstē-jkə** (**də gâz ônstēkə**), (*het gas ontsteken*).

§ 54. — De **oy** (cf. voor de uitspraak § 25).

1° alle klank, die in 't Nl. *ui* is geworden, ontstaan uit algemeen Germ. *û*, Idg. *û* : **oys, boygə,** uit Ug. *iu* Idg. *eu*,

---

(1) Een **brūdər** is meestal een geestelijke ziekenoppasser. Anders komt het woord alleen voor in den straatnaam : **minəbrūdərsroy** en **-strot**, *Minderbroedersrui* en *-straat*. Een geestelijke broeder in 't algemeen is een **pôtər** *(pater)*; met minachting zegt men een **bryrkə**.

gevolgd door *i* of *j* : **oylskoykə,** uit rom. *u* : **kroys, floyt** (*huis, buigen, uilskuiken, kruis, fluit*).

AANMERKING. — In *duivel* en *duizend* heeft men **ȳ** : **dȳvəl, dȳzət,** alsook in woorden die onder vreemden invloed staan : **žyst** (*juist*), **abȳs** (*abuis*), **bȳt** (*buit*).

2° alle klank, die in 't Nl. *aai* is geworden, ontstaan uit *â* + *j* : **noyə, zoyə,** uit rom. *ai* : **koy, soy,** alsook in de woorden, waar eene mediane *d* gesyncopeerd is na eene lange *a* : **shoy, loyə, broyə, droykə, moy, oyər** (*naaien, zaaien, kaai, saai, schaai* of *schade, laaien* of *laden, draaiken* of *draadken, maai* of *made, aaier* of *ader*).

3° in het woord **boy** (*bode*).

§ 55. — De **uj** (cf. voor de uitspraak § 27).

1° alle klank, diə in 't Nl. *oei* is geworden, de woorden op *oei*, na syncope van mediane *d*, inbegrepen : **glujə, blujə, kujə,** (*gloeien, bloeien* en *bloeden, hoeiken* voor *hoedeken*).

2° alle klank, diə in 't Nl. *ooi* is gewordən, de woorden op *ooi*, na syncope van mediane *d*, inbegrepen : **dujə, shujə, ujəvôr, uj, rujə** (*dooien* en *dooden, schooien, ooievaar, hooi, rooien* voor *rooden*).

Uit een vorm ***struj** heeft men een vorm **strût** (*strooi*) afgeleid, waarschijnlijk omdat men meende dat de mediane *d* in **strujə** gesyncopeerd was, en men dien in den auslaut wilde terugstellen; (een analogievorm).

§ 56. — Də **au** (cf. voor de uitspraak § 28).

Dezelfde klank, die in 't Antwerpsch in een open lettergreep **ā** wordt (cf. § 35), wordt in een gesloten lettergreep **au** : **gaut, aut, blausəl, blaut, paus** (*goud, oud* of *hout, blauwsel, blauw, paus*).

Er heeft gedurige afwisseling plaats tusschen den klank **ā**, en den klank **au**, volgens hij in een open of een gesloten lettergreep komt : **ən aut wefkə** (*een oud vrouwtje*), **nən āwə veŋt** (*een oude man*), **trāwə** (*trouwen*), **a traut** (*hij trouwt*).

Men heeft nevens malkaar de twee vormen **blā** en **blaut** om het denkbeeld *blauw* uit te drukken.

TWEEDE HOOFDSTUK

Klinkers in niet beklemtoonde lettergrepen.

§ 57. — De klinkers in niet beklemtoonde lettergrepen zijn alle onduidelijk of dof geworden, en vertoonen zich meestal als **ə** (cf. voor de uitspraak § 22). Hier en daar, waar de geschiedenis der taal een lange of gerekte vocaal zou gewild hebben, vinden we den daaraan beantwoordenden korten klank; dit verschijnsel is echter zeldzaam. Alleen bij partikels en het hulpwerkwoord *zijn* (**zayn**), die nevens hun beklemtoonden vorm een onbeklemtoonden bezitten, vindt men altijd een duidelijken, maar korten klank.

§ 58. — Overal waar het Nl. de onduidelijke vocaal vertoont vinden we ẹ in het Antwerpsch terug, b. v. in **gənot, vərstịt, blumə, gəlykəh, monək, könəŋk** (hiernevens echter ook **kôniŋk**), **kârməs, məshiŋ, ôvət, dikəls** (*genot, verstand, bloemen, gelukkig, monnik, koning, kermis, misschien, avond, dikwijls*). Al de svarabhakti-klinkers zijn dof : **kârək, baləh, eləm, morəgə** (*kerk, balg, helm, morgen = demain*).

Uitzonderingen. — 1° De vreemde uitgang *um*, die in 't Nl. dof is, klinkt in 't Antwerpsch als **um** : **album, dôtum** *album, datum*).

2° De uitgang-**rik**, die persoonsnamen vormt, behoudt zijn zuiveren **i**-klank : **zatərik, stumərik, voylə[…]rik** (*dronkaard, stommeling, vuilaard*).

3° De uitgang-**nis** behoudt, na een doffe lettergreep, zijn zuiveren **i**-klank : **grūtənis, vərdumənis** (*groetenis, verdoemenis*).

§ 59. — Buitendien verschijnt de doffe vocaal in het Antwerpsch :

1° in den uitgang-*aar*, die **ər** klinkt : **bêdələr, aygənər, brysələr, ịtwârpənər** (*bedelaar, eigenaar, Brusselaar, Antwerpenaar*).

2° in den uitgang-*tie*, die **sə** klinkt : **apsolÿsə. benədiksə, nôsə** (*absolutie, benedictie, natie*).

3° in den uitgang *lie*, die **lə** klinkt, en den vorigen klinker, indien mogelijk, verkort : **familə, trolə, sholə** (*familie, tralie, schalie*).

4° in ieder woord, dat in 't Nl. uitgaat op *ie* : **andayvə, pasə, ōlə, rÿzə** (*andijvie, passie, olie, ruzie*).

5° in den uitgang **-lək**, beantwoordende aan het Nl. *-lijk* : **îrlək, moylək, ârfələk**, ook in **âwələk** (*eerlijk, moeilijk, erfelijk, huwelijk*).'t Gebeurt wel eens dat in 't plat-Antwerpsch deze uitgang **-lak** klinkt : **îrlak**; men hoort het echter zelden.

6° In vreemde woorden hoort men de **ə** in zekere gevallen, die niet met zekerheid te bepalen zijn, zonder dat de " spraakmakende gemeente „ er zich veel rekenschap van schijnt te geven. Zoo zegt men **itəljönɟdər**, nevens **itôləjə** (*Italianer, Italië*), **parəplÿ** en **paraplÿ** (*parapluie*), **ofəsīr** nevens **ofīsə** (*officier, officie*), **kompləmeŋtə, kompələmeŋtə** en **komplimeŋt** (*compliment*), **apətēkər, aptēkər, aptēk** en **apətēk** (*apotheek*), **avəkôt, afkôt**, maar **'nə kwôjən avokôt** (*een advocaat van kwade zaken*).

§ 60. — Valt de klemtoon niet op een klinker, die volgens de geschiedenis van het woord zou moeten lang zijn, dan gebeurt het gewoonlijk dat de vocaal kort, doch helder is. In dat geval bevinden zich bijvoorbeeld *terpentijn*, dat ***târəpəntayn** zou moeten zijn, maar dat **tarpəntayn** is; *puimsteen*, dat **pömstîn** klinkt in plaats van ***poymstîn**; **andayvə**, dat regelrecht ***ɟdayvə** zou zijn; zoo ook nog **gârnot**, dat ***gârənôt** zou moeten zijn. Het woord *straat* klinkt als **strôt**; in samenstellingen met den naam van de straat, zegt men echter uitsluitend **strot** : **ofstrot, ûhstrot, shötstrot** (*hofstraat, hoogstraat, schuitstraat*).

Nevens den beklemtoonden vorm van **way, gay, ay, zayn** (*wij, gij, hij*, het hulpwerkwoord *zijn*), heeft men een onbeklemtoonden vorm : **wa, ga, a, zen.**

DERDE HOOFDSTUK

De medeklinkers

§ 61. — Zooals reeds hooger gezegd is, zijn de medeklinkers in het Antwerpsch dialect nagenoeg dezelfde, als die in de Nederlandsche taal. Het zal daarom niet noodig zijn, elke consonant afzonderlijk te behandelen, zooals geschied is bij de klinkers. Bij iederen medeklinker zal echter de afwijking op den algemeenen regel besproken worden.

Het Antwerpsch vertoont de volgende geruischen :

LABIALEN : **b**, **p**, **w**, **v**, **f**.

DENTALEN : **d**, **t**, **z**, **s**.

GUTTURALEN : **k̇**, **k**, **g**, **h**.

PALATALEN : **š**, **ž**, **č**, **j**, **ĭ**, **ñ**.

NASALEN : **m**, n, **ŋ**.

LIQUIDEN : **l**, **r**.

De spiritus asper, in het Nl. verbeeld door *h*, is in het Antwerpsch dialect onbekend. Ze heeft echter in menig woord een spoor van een vroeger bestaan nagelaten.

§ 62. — LABIALEN :

A. BILABIALEN : **b**, **p**, **w**.

1° De **b** is overal dezelfde als in 't Nl. : **būr**, **bek**, **bûm** (*boer*, *bek*, *boom*).

Daarnevens heeft men eene **b** uit *m* in het woord **bədîmənt** (*onmiddellijk*) = *met eenen*.

In het Antwerpsch bestaat de vorm **ebə** = *hebben*; nevens dezen vorm gebruikt men echter veel meer den anderen vorm van dit werkwoord : **emə**.

Indien een **b** op een stemlooze consonant volgt, wordt deze stemhebbend.

Zeer dikwijls is de **b** niet stemhebbend, dat wil zeggen, dat bij hare uitspraak de stembanden niet trillen; niettegenstaande

dat hoort men geene **p**. Is misschien het trillen zoo kort, dat men het niet kan waarnemen?

2° De **p** is ook overal dezelfde als de Nl. *p*.

Een abnormale **p**, — Colinet noemt ze een *parasietische* (Aalstersch dialect, blz. 56), — verschijnt tusschen een **m** en een dentaal : **bəshompt, a kompt**. Ook in den auslaut van *kwam* komt die **p** soms voor : **kwamp** nevens **kwam**.

3° De **w** is in 't Antwerpsch ontstaan uit dezelfde vormen, die in 't Nl. *w* hebben gegeven.

De **w** van het niet beklemtoonde pronomen *wij* is **m** geworden : **mə**. Deze **m** is waarschijnlijk ontstaan gelijk de *m* van *maar*, uit de consonantenverbinding *nw* (*neware*); bij het enclitisch gebruik van het onbeklemtoonde pronomen kwam de *w* achter de *n* van den uitgang : *moeten wij, zullen wij, gaan wij* werden **mytəmə, zyləmə, gômə**. De **m** heeft dan overal de **w** verdrongen, zoodat heden ook vóór het werkwoord **mə** gebezigd wordt.

Voorafgegaan door eene lange *i* (ī), beantwoordende aan den Nederlandschen klank *ieu*, wordt ze **f**, bij de verlenging **v** : **nīf, nīvə**.

Voorafgegaan door een **ā**, beantwoordende aan den Nederlandschen klank *ou, au* of *u* vóór *w*, valt ze weg, om bij de verlenging terug te keeren : **ən vrā, vrāwə; blā, blāwə, dā, dāwə** (*vrouw, vrouwen, blauw, blauwe, duw, duwen*).

De woorden *weduwe, tarwe* en *verwe* (modern Nederlandsch *verf*), klinken **wēf** (uit **weewe*), **târəf, vârəf**. Nevens **wēf** heeft men **wēvənər,** *weduwnaar* (uit **weewenaar*).

Het woord *weerom* luidt in 't Antwerpsch **vərum**.

In *dikwijls* en *erwt* valt de **w** weg : **dikəls, ârt** (of **art**).

De **w** vóór een **r** wordt evenals in het Nl. als **v** uitgesproken **vrȳtə, vrît** (*wroeten, wreed*).

De **w** is een der geruischen die in de Sandli-werking voorkomen.

B. LABIO-DENTALEN : **v, f.**

Beide geruischen komen volkomen met het Nl. overeen.

Bij de **v** is alleen aan te merken, dat ze een **w** vervangt in **vərum, wēvənər** en **lavərīrblat** (*laurierblad* uit **lawrierblad*). Men hoort niet zelden **nôgəlboyk** voor *navel(buik)*, waarin de **v** in een **g** is veranderd.

Abnormale **f** hoort men in **frêtə** (*vreten*). **frįk** of **frank** (*vrank*), **fiktər** (*Victor*). Zooals hooger gezegd werd heeft men **f** in **nīf, wēf, târəf** en **vârəf.**

In het woord **nefə** (*nevens*) heeft hetzelfde verschijnsel plaats gehad als in het Nl. *effen*, waar de **f** uit **v** ontstaan is.

In **fîrtəh** en **feftəh** (*veertig, vijftig*) hoort men insgelijks een **f,** maar niet in **în-ən-vîrtəh** tot **nēgən-ən-vîrtəh** en **în-ən-veftəh** tot **nēgən-ən-vəftəh** (*een en veertig* tot *negen en veertig, een en vijftig* tot *negen-en-vijftig*).

De **f** is weggevallen in **ût** (*hoofd*), dat tegenwoordig meer en meer uit de spraak verdwijnt (1) en door *kop* vervangen wordt, alsook (misschien) in **ēt** (*heeft*), en in **stesəl** (*stijfsel*).

§ 63. — Dentalen.

A. — Dentale explosieven : **d, t.**

Deze geruischen komen overeen met de algemeen Nederlandsche geruischen. Er valt echter aan te merken, dat overal waar **d** in den auslaut komt, de consonant stemloos en bijgevolg **t** wordt; de stemhebbende consonant treedt echter in de verlenging weer te voorschijn : **pêrt, pêrdə; êrt, êrdə, belt, beldə, bet, bedə,** enz. (*paard, paarden, haard, haarden, beeld, beelden, bed, bedden*). De oorspronkelijke stemlooze explosief blijft stemloos in de verlenging : **stêrt, stêrtə, strôt, strôtə** (*staart, staarten, straat, straten*).

Een uitzondering is echter 't woord **mêrdəkə** (*maagdeken*), dat zonder twijfel afstamt van **mêrt**, *maart* (*meid*). De vorm **mêrt**, die nu in 't Antwerpsch niet meer bekend is, beantwoordt regelmatig aan een Nederlandschen vorm *maarte*, waarvan de

---

(1) Alleen zegt men nog **k em payn im ən ût,** *'k heb hoofdpijn;* soms hoort men wel eens oudere menschen beweren, dat het dier **nə kop** en de mensch **ən ût** heeft.

uitgangs-*e* gelijk meest alle uitgangs-*e*'s verloren is gegaan. Willem Ogier gebruikt in zijne blijspelen bijna uitsluitend het woord *maert*, om dienstmeid uit te drukken; nu heeft dat woord moeten wijken voor een ander: **mayt** (*meid*). Vóór een woord **mêrt** staande, is het wel mogelijk dat men gedacht heeft dat de **t** stemloos was geworden in den auslaut, zooals in **pêrt, êrt, wêrt**, en dat die **t** even als in de voornoemde woorden **d** moest worden in de verlenging, aangezien de woorden met oorspronkelijke (**stêrt**) tamelijk zeldzaam zijn. Het regelmatig diminutief van **mêrt** zou zijn: **mêrčə**, maar van of tot kinderen sprekend, heeft men steeds het tweede diminutief op **kə**. Dit zou evenals **pêrdəkə, mêrdəkə** hebben gegeven. Hoe het woord aan de beteekenis gekomen is, die het nu heeft, is niet moeilijk te veronderstellen. **Mêrdəkə** is de naam gegeven aan kleine meisjes, die in optochten, — vooral processies, — gaan, en die in 't wit gekleed zijn; daarnevens beteekent het woord ook nog *weesmeisje*. Als van **mêrdəkəs** in het algemeen gesproken wordt, denkt de Antwerpenaar onmiddellijk aan *weesmeisjes*; ook heet het *Weeshuis voor meisjes*: **mêrdəkəsoys**. De *weesjongens* heeten **knehčəs** (*knechtjes*), het *Weeshuis voor jongens*: **knehčəsoys**. Als men een weesjongen een *knechtje* noemt, ligt de benaming *meidje* voor een weesmeisje voor de hand. Uit de eene beteekenis vloeide de andere, namelijk een klein meisje met eene zekere kleeding, (hier de witte). De etymologische beteekenis van **mêrdəkə** wordt niet meer gevoeld; ook laten enkele Antwerpenaars de **r** wegvallen en zeggen **mêdəkə**; het volk kent echter alleen **mêrdəkə**. De vorm **mêdəkə** tracht men in verband met *maagd* te brengen, maar m. i. ten onrechte; *maagd* klinkt regelmatig **môht** (**də môht fan ɟtwârəpə** = *de maagd van Antwerpen*); de **d** zou regelmatig zijn, maar de **ê**-klank niet, evenmin als het wegvallen van de **h** en het inschuiven eener **r** zou uit te leggen wezen.

Een moot gedroogde schol heet te Antwerpen **pêrdəkə**, ook kleine vierkante brokjes brood (**zənəm bôtəram im pêrdəkəs snayə** = *zijn boterham in kleine vierkante brokjes snijden*).

Wellicht staat dit **pêrdəkə** in verband met het Fransche *part* of *partie*, en is de **d** hier, evenals in **mêrdəkə**, ontstaan uit een **t**.

Indien het woord dat op **d** of **t** uitgaat, een diminutief op **kə** heeft, en indien de dentaal door een lange vocaal of een consonant (geene *r*) voorafgegaan wordt, valt de dentaal weg : **līt, līkə** (*lied, liedje*), **kiŋt, kinəkə,** (*kind, kindje*), **belt** (uit ***bēlt**), **bēləkə** (*beeld, beeldje*), **veŋt, venəkə** (*vent, ventje*), **klît, klîkə** (*kleed, kleedje*).

In een aantal woorden valt de **d** weg, zonder dat er vaste regels kunnen voor opgegeven worden : **jârbēs** (aardbezie), **kûr** (*koord*), **em** (*hemd*), nevens **emdəs** (*hemden*), **spel** (*speld*), **speləkysə** (*speldenkussen*).

Wordt de **d** door een lange vocaal voorafgegaan, dan valt ze weg, en er ontstaat, uitgezonderd bij de **ā**, een onduidelijke vocaal die tamelijk veel van een **j** tusschen twee vocalen heeft : **ârmuj, bījə, brujə, bənējə** en andere (*armoede, bieden, broeden, beneden*). Wordt de **j** voorafgegaan door een **ō** of **ô**, dan onstaat de **oy**-klank : **broyə, loye, droykə, boy** (*braden, laden, draadje, bode*). Wordt de **d** door een **ā** voorafgegaan, dan valt ze weg, en er ontstaat een **w**-klank : **āwe, kāwə pīt, ən gāw orlōžə** *(houden, koude Piet, een gouden horlogie)*. De woorden **vôdər, mūdər** en **brūdər** zijn uitgezonderd; in de lagere volksklasse hoort men wel eens van **voyər** en **moyər**[1] (*vader* en *moeder*) spreken.

Er ontstaat een **d** achter een **l, r, n**, indien deze door **ər** gevolgd worden : **zwôr, zworder; vȳlə, vyldər, broyn, bröndər** (*zwaar, zwaarder, voelen, voeler, bruin, bruiner*).

Iedereen, elkeen vertoonen zich in het Antwerpsch als **īdərəndîn, elkəndîn,** dit is, *ieder ende een, elk ende een.*

De oorspronkelijke **d** van den 3n persoon enkelvoud en den 2n persoon meervoud der verba, keert weer telkens de **t,** die

(1) Deze vorm heeft **oy**-klank, waarschijnlijk naar analogie met **voyər**.

er de plaats van inneemt, door een vocaal gevolgd wordt.

Met, *wat* en *dat* vertoonen zich vóór vocalen als **mej, wad** en **dad**. Voor een **b** valt de oorspronkelijke **d** van deze woorden weg, zonder een spoor na te laten : **me broyn of hryn liŋt, wa būr! da bakskə** (*met bruin of groen lint, wat boer! dat bakje*); voor alle andere consonanten valt ze weg, na ze eerst verscherpt te hebben : **me tən dî, me sȳr ən zȳt, wa sịt, da tak** (*met dien, met zuur en zoet, wat zand, dat dak*).

De **d** valt weg in de praeterita van **stôn** en **āwə** (*staan* en *houden*), **ik stuŋ, mə stuŋə, ik īl, z īlə** (*ik stond, we stonden, ik hield, ze hielden*), alsook in de gansche vervoeging van het werkwoord **wörə** (*worden*).

De **d** valt regelmatig weg in *broeder*, wanneer de verwantschapsnaam bedoeld wordt; deze klinkt **brȳr**; als een geestelijke broeder bedoeld wordt, zegt men gewoonlijk **nəm brūdər**; het woord is echter weinig gebruikelijk; meestal heeten alle ordesgeestelijken **pôtərs** (*paters*). De straatnaam *Minderbroederstraat* luidt **minəbrūdərstrot**. Het diminutief van beide is **bryrkə**; het meervoud **bryrkəs** is veel in gebruik om met minachting van ordesgeestelijken te spreken. Het diminutief **brūdərkə** beteekent een zeker gebak, dat te Antwerpen weinig bekend is, zoodat eveneens de benaming er van zelden voorkomt.

De stemlooze explosief **t** vertoont zich als paragogische consonant, achter enkele bijwoorden : **laŋst, bəkịst, bədîmət** (*langs. bijna, met eenen*).

Er vertoont zich ook een **t** in **suməhtə, înəhtə, menəhtə** (*sommige, eenige, menige*). Een **t** verschijnt op het einde van het woord **strût** (*stroo*), waarschijnlijk voor een **d** in den auslaut staande. In het Antwerpsch vallen alle mediane **d's** weg tusschen twee vocalen; er ontwikkelt zich in de meeste gevallen een **j**-klank; zoo zijn **rujə, dujə, lujə** (*roode, doode, looden*); nevens deze vormen bestaan **rût, dût, lût** (*rood, dood, lood*). Voor **strujə** (*strooien*) staande kan men aan een vorm **strût** (*stroo*) gedacht hebben.

Een abnormale **t** vertoonen : **naytəh** (*nijdig*), **ârt** (*hard*), **nən ârtə kop** (*een harde kop*), **bloŋt** (*blond*), **nəm bloŋtə kroləkop** (*een blond krullenhoofd*).

Waar de **t** door een **š** gevolgd wordt, versmelten de twee klanken zoo innig dat een nieuwe klank, een **č** ontstaat : **bîst, bîsčə, fîst, fîsčə, bēt, bečə** (*beest, beestje, feest, feestje, beet, beetje*).

De **t** valt weg in **rays, ni** (*rijst, niet*).

De **t** valt insgelijks weg in den uitgang der werkwoorden, als het werkwoord onmiddellijk door **ət** (*het*) gevolgd wordt : **rêgən-ət ?, lûp-ət ?, a brek ət kapot,** gə **līg ət, a ēg ət həziŋ** (*regent het?, loopt het?, hij breekt het kapot, ge liegt het, hij heeft het gezien*).

De **t** valt nog weg tusschen een **n** en een **s** : **olans, geŋs, kiŋs, nə voŋst, foŋsə, ryŋs, nə seŋt, twî seŋs** (*Hollandsch, Gentsch, kindsch, een vondst, fondsen, rundsch, een cent, twee centen*).

De paragogische **t** van **morgət** (*morgen = matin*) is een analogievorm naar **ôvət** (*avond*). **Morəgə** (*morgen = demain*) vertoont nooit de **t**.

Soms hoort men **blaut, graut** voor **blā, grā,** maar die vormen zijn lang nog niet algemeen Antwerpsch.

Aan te merken is nog dat de **d** vóór een **d** tot **t** verscherpt wordt, **ţtuk** (*handdoek*); **gay ze tən îstə** (*gij zijt de eerste*).

B. Dentale spiranten : z, s.

Deze klanken vertoonen zich overal gelijk in het algemeen Nederlandsch met de gewone afwisseling van **z** en **s,** al of niet voor **b** of **d**.

Er valt slechts aan te merken dat in het tusschenwerpsel **si,** dat een oude imperatief van *zien* is, de stemlooze consonant uitsluitend voorkomt. De gewone, nu gebruikelijke imperatief van **zīn** is **zīt;** bij het tusschenwerpsel **si** wordt nauwelijks

nog aan de beteekenis gedacht; het wordt gebruikt om de aandacht van den persoon, tot wien men spreekt, aan te prikkelen : **si, zu nə kuk ov dray, en zu n fleskə, da sōw əw ịdərz dōht tuŋ** (Conscience : *De Geest*).

De **s** is ook de eenig gebruikelijke klank in **sômə** (*samen, te zamen*) : **Dor wôrə zə sômən enə gəgon; zə stuŋə tə sômə tə klapə** (*daar waren ze samen heen geweest; ze stonden te zamen te spreken*).

§ 64. — Gutturalen.

a. Gutturale explosieven : **ḳ, k.**

Deze klanken vertoonen zich overal gelijk in het Nl., met de gewone afwisseling van **ḳ** en **k**, al of niet vóór **b** of **d** : **zaḳduk, kârəḳbuk.**

Waar een oorspronkelijke **ŋ** (niet een speciaal Antwerpsche) in den auslaut komt, vertoont zich gewoonlijk een paragogische **k** : **diŋk, laŋk, juŋk, êriŋk, löniŋk, köniŋk** (*ding, lang, jong, haring, leuning, koning*). In **laŋksom** vertoont zich de **k** ook, waarschijnlijk naar analogie met **laŋk**. In de verlengde vormen bestaat ze niet : **diŋə, laŋər, juŋstə, êriŋə, löniŋə, köniŋə.**

In **baŋ, slaŋ, streŋ, taŋ, tuŋ** (*bang, slang, streng, tang, tong*) vertoont zich geene paragogische **k.**

Achter een speciaal Antwerpsche **ŋ** vertoont zich de **k** niet : **duŋ, ziŋ** (*doen, zien*).

De **k** vervangt de Grieksche **χ** in **kaos** (weinig gebruikelijk), **klōr, koləra, kristənə** (*chaos, chloor, cholera, christene*).

Abnormale **k** verschijnt in **blôsbalk, blôsbalkə, mârək** (*blaasbalg, blaasbalgen, merg*).

In **niks** staat een **k** (*niets*).

De **k** valt weg in **mart** (*markt*).

B. Gutturale spiranten : g, h.

Alle klanken die in het Nl. gutturale spiranten geworden zijn, vindt men in die gedaante in het Antwerpsch terug : **zēgə, zah, zôgə, ûh, bəwēgə, vrȳh, bryh, brygə,** enz. (*zegen, zag, zagen, hoog, bewegen, vroeg, brug, bruggen*). De gewone afwisseling van **g** en **h** heeft ook plaats vóór **b** en **d** : **ûgdah** (nevens **ûh**), **slagbûm** (*hoogdag, slagboom*).

In het woord **nôgəlboyk** (*navelbuik*) heeft men een abnormale **g**.

Men hoort een **g** in **ēg ət, lēg ət, dūg ət, aug ət** (*heeft het, ligt het, doet het, houdt het*). Zooals gezegd is in § 63, op blz. 35 valt de uitgangs **t** weg, wanneer het werkwoord door **ət** (*het*) gevolgd wordt. Wanneer de **t** van **ēt** wegvalt, bevindt zich de vocaal in den auslaut. Tusschen de vocaal en de **ə** van **ət** ontwikkelt zich een **j**. Nu is het bekend dat de **j** en de **g** dikwijls met malkaar afwisselen; voorbeelden zijn : *jij* en *gij*, *Joris* en *Goris*, *jonnen* en *gunnen*, zoodat het niet al te gewaagd is, te veronderstellen dat de **j** in dit speciale geval voor eene **g** heeft plaats gemaakt : **ēj ət, lēj ət** werden dan **ēg ət, lēg ət; dūj ət, auj ət** worden **dūg ət, aug ət** (1). In de veronderstelling dat de **g** uit **j**, die zelf een overgangsconsonant is, ontwikkeld is, komt meer zekerheid, als men bemerkt dat nevens de vormen **dugət, augət,** vormen als **duw ət, auw ət** bestaan, waar de **w** zonder eenigen twijfel de overgangsmedeklinker is.

Bij de verklaring, die Prof. Ph. Colinet geeft op blz. 53 van zijn Aalstersch dialect, kan ik me onmogelijk aansluiten. Hij veronderstelt dat de vorm ***ēft** ***ēht** is geworden, een analoog verschijnsel dus als de verandering van *luft* in *lucht*, *nift* in *nicht*, *brulofte* in *brulochte*. De vorm **ēht,** gevolgd door **ət,** zou worden **ēh ət,** maar hoe de stemlooze gutturaal hier stem-

(1) Het West-Vlaamsch zegt *aj ət*, uitsluitend met *j*; het Gentsche dialect heeft de twee vormen naast malkaar : *ēj ət, ēy ət*.

hebbend wordt, is niet te verklaren. De andere vormen als **leg ət, dug ət, aug ət** verklaart hij als analogievormen, wat ook moeilijk om aan te nemen is, want de analogie maakt wel een klein getal woorden gelijk aan een veel grooter getal, maar niet een groot getal aan een enkel.

De stemlooze spirant **h** verschijnt in de verbinding **sh**, die in den inlaut als **sh** gesproken wordt, in den auslaut echter als enkele **s** klinkt, zonder eenig spoor van den **h**-klank : **ə shûm meŋs**, *een schoon mensch.*

§ 65. — NASALEN : **m, n, ŋ.**

De labiale en de dentale nasaal komen bijna overal, waar ze zich in 't Nl. vertoonen, voor in het Antwerpsch dialect.

Hier dient alleen aangemerkt te worden dat alle slot-**n** na een **ə** wegvalt; indien het volgend woord met een vocaal begint, ontwikkelt zich tusschen de **ə** en die vocaal de sandhi-**n**. In het meervoud van de diminutieven is geen spoor van **n** meer te vinden : **kinəkəs, bēləkəs, irkəs** (*kindjes, beeldjes, heertjes*). Wanneer de slot-**n** door een sonore vocaal voorafgegaan wordt, blijft ze : **mə gôn, nən tîn, ik sen** (*we gaan, een teen, ik ben*).

Er is apocope van **m** in **ne**, een oude imperatief van **nēmə**, *nemen*, die **nem** is geweest. **Ne** beteekent *neem aan.*

De **n** vervormt de **a** tot den neusklank **ą**, vóór een dentaal, als de klemtoon op de lettergreep, waarin de **a** voorkomt, ligt; cf. § 52. In sommige gevallen verandert ook **ā** in **ą**.

De **n**, voorafgegaan door een sonoor vocaal, en gevolgd door een onzijdig substantief, beginnende met een spirant, valt weg : **ə klay völəkə, ə shû snöčə, klay gelt** (*een klein veulentje, een schoon snuitje, klein geld*).

De **n** valt weg in **bəgost, kost, payzə, layvərt, grayzə, destah** (*begon, kon, peinzen, lijnwaad, greinzen = weenen, dijnsdag* voor *dinsdag*).

Prothetische **n** vertoont zich in **nöfkə** (*huifken*) en **nunkəl** (*onkel*); soms ook in **nôgələ** = *hagelen.*

In sandhi-werking vormt de **n** bijna altijd den overgang tusschen een **ə** en de begin-vocaal van een volgend woord. Uitgezonderd is echter de **ə** van den uitgang der artikels of adjectieven vóór vrouwelijke substantieven, beginnende met vocaal, en de **ə** van **də** (2e persoon, enclitisch achter het verbum); daarin valt de **ə** weg : **d eŋt, wild is kōmə** (*de eend, wil je eens komen*),

Een **m** vervangt een **n** in **kazârəmə**, *kazerne.* Vóór **b** of **p** of **m** vervangt de **m** steeds de **n** : **umbəlêft, umpôr, əŋ klaym mart** (*onbeleefd, onpaar, een kleine markt*). Zooals uit het laatste voorbeeld blijkt, is deze regel ook op de sandhi-werking van toepassing.

Een abnormale **m** vertoont het werkwoord **emə** (*hebben*). " De vormen met *m* zijn waarschijnlijk eene regelmatige phonetische ontwikkeling van den ouden infinitief in den verbogen vorm *te hebne;* zie van Helten : Mnl. Spr., bl. 286) „ (1). Mij schijnt die veronderstelling niet waarschijnlijk; alhoewel van Helten zegt dat de vorm *te hebne* slechts eenmaal voorkomt (cf. van Helten : Mnl. Spraakleer, blz. 286), is dat geen afdoende reden om te zeggen dat de vorm ongewoon was; maar Prof. Colinet zoekt een verband tusschen dezen infinitief en den 1n persoon sg. [*sic*] praes. (Colinet, bl. 169) (1). De vervoeging van het werkwoord geeft, in den 1n persoon meervoud praesens, in den vragenden vorm *hebben wi*, niet *heb wi.* (Weliswaar zegt men in enkele Vlaamsche dialecten *zumə, wimə*, voor *zullen we, willen we*, maar dat gebeurt *nooit* in het Antwerpsch, zoodat we **emə** uit *heb we* niet mogen aannemen).

Waarschijnlijker, dunkt me, is de veronderstelling dat we

---

(1) COLINET : *Het Aalstersch dialect*, blz. 169.

hier vóór den samengetrokken vorm *hên* of *hēn* (middelhoogduitsch *hān*) staan, die in het Antwerpsch **ēn** zou zijn. De vervoeging er van in het praesens indicatief zou zijn :

ik *ēn	in den vragenden vorm :	**ēn**	**əkik**
gay ēd (ēt)	„ „	**ēd**	**əgay**
ay ēd (ēt)	„ „	**ēt**	**əm**
way ēn	„ „	**ēn**	**mə**
golən ēd (ēt)	„ „	**ēd**	**əgolə**
zay ēn	„ „	**ēn**	**zolə**

De 1e persoon meervoud **ēnmə** werd noodzakelijk **ēmə**, en door het gebruik als hulpwerkwoord regelmatig **emə**. De 3e persoon meervoud werd, — zooals het in de taal meer gebeurde, — een analogievorm naar den 1n persoon meervoud : **əmə ze**. Naar voorbeelden als **lûpəmə, wįdələmə,** die in den 1n persoon enkelvoud alleen den stam vertoonen : **lûpəkik, wįdələkik**, werd een 1e persoon enkelvoud **em əkik** gevormd. De 2e persoon meervoud (die later 2e persoon enkelvoud werd) onderging om dezelfde reden als de 1e persoon meervoud de verkorting. In **ēt əm** is alleen de lange vocaal gebleven, waarschijnlijk omdat als de vocaal verkort werd, er gevaar voor verwarring met **et əm** (*eet hij*) bestond. Uit de vervoeging in den vragenden vorm werd de normale vervoeging afgeleid : **ik em, gay et, ay ē(t), way emə, golən et, zolən emə.**

De gutturale nasaal **ŋ** vertoont zich in 't Antwerpsch veel meer dan in het Nl. :

1° overal waar ze zich in het Nederlandsch vertoont;

2° vóór een dentaal (explosief of spirant), wanneer de onmiddellijk voorafgaande vocaal geen **a, â** of **ā** is, en de syllabe, waartoe ze behoort, den klemtoon heeft : **bloŋt, beŋdə, ažeŋt, kiŋt, oŋzə vôdər, kyŋst** (*blond, bende, agent, kind, onze vader, kunst*).

Indien in de vervoeging van een werkwoord het geval zich voordoet dat de *n* vóór een dentaal komt, dan wordt die *n* niet **ŋ** : **a kent, gə wûnt** (*hij kent, ge woont*).

3° de **n** in den auslaut, als de onmiddellijk voorafgaande vocaal een **ī** of een **ū** was, (nu tot **i** en **u** verkort), en de syllabe waartoe ze behoorde den klemtoon had : **duŋ, ziŋ, dârtiŋ** (*doen, zien, dertien*).

Aan te merken is hier, dat die verandering van **n** in **ŋ** niet noodzakelijk plaats heeft, dat men even goed **dūn, zīn, dârtīn,** als **duŋ, ziŋ** en **dârtiŋ** hoort.

4° In de sandhi-werking wordt alle *n* vóór een gutturaal een **ŋ** : **ə klayŋ kiŋt** (*een klein kind*).

§ 66. — Palatalen.

a. Linguo-palatalen : š, ž, č.

Deze klanken zijn zeldzaam in het Antwerpsch; men vindt ze slechts, — geen rekening met den uitgang **čə** van het diminutief houdende, — in vreemde woorden : **ažeŋt, žəlay, žənērə, žənēvəl, žyst, vrajöžə, bagöžə, cašet, broš(ə), šampañə, šokəlat** of **šykəlat, šikanērə** (*agent, gelei, geneeren, genever, juist* [*juste*], *vrijage, bagage, cachet, broche, champagne, chocolat* [*chocolade*], *chicaneeren*).

Men hoort soms wel eens zeggen : **mə gon vurš,** (**mə gon vûrt**), *we gaan verder.* — *Drop* klinkt in 't Antwerpsch **žap.**

De woorden **žap, žapnös, žapər** (scheldnamen voor de conservatieve partij), zijn van vreemden oorsprong. (Cf. verder § over volksetymologie).

De **čə** komt voor in het diminutief; de klank is ontstaan uit het opeenstooten van een **t** en een **š,** die één onafscheidbaren klank vormen : **ēzəlčə, bîčə, veñčə** (*ezeltje, beestje, ventje*).

Ik heb het noodig geacht dien klank door een speciaal teeken voor te stellen, omdat daar waar de **t** en de **š** op malkaar volgen, de **t** langer aangehouden wordt, dan in **č**; zoo is er verschil tusschen den klank van **t šəmībuk, t šənī** en **vriñčə** (*'t chemieboek, 't genie, vriendje*).

B. LINGUO-MEDIO-PALATALEN : **j, ĭ, ñ.**

De palataal-spirant **j** komt in 't Antwerpsch voor, waar ze in het Nl. voorkomt.

Bovendien verschijnt ze, maar in een zwakkeren vorm, tusschen eene **i** en een **j** zweemende, na syncope eener mediane **d** tusschen twee vocalen, waarvan de eerste geene **ô, ō,** of **ā** is, en de laatste **ə** is : **lējə, rujə, blujə** (*leden, roode, bloeden*).

De palatale nasale en liquide **ñ** en **ĭ** komen slechts voor in enkele gevallen.

1° de **ñ** in dezelfde gevallen als in 't Nl. : **spañə, spoñə,** *Spanje.*

2° de **ĭ** en de **ñ,** uit **l** en **n** vóór een **čə : veŋt, veñčə; bayl, baĭčə; blayn, blañče; stēl, steĭčə** (*vent, ventje, bijl, bijltje, blein* [*blaar*], *bleintje, steel, steeltje*).

§ 67. — LIQUIDEN : **l, r.**

De liquiden komen volkomen overeen met de Nederlandsche liquiden.

De **l** valt weg in het voegwoord **as** (*als*), alsook in het woord **ôzənočə** (*hazelnootje*).

Een **l** ontstaat uit **r** in **bôkəl, flambōs, zənēvəl, barîl** (*baker, framboos, genever,* 't Fransche *barrière*). Dat **apəlkok** met *abrikoos* samenhangt, is zeker.

De **r** valt weg in sommige woorden, vóór **s : köst, wöst, böstəl, keskə** (nevens **kêrs**), **îst, îdər, žalūs, pōzəkə, kastəkiŋt** (*korst, worst, borstel, kaarsje, eerst, eerder, jaloersch, portieken, kerstekind*).

Men zegt echter **börst, vörst** (*borst, vorst*).

Een anorganische **r** vertoont zich in **kornayn,** en soms (maar zelden) in **arjoyn** (*konijn, ajuin*). Men zegt ook **layvərt,** (*lijnwaad*).

§ 68. — FAUCAAL : **ʿ.**

Deze is overal weggevallen, en heeft in de meeste gevallen geen spoor achter gelaten.

In samenstellingen zien we nog een spoor van het vroegere bestaan van een faucaal : **dahȳr, oysȳr, junkat, klaynəhat** (*daghuur, huishuur, jonkheid, kleinigheid*).

Belangrijk is dat de beklemtoonde vorm van den 3n persoon enkelvoud **ay** en de onbeklemtoonde vorm van denzelfden persoon **əm**, de een de verscherping niet veroorzaakt en de andere wel, als ze achter het werkwoord staan; zoo zegt men : **bēvd ay** en **bēft əm**, wat zou kunnen aanleiding geven tot de gevolgtrekking dat in het Antwerpsch de beklemtoonde vorm nooit geaspireerd is geweest (nl. hetzelfde als het nog in 't Nl. gebruikelijke *i*), terwijl de niet beklemtoonde wel geaspireerd is geweest, nl. *hem*, accusatief van *hij*.

VIERDE HOOFDSTUK.

De verkortende consonantengroepen.

§ 69. — Vóór zekere consonantengroepen worden lange klinkers verkort; de tweeklanken worden gewijzigd; alleen de tweeklank **ay** wordt op verschillende manier gewijzigd, naar gelang de volgende consonanten al of niet gemouilleerd zijn.

De wijziging heeft plaats vóór de volgende consonantengroepen : **k + t** of **s**; **p + k, t** of **s**; **f + k, s** en soms **t**; **h + t** (zelden); **s + k** of **t**; **m + d, k, t** of **s**; **r + k,** soms **d, t, st, ts,** ook wel **s**; **l + t** of **lə** (uit *lie*); **ŋ** in den auslaut of **ŋ + d** of **t**; **č** of **ľ + č** of **ñ + č**; **t + s** en **s** (ontstaan uit **sh**).

De vocalen worden op de volgende wijze veranderd :

â	wordt	**a**		**ū**	wordt	**u**
ē	„	**e**		**û**	„	**u**
ê	„	**e**		**ȳ**	„	**y**
ī	„	**i**		**ay**	„	**e** of **a**
î	„	**i**		**oy**	„	**ö**
ō	„	**o**		**ȫ**	„	**ö**
ô	„	**o**				

De **ay** wordt **a**, wanneer ze voor een gemouilleerde consonant of in den auslaut staat; anders **e**.

1° **k** + **t** : b. v. in **ziktə, gərokt, a prektə, bəslekt, gəmokt, gərukt, gəkokt, gəbrökt** (*ziekte, geraakt, hij preekte, beslijkt, gemaakt, gerookt, gekookt, gebruikt*).

k + **s** : b. v. in **griks, niks, moksəl, spiksəl** (*grieksch, niets, maaksel, speeksel*).

2° **p** + **k** : b. v. id **ropəkə, shopəkə, zwipəkə, nepəkə, lupəke, stöpəkə, pepəkə** (*raapje, schaapje, zweepje, neepje, loopje, stuipje, pijpje*).

p + **t** : b. v. in **diptə, a nept, zöpt, kupt, slopt, gopt** (*diepte, hij nijpt, zuipt, koopt, slaapt, gaapt*).

p + **s** : b. v. in **dupsəl, oytlupsəl, slepstîn** (*doopsel, uitloopsel, slijpsteen*).

3° **f** + **k** : b. v. in **wefkə, tefkə, kufkə, snöfkə, shofkə, lifkə, ufkə** (*wijfje, teefje, koofje, snuife, schaafje, liefje, hoefje*).

f + **s** : b. v. in **stesəl** (met weggevallen *f*), **övərblefsəl** (*stijfsel, overblijfsel*)

f + **t** : b. v. in **kreft, bəliftə, veftiŋ, feftəh** (*kreeft, beliefte, vijftien, vijftig*).

Men zegt echter : **a shôft, gə kayft, gə gəlûft, wa blīft, t iz bəlōft, a bēft** (*hij schaaft, ge kijft, ge gelooft, wat blieft, 't is beloofd, hij beeft*).

4° **h** + **t** : b. v. in **biht, döht** (*biecht, deugd*). Andere voorbeelden van deze verkorting zijn me niet bekend; men zegt : **a slôht, gə līht, a wört fərplēht** (*hij slaat, ge liegt, hij wordt verpleegd*).

5° **s** + **k** : b. v. in **kröskə, möskə, keskə, puskə** (*kruisje, muisje, kaarsje, poesje*). Wordt de **s** door **û** voorafgegaan, dan heeft de verkorting niet plaats **dûzəkə, rûzəkə** (*doosje, roosje*).

s + **t** : b. v. in **östə, ust, vöst, pöst, gəköst** (*haasten, hoest, vuist, puist, gekuischt*). Andere verkortingen zijn me

niet bekend : **a blôst, a wayst, ûst, goyst** (*hij blaast, hij wijst, oost, gehuisd*).

6° **m** + **d** : b. v. in **rimdə, shömdə** (*riemde, schuimde*).

m + **k** : b. v. in **zuməkə, roməkə, reməkə, döməkə** (*zoompje, raampje, rijmpje, duimpje*).

m + **t** : b. v. in **gəremptə, vrempt, shomptə, kwompt** (*geraamte, vreemd, schaamte, kwaamt*). Maar niet als de **m** voorafgegaan wordt door een **û** : **gə drûmt, zə zûmt** (*ge droomt, ze zoomt*).

m + s : b. v. in **vloms** (*vlaamsch*). Als er een **û** vóór de **m** staat, heeft de verkorting niet plaats : **bûms** (*Boomsch*).

7° **r** + **k** : b. v. in **orkə, werkə, perkə, irkə, yrkə, urkə, burkə** (*haartje, weertje, peertje, heertje, uurtje, oortje, boerken*).

r + **d** : b. v. in **virdə, zwordər, klordər** (*vierde, zwaarder, klaarder*).

r + **t** : b, v. in **oŋgədirt, gəbortə** (*ongediert, geboorte*). Andere voorbeelden zijn me niet bekend; men zegt : **pêrt, stêrt, vôrt, lîrt, kêrt, bûrt, ûrt, doktōrt** (*paard, staart, vaart, leert, keert, boort, hoort, doctoort*).

r + **st** : b. v. in **varst, kastəkiŋt** (de **r** is hier weggevallen), **zworst, dyrst** (*verst*, nevens **vâr**, *kerstekind, zwaarst, duurst*).

r + **ts** : b. v. in **körts** (*koorts*).

r + **s** : b. v. in **börs**, maar niet in **zwôrs, rôrs, dȳrs** (*beurs, zwaars, raars, duurs*).

8° **l** + **t** : b. v. in **olt, stelt, vərvölt, belt** (*haalt, steelt, vervuild, beeld*).

lə ontstaan uit *lic* : **familə, trolə, sholə,** [**kastonə**], (*familie, tralie, schalie,* [*kastanje*]).

9° **ŋ** (ontstaan uit slot-**n**; cf. § 65, blz. 41) : **duŋ, ziŋ** (*doen, zien*).

ŋ + **d** : b. v. in **eŋdə, feŋdər, kleŋdər, brönŋdər** (*einde, fijner, kleiner, bruiner*).

ŋ + **t** : b. v. in **ceŋtȳr, eŋt** (*ceinluur, eend*).

10° **č** : b. v. in **perčə, sterčə, vučə, bičə, döčə, snöčə** (*paardje, staartje, straatje, voetje, beetje, duitje, snuitje*).

l̃ + **č** : b. v. in **bel̃čə**(1), **il̃čə, stol̃čə, bal̃čə** (*beeldje, hieltje, staaltje, bijltje*).

ñ + **č** : b. v. in **biñčə, boñčə, klañčə** (*beentje, baantje, kleintje*).

11° **t** + **s** : b. v. in **plöts**(2), **shets** (*plaats, schaats*).

12° **s** (ontstaan uit **sh**) : **kösə, rösə** (*kuischen, ruischen*).

VIJFDE HOOFDSTUK.

De grammatische figuren.

§ 70. — Wat deze betreft, werd in de vorige hoofdstukken genoegzaam op de in 't Antwerpsch weinig voorkomende grammatische figuren gewezen; het zij voldoende hier nog aan te merken, dat ze in hoofdzaak met de in het Nl. voorkomende grammatische figuren overeenstemmen.

---

(1) **bel̃čə** uit **belt** beteekent een klein voorwerp uit steen, hout of metaal, dat het een of andere wezen voorstelt, in 't fransch *statuette*, bij voorbeeld : **ən oŋslīfrāwəmbel̃čə; bēləkə** daarentegen is een prent. De *Beeldekensstraat, rue des images* heet bij het volk **dem bēləkəsweh.** De Antwerpsche jeugd vindt er veel vermaak in, 's avonds hier en daar aan de huisbel te trekken (**beləkəntrek̤duŋ**) en te gaan loopen. De persoon die zoo wordt beetgenomen en de huisdeur open doet, antwoordt op de vraag : « Wie was daar? « **əm bēləkə!** »

(2) **plöts** heeft de gewone beteekenis van het Nederl. *plaats* in *plaats maken*, enz.; bijv. **plöts för nən ârəmən döts**, eig. *plaats voor een armen duts*, maar met de beteekenis : *maak plaats!* (*Duts*, sukkelaar komt in het Antwerpsch anders niet voor; **döts** is een *Duitscher;* het woord is met zijne uitspraak aan een ander dialekt ontleend). **plöts** beteekent nog het fransche *cour, binnenplaats in een huis.* Als *openbare plaats* komt het woord zelden voor; men zegt gewoonlijk **playn** (vrouwelijk), bijvoorbeeld **də siŋt jaŋsplayn.**

Het meest voorkomende dezer figuren, de syncope namelijk, bestaat voornamelijk in het doen wegvallen eener mediane **d** tusschen een sonoor vocaal en een **ə**, en het doen wegvallen van eenige **r**'s vóór eene **s**.

Methathesis heeft men steeds in **gars,** *gras*, en waar de consonantenverbinding **sp** zich in den inlaut vertoont, wordt ze **ps : eps, geps** (*hesp*, *gesp*). Methathesis heeft niet plaats in **slodərəh,** terwijl ze in het Nl. wel plaats heeft : *slordig*.

§ 71. — Een grammatische figuur, de svarabhakti, is van aard om ons langer bezig te houden. Deze komt niet alleen voor in de in het Nl. bekende gevallen, maar heeft ook nog in menig ander geval plaats.

De vocaal is steeds **ə**.

Deze vertoont zich steeds tusschen een liquida van den eenen kant en een gutturaal, labiaal of nasaal van den anderen kant : **bârəh, kârək, melək, kalək, eləpə, barəbîr, morəgə, ârəm, aləm, eləm** (*berg*, *kerk*, *melk*, *kalk*, *helpen*, *barbier*, *morgen*, *arm*, *halm*, *helm*).

De svarabhakti heeft gewoonlijk niet plaats in het voorgaande geval, als in de lettergreep, die onmiddellijk achter de tot svarabhakti aanleiding gevende consonantenverbinding staat, reeds een **ə** is : **kârkə, kalvə, börgəmistər** (*kerken*, *kalveren*, *burgemeester*).

Tusschen **l, m, n, z** en het suffix-**kə** van het diminutief, ontwikkelt zich de svarabhakti-vocaal **ə : baləkə, bēləkə, manəkə, bluməkə, zuməkə, dûzəkə, rûzəkə** (*balletje*, *beeldje*, *mannetje*, *bloempje*, *zoompje*, *doosje*, *roosje*. Tusschen **r** en **-kə** is dat niet het geval : **porkə, jorkə** (*paartje*, *jaartje*).

Soms vertoont ze zich tusschen **g** en **l : gəlas** (*glas*).

ZESDE HOOFDSTUK.

De Sandhi.

§ 72. — *Sonore vocalen.* — Alle sonore vocalen in den auslaut blijven voortbestaan, als ze vóór woorden komen die met een vocaal of diphthonge beginnen. Er ontwikkelt zich echter een overgangsklank tusschen beide, die verschillend is volgens de eerste vocaal.

Alle vocaal, uitgezonderd **ā** en **û**, gevolgd door een andere vocaal, ontwikkelt een onduidelijken **j**-klank : **amērəka j en spañə, zî j en liţt.** Alleen de **uj, ay** en **oy**-klanken vinden in zich zelf den overgangsklank : **klay en jârt, loy en rap, ruj en blā** (*Amerika en Spanje, zee en land, klei en aarde, lui en rap, roode en blauwe*).

De **ā** en **û** ontwikkelen een **w**-klank, om den overgang tot de volgende vocaal te vergemakkelijken : **blāw en gryŋ, kāw en itə** (*blauwe en groene, koude en hitte*), **zeht sûw is** (*zeg zoo eens*).

§ 72. — De **ə**. — De **ə** ontwikkelt meestal een **n** tusschen zichzelve en de volgende vocaal : **kafən en melək, a wildən uk is siŋ** (*koffie en melk, hij wilde ook eens zien*).

De **ə**, staande voor ***əw** (de onbeklemtoonde vorm van **āw, ā**), vertoont de **w**, zoodra het woord dat er op volgt, met een vocaal begint : **əw oys** (*uw huis*).

De **ə** van de praefixen **bə, gə** en **vər,** valt weg, als de volgende syllabe met een vocaal begint : **gûr, baŋsəlpapīr, gētə, vroyzə, vriţdərə** (*gehoor, behangselpapier, geëten* [*gegeten*], *verhuizen, veranderen*). In het woord *behagen*, dat me alleen in het referein van een liedje bekend is, klinkt de **ə** als sonore **i** : **bijôgə**. Waarom hier de **ə** bewaard is gebleven, vindt ongetwijfeld zijnen oorsprong in het feit dat bij het weg-

vallen een noot te veel in den muziekregel zou geweest zijn (1).

De **ə** van het artikel **də**, die van den 2n persoon (enclitisch gebruikt), en die van de attributief gebruikte adjectiven valt weg vóór de vocaal of de diphthonge, waarmede een volgend woord begint : **d oysȳr, wild is kōmə, zwart ûgə** (*de huishuur, wil je eens komen, zwarte oogen*). Vóór mannelijke substantieven, die met een vocaal beginnen, heeft men **dən** : **dən ârəm iz ən dîl van t lihom** (*de arm is een deel van 't lichaam*). Het feit dat vóór mannelijke substantieven, met vocaal beginnende, steeds **dən** en nooit **d**, met weggevallen **ə**, staat, terwijl de **ə** van **də** vóór vrouwelijke substantieven, met vocaal beginnende, regelmatig wegvalt, bewijst dat de **n** van **dən** niet de sandhi-**n** maar wel de **n** van den accusatief is, zoodat daarin het bewijs zou liggen dat de accusatief de plaats van den nominatief heeft ingenomen. De **ə** van de attributief gebruikte adjectiven valt nog weg in enkele bijzondere gevallen, die verder, bij de bespreking van het adjectief zullen bepaald worden.

§ 74. — De finale **ə** van alle substantieven is in 't Antwerpsch weggevallen, niet zonder het spoor van een vroeger bestaan te hebben nagelaten. Zoo zegt men **boy**, voor *bode*; de **d** is gesyncopeerd en heeft een onduidelijken klank, een soort van **·j** nagelaten, die met de **ō** den **oy**-klank heeft gevormd. Weliswaar kan men beweren dat het meervoud *boden* is, en dat in het meervoud de **d** gesyncopeerd werd; het enkelvoud **boy** zou dan niets anders dan een analogievorm

---

(1) Het referein is nl. :

Dah mūdər van dər vlīt (*bis*)	Dag moeder van der Vliet,
Ik kōm ə dohtər vrôgə	Ik kom je dochter vragen,
Zə stod im maym bijôgə	Ze staat in mijn behagen;
Dah mūdər van dər vlīt (*bis*)	Dag moeder van der Vliet,
Ik kōm ə dohtər vrôgə	Ik kom je dochter vragen,
Dī mə gêrə zīt.	Die me gaarne ziet.

naar het meervoud zijn. Rekening houdende echter met het feit dat het syncopeeren der **d** reeds vroeg voorkomt, en in alle streken min of meer is doorgedrongen, terwijl de finale **ə** in vele streken is bewaard gebleven, mogen we besluiten dat het wegvallen dezer **ə** van veel later dagteekent dan de syncope der **d**, dat de **j**-klank reeds bestond als de **ə** er nog was, en dat het bijgevolg onnoodig is zijne toevlucht tot den meervoudsvorm te nemen, als de enkelvoudsvorm het verschijnsel kan verklaren.

Het wegvallen der **ə** heeft zich uitgestrekt tot de vrouwelijke eigennamen : **poliŋ, katriŋ, karliŋ, triŋ** (*Pauline, Katriene, Caroline, Trien*).

De **ə** is echter niet weggevallen, als ze beantwoordt aan een Nederlandsche *ie :* **familə, trolə, berə, nôsə, bagôžə** (*familie, tralie, berrie, natie, bagag(i)e*). Ook in de woorden die op **tə** uitgaan : **itə, brîtə, ûhtə, vartə** (*hitte, breedte, hoogte, verte*), alsook waar een anorganische **t** zich vóór de **ə** ontwikkeld heeft, waarschijnlijk met het doel deze tegen het wegvallen te beschermen *:* **înəhtə, suməhtə, menəhtə,** (*eenige, sommige, menige*).

In den 1ⁿ persoon enkelvoud van het praesens, is de **ə** regelmatig weggevallen; alleen op rekeningen vindt men nog *zegge,* voor *ik zegge.*

Alle praedicatief of adverbiaal gebruikte adjectiven hebben de finale **ə** verloren. In het attributief gebruik is de **ə** bewaard; in vele gevallen is ze echter ook verdwenen; de regels over het wegvallen dezer **ə** zullen bij het adjectief besproken worden.

§ 75. — De consonanten in den auslaut. — Bevinden zich stemhebbende explosieven of spiranten in den auslaut, dan worden ze stemloos; stemlooze blijven onveranderd : *berg, bed, krab* worden in de pausa **bârəh, bet, krap;** in de verlenging komen echter de stemhebbende geruischen terug: **bârgə, bedəkəs, krabəkəs.** Bevindt zich **sh** (Nl. *sch*) in den auslaut, dan hoort men slechts **s.** In de verlenging komt de **h** niet

terug; de stemlooze spirant blijft stemloos : **meŋs, meŋsə** (*mensch, menschen*).

§ 76. — CONSONANTEN, DOOR VOCALEN OF DIPHTHONGEN GEVOLGD. — Indien de lettergreep op een consonant uitgaat, en de volgende lettergreep met een vocaal begint, dan wordt de slotconsonant naar de volgende lettergreep overgetrokken : *bruinoog, uit het huis* worden uitgesproken als **broy-nûh, oy-te-toys.**

Tusschen twee vocalen behouden **b** en **d** hunne uitspraak; bevinden deze explosieven zich echter op het einde van het woord, en begint het volgende woord met een vocaal, dan worden ze tot **p** en **t** verscherpt : **əŋ krap en nə gârnot, əm bet en nə stūl** (*een krab en een garnaal, een bed en een stoel*). Finale **p** en **t** blijven stemloos : **t fərshil tyse kop ən ût; də kat en də kôtər** (*'t verschil tusschen kop en hoofd, de kat en de kater*). Als de **t** echter staat voor een oorspronkelijke **d** (uit *đ*), als in den uitgang van den 2n persoon en van den 3n persoon enkelvoud van het praesens, komt de **d** overal terug vóór een vocaal, behalve indien ze onmiddellijk door een **p, k** of **t** voorafgegaan wordt : **ay ēd iz īr gəwest; zə ziŋd en spriŋd as sot; gə bīd iz īt! a bədârəvd olə noh! blevd is stôn!** (*hij is eens hier geweest, ze zingt en springt als gek, ge biedt* [*bied-đ*] *eens iets! hij bederft ulie nog! Blijft eens staan*) Men zegt echter : **gə myt is kōmə, dîn oŋt lupt in də kâr, a rupt up oŋs, rikt is, zə slopt az ən rûs, da bliŋkt as nə spīgəl, da sprekt as nem buk** (*ge moet eens komen, die hond loopt in de kar, hij roept op ons, ruik eens, ze slaapt als een roos, dat blinkt als een spiegel, dat spreekt als een boek*).

De andere stemhebbende consonanten blijven stemhebbend : **bârəg en dal, d ôg um** (*berg en dal, de haag om*). De stemlooze consonanten, behalve de reeds genoemde **p** en **t**, worden stemhebbend : **ik lag en ay shrît, ze tî körəv ub də stūl, ən rûz oyt tîn of; aləv ən aləf** (*ik lach en hij weent, zet die korf op de stoel, een roos uit dien tuin; half en half*).

Over *wat, dat, met* werd reeds vroeger gesproken; cf. § 63, blz. 34.

§ 77. — Consonanten door consonanten gevolgd.

1° Volgen twee stemlooze consonanten op malkaar, dan blijven ze onveranderd : **a zykt, gə lupt, də naht, ən eps, dad öskə** (*hij zoekt, ge loopt, de nacht, een hesp, een huisje*).

2° Indien een stemlooze consonant door een stemhebbende gevolgd wordt, dan worden beide ofwel stemhebbend, ofwel stemloos.

a) Stemhebbend worden ze, als de stemhebbende consonant een **b** of een **d** is : **meləkbūr, dat oyz briţt, nən oydboytər, žev bakt, kubdah, wēḳdah, blevd is stôn** (*melkboer, dat huis brandt, een uitbuiter, Jef bakt, koopdag, weekdag, blijf eens staan*).

Een uitzondering vormt de opeenvolging van **t** en **d**; in dit geval worden beide consonanten stemloos : **fîstah** (de **t** en **d** vallen samen), **bleft ər is stôn** (*feestdag, blijft daar eens staan*).

Zooals reeds gezegd is wordt de *đ*, uitgang van den 2ⁿ persoon en van den 3ⁿ persoon enkelvoud van het praesens, een **t**, als ze door een **p, k, t** voorafgegaan wordt : **lupt, zykt, myt, slöt** (*loopt, zoekt, moet, sluit*).

b) Stemloos worden ze in elk ander geval : **ik hēf, ik sȳk** (*ik geef, ik zoek*).

3° Indien een stemhebbend consonant door een stemlooze gevolgd wordt, worden beide stemloos : **a krapt,** maar **a krabd on zənən ârəm; ən dûtsoys,** maar **ub d ûhtə** (*hij krabt, hij krabt aan zijnen arm, een doodshuis, op de hoogte*).

4° Volgen twee stemhebbende consonanten op malkaar, dan blijven ze stemhebbend, behalve wanneer **d** op **d** volgt : **krabə, dûdgrôvər, dûdblujə, ûgdah, ûgbəjôrt,** maar **dûtuŋ, ţtuk** (*krabben, doodgraver, doodbloeden, hoogdag, hoogbejaard,* maar *dooddoen, handdoek*).

5° Wordt een stemhebbende of een stemlooze consonant door een **n, m, l, r,** of **w** gevolgd, dan wordt of blijft ze stemloos : **zīdə dī krap lûpə? k siŋ dī krap ni, godə nor dûhmis?**

nējə, mor nor d ûhrôk; zə zen wârəm; k doht ta sə kaut wôrə. (*Zie je die krab loopen? 'k Zie die krab niet. Gaat ge naar de hoogmis? Neen, maar naar de hoograak* (1). *Ze zijn warm; 'k dacht dat ze koud waren*).

Worden **n, m, l, r** of **w** door een stemhebbende consonant gevolgd, dan blijft die stemhebbend : **zoŋdah, umbəlêft, zoldər, zwordər** (*zondag, onbeleefd, zolder, zwaarder*).

6° Wordt **n** door een labiaal (ook **m**) gevolgd, dan wordt ze regelmatig **m**; wordt ze door een gutturaal gevolgd, dan wordt ze even regelmatig **ŋ**. Indien ze door een dentaal gevolgd wordt, en niet door een **a** voorafgegaan is, dan wordt ze **ŋ**, als de klemtoon op de lettergreep ligt, waarin ze voorkomt, en blijft **n**, als er geen klemtoon op ligt : **umbəlêft, umbəkeŋt mokt umbəmiŋt, oŋərīflak, oŋkostə, oŋdər, oŋt, eŋt, oŋs, en dər waz is...** (*onbeleefd, onbekend maakt onbemind, ongerieflijk, onkosten, onder, hond, eend, ons, en daar was eens...*)

7° Zooals reeds gezegd is valt de finale **n** weg, als ze voor een substantief staat, dat met een spirant begint en dat in het enkelvoud staat, en als ze zelf door een sonore vocaal voorafgegaan wordt : **ə shû flöčə, ə klay vŏləkə, ə klay slot, ə fay snŏčə** (*een schoon fluitje, een klein veulentje, een klein slot, een fijn snuitje*). Vóór een **k** gebeurt het ook dat de **n** wegvalt : **ə klay kopəkə** (*een klein kopje*). Vóór vrouwelijke substantieven en in het meervoud blijft de **n** : **shûn vrāwə, ən shûn floyt, klayn slōtə** (*schoone vrouwen, een schoone fluit, kleine sloten*).

8° Volgen twee gelijke consonanten op malkaar, dan versmelten ze ineen : **fîstah, dûtuŋ** (*feestdag, dood doen*).

9° Volgt een **k** op een **h**, dan versmelten beide consonanten tot **k** : **mah k, krayh k** worden **mak, krayk** (*mag ik, krijg ik*).

---

(1) *Mis* beteekent nevens het doel, *raak* beteekent dat het doel getroffen is. Beide woorden doen dienst bij het schieten naar een blazoen. De woordspeling van *mis* = goddelijke dienst, en *mis* = nevens het doel, is van dagelijksch gebruik. Een Hollander zou zeggen : Ga je naar de kerk? — Dat kan je denken!

10° Volgt een **š** op een **t**, dan ontstaat de **č**-klank niet (cf. § 66).

11° Van de consonantenverbinding **hts** valt de **t** weg : **rehs** (*rechts*).

§ 78. — Na eene pause, zelfs na de kleinste, heeft de sandhiwerking *niet* plaats.

ZEVENDE HOOFDSTUK.

De Klemtoon.

§ 79. — Het Antwerpsch dialect vertoont weinig verschil van de algemeene Nederlandsche taal, in het opzicht van den klemtoon. Het zal overbodig zijn een theorie over de beklemtoning op te maken, die in alle wezenlijke punten zou moeten overeenstemmen met de theorieën, die elke Nederlandsche Spraakkunst mededeelt. Slechts eenige woorden van vreemden oorsprong, vertoonen in het Antwerpsch een anderen klemtoon dan in het Nl.; in dit geval bevinden zich b. v. : **akadəmī** (*academie*), dat den klemtoon op de laatste lettergreep heeft, **tûbak,** dat op de eerste lettergreep den klemtoon draagt, alsook **tambūr,** met den klemtoon op de laatste lettergreep, in de twee beteekenissen van *trommel* en *trommelaar*.

Evenals de verschillende lettergrepen van een woord een verschillenden klemtoon dragen, hebben de verschillende deelen van den zin een verschillenden zin-klemtoon. De Antwerpsche tongval streeft naar het ïambisch rythmus, evenals de meeste Germaansche dialecten. Door dit zinsaccent ontstaan merkelijke wijzigingen in den aard van de woorden, die geen hoofdaccent hebben; daardoor ontstaan de toonlooze proclitica en enclitica.

Tot de toonlooze proclitica zijn te rekenen : 1° alle lidwoorden, 2° het negatieve **ən,** voor zoover het voorkomt, 3° het

adverbium **ər** of **dər**, de toonlooze pronominale vormen **ək, gə, zə, wə.** De **ə** er van valt weg vóór vocalen. De genoemde proclitica kunnen nooit den hoofdklemtoon dragen.

Nevens deze soort van proclitica, heeft men er. die den hoofdklemtoon wel kunnen dragen; in dat geval bevinden zich de pronomina, de meeste partikels en het hulpwerkwoord *zijn.* Zoo ontstaan twee verschillende vormen van hetzelfde woord, volgens de nadruk er al of niet op ligt : **gay, ga; zayn, zen.**

In samenstellingen draagt het eerste lid den klemtoon : **blumpot, ondöht** (*bloempot, ondeugd*). Hiervan zijn echter uitgezonderd **artənôs** (met den klemtoon op **ôs**), en de woorden met de volgende achtervoegsels : **zôləh, in, ôn, özə, ɟt, as, îl, ēs, īr, ay, ist, tayt, ērə : ârəmzôləh, burin, prohiôn, vrajözə, predəkɟt, muras, tonîl, portəgēs, ovənīr, brāwəray, blumist, sosjətayt** (ook **sošətayt**), **majəstayt, blagērə.** Deze hebben den klemtoon op het achtervoegsel.

De volgende woorden hebben den klemtoon op het tweede lid der samenstelling, evenals in het Nl. : **statoys, börgəmîstər, eleŋdə, îrəkneht, madəlīf, jyfra, katrol, oŋdəraləf** (*stadhuis, burgemeester, ellende, heerenknecht, madelief, juffrouw, katrol, anderhalf*)

Zooals blijkt uit het voorafgaande, valt de Antwerpsche klemtoon in zijne groote trekken samen met den Nederlandschen.

§ 80. — Het gebeurt soms dat de klemtoon op een doffe vocaal valt, namelijk op den uitgang van het meervoud, als de spreker vooral de aandacht op dat meervoud wil vestigen : **gə zeht ta tor nən ôs lupt, mor dor lûpən ôzə; dor is ni j în vlīh, mor dor zen vlīgə,** telkens met den klemtoon op den meervouds-uitgang; (*ge zegt dat daar een haas loopt, maar daar loopen hazen, daar is niet éen vlieg, maar daar zijn vliegen*).

Dat is eigenlijk een oratische toon.

TWEEDE DEEL

Vormleer

EERSTE HOOFDSTUK

De Woordvorming

§ 81. — De woorden, waarover het Antwerpsch dialect beschikt, hier op te sommen, valt niet in den aard van het doel, dat we beoogen. We kunnen nochtans aanmerken dat het dialect zijn deel heeft in de woorden, die het eigendom van het Nederlandsch uitmaken, en dat het ze bijna altijd in dezelfde beteekenis als het Nederlandsch gebruikt; de enkele uitzonderingen, die het zich veroorlooft, moeten besproken worden bij de opsomming der woorden, in een Idioticon. Naast die woorden van Nederlandschen oorsprong, gebruikt het Antwerpsche volk een aantal vreemde woorden, gewoonlijk met het doel van internationale denkbeelden uit te drukken. Het volk immers, als het in kennis met nieuwe voorwerpen wordt gebracht, zal, door gemakzucht gedreven, met het voorwerp, den naam er van aannemen. Dan mogen puristen komen, met het lofwaardige doel van aan het nieuwe voorwerp een woord uit eigen middelen te geven, dan mogen dezen honderden woorden voorstellen, toch zullen ze altijd machteloos blijven om dat vreemde woord, dat eenmaal in den mond van het volk leeft, door hun doodgeboren product te verdringen. Weliswaar ondergaan de vreemde woorden, — door een gebrek aan kennis of door een fout van het gehoor, — dikwijls onverklaarbare wijzigingen, ja worden ze dikwijls zoo gerad-

braakt, dat men zou wenschen, dat het volk een weinig ontvankelijker zou zijn voor woorden van eigen vorming; evenwel mag de taalkundige in dit geval niet anders doen, dan die wijzigingen opteekenen en de door puristen voorgestelde woorden onbesproken, zonder er kennis van te nemen, laten voorbijgaan; zijne rol is immers den woordenschat en de wetten die dezen beheerschen, op te teekenen, niet nieuwe woorden en nieuwe wetten te smeden.

Er bestaat in het Antwerpsch dialect een neiging om goede Nederlandsche woorden in onbruik te laten vallen, om ze te vervangen door woorden van vreemden oorsprong; dat staat deftig, dat staat geleerd! Zoo b. v. heeft men het woord herberg zien verdwijnen; niemand kent het nog; men gaat tegenwoordig naar **stamənēs** en **kafēs,** twee fransche woorden (*estaminet* en *café*) Hier ook mag de taalkundige die neiging betreuren, maar is verplicht voor het gebruik te buigen.

Eindelijk nog heeft de volksetymologie verscheidene vreemde woorden tot eigen goed trachten te vervormen, op de haar gewone wijze.

We kunnen de woorden van het Antwerpsch dialect op de volgende wijze indeelen : 1° woorden, die zuiver Nederlandsch zijn; 2° woorden die van Nederlandschen oorsprong schijnen te zijn en 3° vreemde woorden.

§ 82. — Woorden, die zuiver Nederlandsch zijn.

1° De gewone enkelvoudige en samengestelde woorden en afleidingen, volgens de wetten van de Antwerpsche klankleer gewijzigd, die het fond van de taal uitmaken.

2° Daarnevens heeft men woorden, met Nederlandsche afleidingen van Nederlandsche woorden gevormd :

a) door het actervoegsel **ort : voylort, ôrdəgort, smêrəgort** (*vuilerik, zonderling, smeerlap*).

b) door het achtervoegsel **rik : voylərik, zatərik, stumərik, botərik** (een persoon die *vuil, zat, dom* of *bot* is).

c) door het achtervoegsel **ər,** dat een blijvende beteekenis aan het werkwoord hecht : **slôpər** (*slaper*, die altijd slaapt, van

daar dan ook iemand die de schoonste gelegenheden onbenuttigd laat voorbijgaan), **ētər** (die altijd kan eten), **wârəkər** (die voortdurend werkt).

d) door het achtervoegsel **spôn** in het eene woord : **klapspôn** (*klappei*).

e) door het achtervoegsel **zak : platsak, diksak, rotsak** (*slimmerd, dikke, rotte*).

f) door het achtervoegsel **əh**, achter adjectiven, en in plaats van *end* van het participium praesens : **ehteh, glatəh, vərshiləh, glujeh** (*echt, glad, verschillend, gloeiend*).

Aan te merken is hier, dat het achtervoegsel om vrouwelijke persoonsnamen te vormen **in** of **stər** is, zelden **es** en alleen **sə** bij plaats- of landnamen : **burin, noystər, mîstəres** (zelden gebruikt), **eŋəlsə, geŋsə** (*boerin, naaister, meesteres, Engelsche, Gentsche*). **Dīf** (*dief*) heeft geen vrouwelijken bijvorm; van een vrouw zegt men zoo goed als van een man : **z is nən dīf, ay is nən dīf.**

§ 83. — Woorden, die van Nederlandschen oorsprong schijnen te zijn.

Tot deze categorie behooren :

1° de woorden, door volksetymologie vervormd. Door volksetymologie worden eene menigte vreemde woorden, op den klank af, vervormd tot woorden, die het volk gansch of gedeeltelijk kent, en waarin het een zeker verband tusschen het denkbeeld en den door zich zelf gemaakten vorm meent te erkennen. In dat geval zijn b. v. **moyzənestə, rēdəraykərs.** Twee woorden dienen hier speciaal vermeld te worden, als zijnde van moderne formatie, nl. *vélocipède* en het scheldwoord *japneus*. *Vélocipède* klinkt in den mond van den Antwerpenaar (volksklasse) als **flošəpêrt,** waarbij hij aan een zeker soort van *paard* denkt(1). Dit is zoo waar, dat ik onlangs te Antwerpen een oud vrouwtje, dat bijna door zoo'n « **flošəpêrt** » overreden

(1) Tegenwoordig reeds verouderd. De naam **vēlō** of **vəlō** (soms wel **vlō**) doet dienst om het *vélocipède* aan te duiden.

werd, heel boos achter den man, die er op zat, hoorde roepen : « **'k wā da hə vərdumən eŋ gəroktat krēh, mej ə smêrəhə flošəkuj!** » (*'k wilde* of *'k wenschte dat ge verdomd een beroerte kreegt, met uw smerige* « **flošə** »-*koe!*).

Japneus, **žapnös** uitgesproken, is het scheldwoord, waarmede de conservatie meetingspartij bestempeld wordt door hare tegenstrevers. Uit het woord is afgeleid **žap**, de partij zelve, en **nə žapər**, met dezelfde beteekenis als **žapnös**. De oorsprong ligt in het woord *Japonees*. Antwerpenaars van gemiddelden leeftijd weten nog heel goed, hoe dit woord aan zijne beteekenis geraakt is; het jongere geslacht weet het niet meer. Vóór een dertigtal jaren bezocht het eerste Japoneesche handelsschip de haven van Antwerpen; de Antwerpenaars vonden het aangezicht van de Japoneesche bemanning zoo koddig en zoo leelijk, dat de naam Japonees als scheldwoord naar het hoofd van de buitenkiezers, — 't was juist een tijdperk van kamerverkiezingen — geworpen werd. De dagbladen drukten " *Japonees* „. Daar de buitenkiezers als erg conservatief aangezien worden, terwijl daarentegen de stadskiezers meer anti-conservatief zijn, ging weldra het scheldwoord over op de aanhangers der partij, die de buitenkiezers hadden doen zegepralen; **žaponēs** werd spoedig **žapnēs** en door volkstymologie **žapnös**. Daar nu bijgevoegd dat **žap** ook *drop* beteekent, en dat een der beste merken er van " *Caraffa* „ luidt, zoo volgde spoedig, dat men van een piekfijn meetingist zei : *'t is echte Caraffa!*

2° Telkens er iets merkwaardigs te Antwerpen gebeurt, geeft de persoon, die de held van de gebeurtenis geweest is, of de plaats, waar ze voorgevallen is, aanleiding tot nieuwe woorden, wier bestaan echter van korten duur is. Zoo heetten na het proces van Madame Joniaux, alle giftmengers " **madam šamō** „, en diende die uitdrukking langen tijd als scheldwoord. Eveneens werd na de opening van het warenhuis Tietz, iedere strooien hoed **nən tits** genoemd. (Later kreeg dit woord nog andere beteekenissen).

Zulke uitdrukkingen liggen gedurende een paar maanden in eenieders mond; spoedig echter gaat het voorval uit het geheugen en met die herinnering verdwijnt de uitdrukking, die onbegrijpelijk zou worden. Dit feit van namen aan zekere toestanden, gebeurtenissen, personen te ontleenen is nog veel uitgebreider in familiekringen; ieder gezin bezit zoo een aantal woorden, die " gank en gave „ in den familiekring zijn, maar daarbuiten ook volkomen onverstaanbaar zijn. Antwerpsch zijn die woorden dan ook niet, alhoewel sommige schrijvers zulke uitdrukkingen verzameld hebben, en ze als " Antwerpsche spreekwijzen „ willen laten doorgaan; in dit geval bevindt zich het boekje " *Rommelzoo* „ door J. Groesser.

§ 84. — Vreemde woorden.

1° Onder die woorden zijn er die als vreemd gevoeld worden en als dusdanig op de hun taal eigen wijze behandeld worden; b. v. *club*, dat weliswaar **klyp** wordt uitgesproken, maar dat in het meervoud *clubs* is. Tot deze categorie behooren de vreemde woorden om internationale denkbeelden uit te drukken, die met het denkbeeld zelf opgenomen werden.

Van vreemde woorden, zooals *muur, kerk*, enz., die reeds lang in de taal zijn opgenomen, is hier geen spraak; die volgen de algemeene regels en worden niet meer als vreemde woorden gevoeld.

2° De werkwoorden op **ērə,** aan Fransche werkwoorden op *er* ontleend, worden vervoegd als de zwakke Nederlandsche verba op *eeren*.

TWEEDE HOOFDSTUK.

De vorming van het diminutief.

§ 85. — De diminutieven worden gevormd met de suffixen **-kə** en **čə**, welke niet willekeurig, maar naar een zekeren regel aan het substantief gehecht worden. Het suffix **-kə** is echter het meest in gebruik.

§ 86. — Nemen **kə** :

1° alle woorden, die uitgaan op **f**, op **r**, op **s**, (de **sh** auslaut, die altijd **s** wordt, inbegrepen), op **w** of op een vocaal : **rayf, refkə; stōf, stofkə; brīf, brifkə; graf, grafkə; dīr, dirkə; pīr, pirkə; pôr, porkə; kroys, kröskə; mes, meskə; vis, viskə; meŋs, meŋskə; dā, daukə; vrā, vraukə; ay, aykə; boy, boykə** (*rijfje, stoofje, briefje, grafje, diertje, piertje, paartje, kruisje, mesje, vischje, menschje, duucken, vrouwtje, eitje, loopjongen*).

Hierin zijn begrepen de woorden, die in 't Nl. uitgaan op **n**, welke **n** in 't Antwerpsch na een doffen klank moet wegvallen : **mŏlə, mŏləkə** (*molen*).

2° alle woorden, die uitgaan op **b**, op **d** (onmiddellijk voorafgegaan door een korte vocaal), op **l** (onmiddellijk voorafgegaan door een korte vocaal, die den klemtoon geeft), op **m**, op **n** (onmiddellijk voorafgegaan door een korte vocaal), op **p**, op **t** (onmiddellijk voorafgegaan door een korte vocaal). Tusschen deze slotletters en den uitgang **-kə** ontwikkelt zich een **ə**; de korte vocalen worden niet verlengd : **kribəkə, tobəkə, bedəkə, vodəkə, padəkə, beləkə, moləkə, valəkə, kapeləkə, gəvaləkə, buməkə, laməkə, panəkə, janəkə, zwipəkə, strepəkə, pytəkə, motəkə** (*kribbetje, tobbetje, beddeken, voddeken, paddeken, belleken, molleken* [naam, die aan vele katten gegeven wordt], *valleken, kapelletje, gevalletje, boompje, lammetje, panneken, Jantje, zweepje, streepje, putje, motje*).

Uitgezonderd zijn **kot, lot, zot, slot,** waarvan het diminutief **kočə, ločə, zočə** en **sločə** is.

3° alle woorden, die uitgaan op **d**, voorafgegaan door een lange vocaal, een diphthonge of een korte vocaal, die in de verlenging van het woord lang wordt; de **d** wordt gesyncopeerd, en er blijft een onduidelijke **j**-klank : **līkə, brujkə, lujkə, zoykə, bloykə** (*liedje, broodje, loodje, zaadje, blaadje*).

4° alle woorden, die uitgaan op **h** of **k**; tusschen deze slotklanken en den uitgang **-kə** ontwikkelt zich een overgang-**s** : **wihskə, bohskə, bârəhskə, takskə.** Indien de woorden, uitgaande op **h,** een korte vocaal vóór deze **h** hebben, nemen ze een **ə** voor den uitgang **skə : wehəskə, vlahəskə** (*wiegje, boogje, bergje, takje, weggetje, vlaggetje*).

5° alle woorden, die uitgaan op **ŋ** of **ŋk;** de **k** valt weg; tusschen de **ŋ** en den uitgang **kə** heeft men als overgang **əs : riŋəskə, taŋəskə, baŋəskə, fraŋəskə, plaŋəskə** (*ringetje, tangetje, bankje, franksken, plankje*).

§ 87. — Nemen **čə** :

1° alle woorden, die uitgaan op **l,** voorafgegaan door een oorspronkelijk lange vocaal of door een niet beklemtoonde korte : **bôl, boǐčə; steǐčə, baǐčə, borəǐčə** (*baaltje, steeltje, bijltje, borreltje*).

2° alle woorden die uitgaan op **n,** voorafgegaan door een lange of gerekte vocaal : **stîñčə, bîñčə, klañčə** (*steentje, steentje, kleintje*).

3° alle woorden, die uitgaan op **t,** voorafgegaan door een lange vocaal, of een korte die in de verlenging van het woord lang wordt, of door een consonant; de **t** lost zich op in **čə : gačə, močə, vočə, sterčə, arčə, bylčə** (*geitje, maatje, vaatje, staartje, hartje, bultje*).

Ook in **kočə, ločə, sločə, zočə** (*kotje, lootje, slotje, zotje*).

4° alle woorden, die uitgaan op **d,** voorafgegaan door een consonant; hierin wordt de **t** (uit **d** of **t**) na een **į** begrepen : **oñčə, eñčə, borčə, noǐčə, lįčə, kįčə** (*hondje, eendje, bordje, naaldje, landje, kantje*).

§ 88. — Tot kinderen of van kinderen sprekend, is men geneigd al de diminutieven op **kə** te doen uitgaan; zoo zal men niet alleen zeggen **bukskə, pytəkə, letkə,** maar ook **stēləkə, bayləkə, bînəkə, zotəkə, artəkə, stertəkə, oŋdəkə, noldəkə, poləkə** (*handje*); eenige dezer diminutieven zijn in het algemeen Antwerpsch doorgedrongen; zoo zegt men uitsluitend **kinəkə** (*kindje*), **poləkə** (*kinderhandje*), **bēləkə** (*prent, image*) nevens **beĭčə** (*statuette*), van **noldəkə tu troykə** (*van naaldje tot draadje*). J. Cornelissen bespreekt dit verschijnsel in den 3n jaargang van *Ons Volksleven*, blz. 38, en zegt : " In de kindertaal gaan alle verkleinwoorden uit op *ke*. Die uitgang immers heeft eene ongemeene bevalligheid en bevat een gedacht van zoete teederheid; daarom gebruikt de moeder, als zij tot hare kleine kinderen spreekt, bij voorkeur de vormen : *herteke, haneke, voeteke, schoeneke, beeneke,* hoewel men anders enkel *hertje, haantje, voetje, schoentje, beentje*, zegt. „ Welke buitengewone bevalligheid in den uitgang *-ke* ligt, (Am. Joos vindt dien uitgang ook veel bevalliger en zoeter dan *tje*, in zijn werk : *Spraakkunst en Volkstaal*), en waarom die boven de *-je* staat, is me geenszins klaar. Ik meen ook dat het Antwerpsch dialect, evenmin als een ander, door esthetische regels geregeerd wordt, die, indien ze bestonden, eerst en vooral de afschuwelijke **į-, ay-** en **oy**-klanken zouden doen verdwijnen. Hier kan volstrekt geen spraak zijn van het verdringen voor *tje* door *ke*, om reden dat dit laatste schooner, bevalliger, zoeter en wat dies meer zij, is, maar het verschijnsel heeft ongetwijfeld zijnen oorsprong in de kindertaal zelf, die veel meer dan de taal van volwassenen, naar eenvoudigheid streeft. De kinderen maken bijna alle werkwoorden zwak : *ik geefde, hij koopte, wij loopten, zij slaagden*, enz., zonder dat iemand hier ooit heeft beweerd dat die vormen zoeter zijn dan *ik gaf, hij kocht, wij liepen, zij sloegen*. Zoo ook staan de kinderen voor de twee suffixen **kə** en **čə,** waarvan zij het eerste dat veel meer gebruikelijk is dan het tweede, algemeen hebben gemaakt. Die neiging om een vorm algemeen te maken is het werk van eenvoudig

mechanisme, waar noch beredeneering, noch esthetische regels bij te pas komen. Gebruiken nu volwassenen die vormen, dan is het geenszins, omdat ze die vormen mooier vinden dan degene die ze in hun onderling verkeer gebruiken, dan is het niet om de kinderen op iets extra's te vergasten, hun het puik van de taal te geven, maar alleen om door hen begrepen te worden, door hen die geen anderen vorm dan de **-kə** kennen.

Opmerkenswaardig is nog dat *meter* (*marraine*) uitsluitend **pečə** (*peetje*) luidt, *peter*, daarentegen **pētərə**.

§ 89. — AUGMENTATIEVEN. — Deze zijn volkomen uit het Antwerpsch dialect verdwenen, zonder dat er nog een spoor van -is overgebleven, tenzij men **kōbə**, persoonsnaam voor *Jacob* als augmentatief wil aanzien.

DERDE HOOFDSTUK.

Het zelfstandig naamwoord.

§. 90. — HET GESLACHT.

Over het algemeen komen de geslachten overeen met het Nederlandsch taalgebruik. Het gevoel van het geslacht wordt heel streng in het oog gehouden, zoodat het den Antwerpenaar nooit zal voorvallen een vrouwelijk substantief door het persoonlijk voornaamwoord van het mannelijk geslacht aan te duiden; steeds worden voornaamwoorden, hoedanigheidswoorden en lidwoorden in overeenkomst gebracht met het geslacht van het substantief, dat ze helpen bepalen.

Afzonderlijk beschouwd, zijn de woorden, waarvan het geslacht niet hetzelfde is als in het Nl., tamelijk talrijk. Algemeene regels daarvoor op te sommen zou niet aangaan; enkel kan men hier opmerken dat de stammen der werkwoorden, als zelfstandige naamwoorden gebruikt, gewoonlijk mannelijk

zijn; de namen van visschen als collectiefbegrippen zijn mannelijk te Antwerpen, gewoonlijk vrouwelijk in het Nl.

Een opsomming van de voornaamste afwijkende woorden, ware hier misschien niet overbodig (1) :

Zijn mannelijk te Antwerpen :

a) de volgende vrouwelijke substantieven : abberdaan, afbraak, aluin, andijvie, bas, beet(*wortel*), bil, bleik (*bleekgrond*), bliek, bokaal, boot, bot (*visch*), boterham, bots, dweil, frak, gal, gerst, gist, gom, gort, grabbel, groep, groes (*groeze*), guano, halt, hop (*plant*), jenever, kabas, kalk, kamfer, kandij, kaneel, kazuifel, kazak, kervel, keutel, klaver, koffie, korrel, kruimel, kurk, lantaren, leest, lever, lijm, lijst, minuut, modder, mortel, neep, netel, oker, de Oost, palm (*plant, ook van de hand*), Paschen, pekel, peluw, peper, perel, peterselie, pier, pis, pladijs, plant, plavei, polka, pollevie, pool (*aspunt*), post (*posterij*), prei, prul, rabarber, rabauw (*appel*), rijst, rol, ronde, sabel, saffraan, salaad, schimmel, schol (*visch*), second, selder, Sinksen, siroop, sjaal, sjerp, sleet, slof, sneeuw, snuif, soda, solfer, spoeling, sprot, spurrie, stoop, stop, stijfsel, suiker, tabak, telegraaf, telephoon, terpentijn, teug, thee, tob, tombola, traan (*vischtraan*), tram, trap, tree (*trede*), troef, toot, tuit, twijg, tijk, vasten, vitriool, vlier, wals, wasch, week (of weik, van *weeken*), weerlicht, weet, wezel, wol, zavel, zeever, zerk, zool.

b) de volgende onzijdige substantieven :

Het a-b-c, achteruit, afval, alarm, album, anker, artikel, autaar, billard, blok, boek, bocht (*slechte waar*), deeg, diploom, dok (ook vr.!), domino, dons, eigendom, elixer, flanel, gram, hert (*dier*), ijzerdraad, kader, katoen, kreng, lak, lommer, look, loon, marmer, marsepein, merg, middel, nest, nieuwjaar, nummer, onderhoud, Onze Vader, oogenblik, overleg, overschot, plaaster (*stof*), plafond, program, register, reuzel, salpeter, satijn, schapelier, scherm, Te Deum, teer, theater, tiktak, uitzet, voorschoot, wat, Weest Gegroet, welkom, zadel, zegel.

---

(1) De woorden worden in hunne Nederlandsche spelling geciteerd.

Zijn vrouwelijk te Antwerpen :

a) de volgende mannelijke substantieven : berst, borrel, bussel, cirk, duit, echel, eikel, gesp, handschoen, hoef (*paardenhoef*), ketting, knook, kreeft, krokodil, krop, kwakkel, maaltijd, meloen, moord, omnibus, oorveeg, ouwel, patrijs, plicht, ploeg, pompoen, romp, schotel, spreeuw, straal, strop, strot, traan (*uit het oog*), veeg, vink, vliet, schouder, zwaan.

b) de volgende onzijdige substantieven : avontuur, beest, dok, forket, gas, gilde, horlogie, koord, moeras, orgel, plakkaat, plein, riool, scharnier, slijm, spui, teljoor, venster.

Zijn onzijdig te Antwerpen :

a) de volgende mannelijke substantieven : kameel, koffer, orkaan, zolder (ook mannelijk).

b) de volgende vrouwelijke substantieven : broederschap, jârt (*aarde*), fabriek (ook vrouwelijk), gedacht, machien, muziek, punt (*leesteeken*), het Scheld, spijt, vlag (ook vrouwelijk).

Aanmerking. — *Mensch* is mannelijk, indien het betrekking heeft op het algemeen begrip van menschelijk wezen of wanneer het bepaaldelijk een mannelijk wezen aanduidt : **də meŋs is stârfələk; gə möht su ni tēgə jan zen! t iz uməz ûk nə meŋs** (*De mensch is sterfelijk; ge moogt zoo niet tegen Jan zijn! hij is immers ook een mensch*).

Gaat *mensch* echter terug op een vrouwelijk wezen, dan is het woord uitsluitend onzijdig, zonder dat er de slechte bijbeteekenis, die het Nl. er in legt, in opgesloten ligt : **grûtmūdər iz ə meŋs hələk ər gin twî zen in îl də wêrəlt! di mī iz d bestə meŋs fan də wêrəlt** (*Grootmoeder is een mensch, zóoals er geen twee in heel de wereld zijn! die Mie is de braafste vrouw van de wereld*).

Nooit is *mensch* onzijdig, als het op een mannelijk wezen teruggaat.

§ 91. — Het meervoud.

Wat de vorming van het meervoud betreft, bezit de Antwerpsche volkstaal de uitgangen **ə** (voor **ən**), **s** en **ərə**.

1° De **ə**-uitgang is evenals in 't Nl. de gewone uitgang, die zich aan meest al de substantieven hecht : **būrə, oyzə, osə, zôgə, mȳrə, stînə, bûmə, kukə, ribə, lịdə, kịtə, kujə** (*boeren, huizen, ossen, zagen, muren, steenen, boomen, koeken, ribben, landen, kanten, koeien*).

2° De **s** wordt als meervouds-uitgang gehecht aan de substantieven, die uitgaan op **əl, əm, ər, ort** en **īr** : **baksəls, besəms, bakərs, gîrəgors, ovənīrs** (*baksels, bezems, bakkers, gierigaards, hoveniers*).

Buitendien aan al de substantieven, die op een vocaal, sonoor of dof, monophthong of diphthong, uitgaan : **lôkəs, familəs, ziktəs, oyzəkəs, kanəpēs, armonəkas, parəplȳs** (*lakens, families, ziekten, huizekens, canape's, harmonica's, parapluies*).

Eindelijk in **brȳr**, dat **brȳrs** is in 't meervoud.

De woorden **apəl** en **eŋəl** vormen hun meervoud met aanhanging van **ə** : **apələ, eŋələ** (*appels, engelen*).

3° Nemen **əs** : eenige woorden, in niet te bepalen gevallen : **bed, bedəs, kaus, kausəs, em, emdəs, *zôk, zôkəs** (*bedden, kousen, hemden, zaken*).

4° Nemen **ərə** : slechts enkele woorden : **blat, bloyrə; ay, ayrə; kiŋt, kiŋdərə; klît, klîrə; ūt, ujərə** (*bladeren, eieren, kinderen, kleeren, hoeden*). Het woord **bîn** (*been*) heeft in 't meervoud uitsluitend **bînə**, dat zoowel het Fransche *os* als *jambes* beteekent.

De woorden, wier klinkers in 't meervoud gerekt worden, zijn dezelfde als in het Nl. Een meervoud *smids*, dat door Prof. J. Vercoullie in zijne *Spraakkunst* op blz. 59 als tot de gewone spreektaal behoorende, wordt opgegeven, is in het Antwerpsch onbekend.

Blijven onveranderd in het meervoud : **jôr, fraŋ, vūt, doym** (beide laatste als maat), **poŋt, kilō** : **twî jôr; dray fraŋ;**

vīr vūt; zez doym; tiŋ poŋt, vayf kilō. Nooit echter **twîj êl, dray mētər, zes lītər,** maar altijd **twîj elə, dray mētərs, zes lītərs. — Zôkəs** komt alleen in het meervoud voor.

§ 92. — De naamval.

De verbuiging van het zelfstandig naamwoord is geheel uit de Antwerpsche volkstaal verdwenen. De naamval, die al de andere overleefd heeft, is de accusatief, die nu zoowel nominatief als accusatief is, terwijl de genitief en de datief steeds door een voorzetsel omschreven worden. Een bewijs dat het de accusatief en niet de nominatief is, die al de andere naamvallen verdrongen heeft, meen ik te vinden in den uitgang **n** van het artikel vóór mannelijke substantieven; deze **n** ontbreekt volkomen bij vrouwelijke substantieven, wat een bewijs is dat ze er niet welluidendheidshalve, maar voor eigen rekening staat : **dən dah, dən tîn, dən eŋəl, də dör, də tuŋ, d arək** (*de dag, de teen, de engel, de deur, de tong, de ark*).

De oude naamvallen hebben sporen nagelaten in enkele staande uitdrukkingen: **twîj ȳrə gôns, in guts nômə, oytər ịt; vandən oyzə** (*twee uren gaans, in Gods naam, uitter hand, van den huize*).

De vooropgezette genitief is volkomen onbekend; staat het woord, dat in dien naamval moet staan, voorop, dan wordt steeds de betrekking uitgedrukt door het bijvoegelijk bezittelijk naamwoord, dat altijd het geslacht en het getal van het vooropgezette woord aanneemt : **jan zəm bukə, jan zənəm buk, mūdər örən rok, dî veŋt sən oys, dī meŋsən yŋ kiŋt** (*Jan zijn boeken, Jan zijn boek, moeder haar rok, die vent zijn huis, die menschen hun kind*).

Uit de voorbeelden blijkt dat de keuze van het bezittelijk bijvoegelijk naamwoord afhangt van het vooropgezette woord; zoo is het voor het mannelijk enkelvoud altijd **zayn.** Eens dat het woord gekozen is, komt het in geslacht en getal overeen met het volgende : **jan zəm bukə, jan zənəm buk,** 't is te zeggen dat **zəm** meervoud, **zənəm** enkelvoud is; **zənəm** is mannelijk ; **jan zən vrā, jan zə kiŋt; zən** is vrouwelijk, **zə** onzijdig.

VIERDE HOOFDSTUK.

Het Voornaamwoord.

§ 93. — Bij de persoonlijke voornaamwoorden onderscheidt men twee naamvallen, de eene om het onderwerp uit te drukken, de andere om het voorwerp of een door een voorzetsel geregeerd geval uit te drukken, de subjectieve en de objectieve vorm. Zij kunnen tevens met of zonder den klemtoon voorkomen. De beklemtoonde vorm komt voor, als er nadruk op het voornaamwoord gelegd wordt; de onbeklemtoonde, als er geen nadruk op ligt; soms gebeurt het, dat de twee verbonden voorkomen, het eene (onbeklemtoonde) vóór het werkwoord, het andere er achter om de aandacht op het onderwerp te vestigen, dat volgens den spreker niet duidelijk is uitgedrukt geworden.

§ 94. — De subjectieve casus.

		Beklemtoond.	Onbeklemtoond.
Enkelvoud, 1e persoon		**ik, ikə, əkik, əkikə**	**k, ək**
2e persoon		**gay, əgay**	**gə, ə**
3e persoon	mann.	**ay**	**a, əm**
	vrouw.	**zay,**	**zə**
	onz.	.....	**ət, t**
Meervoud, 1e persoon		**wolə, way**	**(wa), mə**
2e persoon		**golə, (gay)**	**gə, ə**
3e persoon		**zolə, (zay)**	**zə**

A. De beklemtoonde vormen.

De vorm **ik** komt vóór het werkwoord voor, als de nadruk op den handelenden persoon en de handeling ter zelfder tijd rust : **ik em da hədôn,** *ik heb dat gedaan* (met de bijbeteekenis, « als 't nog te herbeginnen was, deed ik het misschien niet meer, maar wat weet ge er op af te keuren? »). Indien de

klemtoon alleen op den handelenden persoon ligt, zegt men : **k em əkik da hədôn.**

De vorm **ikə, əkikə** beantwoordt aan het Fransche *moi.* **wīj ē ta hədôn! ikə.**

Als de nadruk op den persoon ligt, staat in den omgezetten vorm steeds **əkik : wa mut əkik duŋ?** Indien de zin ingeleid wordt door *dat* staat eveneens **əkik** (vóór het werkwoord) : **dad əkiḳ da must tuŋ!**

Men lette er op dat de verdubbeling van het pronomen, ofwel vlak achter het werkwoord, of als het er vóór staat, alleen door het rechtstreeksch voorwerp er kan van gescheiden zijn.

De verdubbeling **əgay** komt in dezelfde omstandigheden als **əkik** voor. De **ə** van **əgay** is de *i* van den 2n persoon meervoud, die in het Duitsch regelmatig *ihr* is geworden. Van Beers veronderstelt (Winkler's Dialecticon, II, 291) dat de **ə,** waar hij de **d** bijrekent, dus **də,** de verdoffing is van het oude *du.* Dat is onmogelijk om twee redenen : 1° is de vorm **zyldəgay** een meervoudsvorm; de enkelvoudsvorm is *du salt,* met een *a;* 2° in de veronderstelling dat de enkelvoudsvorm *du* met den meervoudsvorm **gay** kon verbonden worden en dat het werkwoork ook in den meervoudsvorm stond, zou de *d* van *du* met de *đ* van den uitgang, noodzakelijk een **t** vormen : **zyltəgay.** Indien een regelmatige verdubbeling **dədȳ** bestond, zou men **zaltədȳ** gehad hebben.

Het pronomen **gay** is de 2e persoon enkelvoud; de 2e persoon meervoud is **golə,** of als een ander woord in den zin het meervoud uitdrukt, ook wel eens **gay,** maar alleen met die voorwaarde.

In de vormen **wolə, golə, zolə** die **welə, gelə, zelə** zouden moeten luiden, gelijk het het geval is rondom Antwerpen, (te Lier en te Mechelen b. v.) heeft men een analogievorm naar *ulie,* dat over *oulie,* **olə** werd. Terwijl **way** nog in gebruik is, gaan **gay** en **zay** als 2e en 3e persoon meervoud langzamerhand verloren.

B. NIET BEKLEMTOONDE VORMEN. — **K** en **ək** worden zonder verschil van beteekenis gebruikt, **k** na vocalen en consonanten, waarvan de overgang tot **k** niet moeilijk is, **ək** na consonanten, waarvan de overgang tot **k** wel moeilijk is.

Van de vormen **gə**, **ə** (2e persoon) en **a**, **əm** (3e persoon enkelvoud, mannelijk) komen **gə** en **a** alleen vóór werkwoorden, en **ə** en **əm** alleen achter werkwoorden voor : **gə zī ta, zīdə da? A zē ta, zətəm da?** *Ge ziet dat, ziet ge dat? Hij zegt dat, zegt hij dat?* In zinnen, ingeleid door *dat*, vervangt **əm** steeds **a : dat əm īr kompt!**

Dat **əm** zou teruggaan op een Nederlandschen vorm met *h* (*hem*), en **ay**, **a** op een Nederlandschen vorm zonder *h*, (*ij*, *i*) werd reeds hooger gezegd (cf. § 68).

De vorm **wa** komt nog zelden voor. De vorm **mə** wordt zoowel vóór als achter het werkwoord gebruikt. Alleen het werkwoord **emə** neemt in den 1n persoon meervoud praesens, vragenden vorm geen **mə**, maar zegt **emə : emə da hədôn?** *Hebben we dat gedaan?*

De beklemtoonde vorm kan door **zeləf, zeləvə** versterkt worden : **ik seləf sah əm dor lûpə** (*ik zelf zag hem daar loopen*).

§ 95. — DE OBJECTIEVE CASUS.

		Beklemtoond.	Onbeklemtoond.
Enkelvoud,	1e persoon	**may**	**mə**
	2e persoon	**ā (w)**	**a, ə**
	3e persoon mann.	**əm**	**əm**
	vrouw.	**ör**	**zə**
	onz.	....	**ət, t**
Meervoud,	1e persoon	**oŋs**	**oŋs**
	2e persoon	**olə**	**olə**
	3e persoon	**yn**	**yn**

Achter een voorzetsel komt steeds de beklemtoonde vorm voor.

De beklemtoonde vorm kan door **zeləf, zeləvə** versterkt worden : **da s fan əm zeləf,** *dat is van hem zelven.*

AANMERKING.— De persoonlijke voornaamwoorden verbinden zich niet meer, zooals het vroeger het geval was, met *ja* en met *neen*. Vormen als **jôik** (*jaeick*), vindt men nog bij oudere schrijvers; het volk kent en gebruikt ze niet meer.

§ 96. — De praepositionale accusatief van den 3ⁿ persoon enkelvoud luidt evenals in 't Nl. **ər van, dər van, dər ôn, dərmē, ərtēgə**, enz. Wanneer het persoonlijk voornaamwoord van den 3ⁿ persoon — 't is gelijk van welk geslacht of getal, — betrekking heeft op zaken, en wanneer het door een voorzetsel vergezeld is, dan wordt het altijd vervangen door de bijwoorden **dər (dor)** of **ər**, met de aan de voorzetsels beantwoordende bijwoorden; zoo zegt men, in plaats van : *met hem*, **ər mē**, *van haar*, **ər van.**

Het wederkeerend voornaamwoord wordt verbeeld door de persoolijke voornaamwoorden in den objectieven casus : **ik em mə zîr gədôn, g ed ə gəwasə, a geft əm völ mujtə.** (*Ik heb me zeer gedaan, ge hebt u gewasschen, hij geeft zich veel moeite*). De vorm *zich* is onbekend.

Hier moet nog aangemerkt worden, dat de accusatief van het persoonlijk voornaamwoord bijna uitsluitend na een voorzetsel gebruikt wordt. Is het wederkeerend voornaamwoord als voorwerp gebezigd, dan omschrijft men het gewoonlijk door het bezittelijk bijvoegelijk voornaamwoord, gevolgd door *eigen*. Men zegt wel : **ik em mə zîr gədôn,** maar men zegt toch veel meer : **k em mən aygə zîr gədôn.** — De vormen **mən aygə, əwaygə,** enz. kunnen niet door **zeləf** versterkt worden. Men zegt dus nooit : **mən aygə zeləf.**

§ 97. — Het wederkeerig of wederzijdsch voornaamwoord is *malkaar* (**malkôr** of **makịdərə**). Het wordt hoofdzakelijk voor den 2ⁿ en den 3ⁿ persoon gebezigd : **gə zylt makịdərə nog ən oŋəlyk duŋ.** In den 1ⁿ persoon, wordt het ook wel gebruikt, maar kan toch niet opwegen tegen het gebruik van den objectieven casus van den 1ⁿ persoon meervoud : **mə zylən oŋs lôtər sprēkə!** (*We zullen malkaar later spreken!*).

§ 98. — Bezittelijke voornaamwoorden. — Alhoewel het gebruik van bezittelijke voornaamwoorden in het Antwerpsch bekend is, hoort men ze toch betrekkelijk zelden. Meest altijd worden ze omschreven door het voorzetsel *van*, gevolgd door den objectieven casus van het persoonlijke voornaamwoord; men zegt dus wel : **da sen ā bukə, en da sen də mayn,** maar men zegt veel meer : **da sen ā bukə, en də dī zen vam may.**

Zooals uit het eerste voorbeeld blijkt, zijn de bezittelijke voornaamwoorden de bezittelijke bijvoeglijke voornaamwoorden, voorafgegaan door het lidwoord.

Het bezittelijk voornaamwoord duidt nooit een persoon aan; vormen als *gij en de uwen* zijn heelemaal onbekend. Men zegt in dit geval, **gay en ə familə** of **ə kiŋdərə**; *ik noem me den uwe* wordt : **ik ît may āwə vriŋt** of **āwən dīnər.**

§ 99. — Aanwijzende voornaamwoorden. — De vormen der aanwijzende voornaamwoorden zijn :

Enkelvoud	mann.	dən dēzə	dən dî	də gēnə
	vrouw.	də dēs	də dī	də gēn
	onz.	tēs	da(d)	t hēn
Meervoud		də dēs	də dī	də gēn

De aanwijzende voornaamwoorden, of ze betrekking op personen of op zaken hebben, worden steeds, behalve **da(d)**, zelfstandig gebruikt. Het voornaamwoord **də gēn** komt nog zelden voor. Men duidt een dichtbijliggende voorwerp door **tēs** aan, een verder door **da(d)**; zijn er drie voorwerpen, dan zegt men ofwel **tēs, da** of **thēn,** ofwel en gewoonlijk **tēs, dad īr** en **da tôr.**

Gaat het aanwijzende voornaamwoord terug op een zaak, en wordt het voorafgegaan door een voorzetsel, dan omschrijft men het altijd door het bijwoord **īr** of **dôr,** gevolgd door het met het voorzetsel overeenkomend bijwoord : **īr mē, dôr bōvə.**

Een ander aanwijzend voornaamwoord is **dəzeləfstə, tseləfstə.**

Wordt het aanwijzend voornaamwoord verbonden met een

relatieven zin, ingeleid door *die*, dan gebeurt het wel eens dat men het lidwoord weg laat : **dî wôht, dî wint; dî lupt, dî krayht tən îstə prays.**

§ 100. — ONBEPAALDE VOORNAAMWOORDEN. — Zij zijn **ïmant, nïmant, ït, niks, wa, ənịdər, zə.**

Opmerkenswaardig is, dat de vorm **ït** nevens den vorm **niks** bestaat, zonder dat beide eenigen invloed op elkander schijnen uit te oefenen.

Nïmant wordt dikwijls omschreven door **gin în** (*geen een*); **ïmant,** door **nə meŋs** (*een mensch*) : **dor wist na ginən înən ït fan; nə meŋs sə vərstịt stotər van stil** (*daar wist nu toch niemand iets van; iemands verstand staat er bij stil*).

Men komt slechts voor in enkele spreuken, zooals in : **al duŋdə lîrt men** (*al doende leert men*); anders wordt het regelmatig vervangen door **zə,** 3ⁿ persoon meervoud van het persoonlijk pronomen.

Het voornaamwoord **ənịdər** wordt gebezigd in uitdrukkingen, als **ik en ənịdər** (*ik en een ander*).

§ 101. — VRAGENDE VOORNAAMWOORDEN. — Ze zijn : **wï, wa;** b. v. **van wïj iz din ût? wa stotər up?**

Komt **wa** achter een voorzetsel, dan wordt het omschreven door **wôr,** gevolgd door het met het voorzetsel overeenstemmende bijwoord : **worôn, worup.**

Wat voor een (**wa fər nə**) heeft steeds eene misprijzende bijbeteekenis : **wa fər nə veŋt iz da?**

§ 102. — BETREKKELIJKE VOORNAAMWOORDEN. — De betrekkelijke voornaamwoorden zijn de aanwijzende voornaamwoorden *die, dat,* niet zelfstandig gebruikt; zij dienen :

1° om een zin onderschikkend met een naamwoord van een anderen zin te verbinden : **də juŋə, dî dər lupt, is məm brȳr.**

2° om als oneigenlijk onderwerp te dienen in eenen zin, waarvan het echte onderwerp voorop staat en den nadruk heeft : **da kiŋt ta kompt tər!** (*dat kind komt er!*).

Mi of **me wï** of **wa** wordt steeds omschreven door **wormē.**

VIJFDE HOOFDSTUK.

Het Lidwoord.

§ 103. — Het bepalend lidwoord is **də** of **dən** in het mannelijk, **də** in het vrouwelijk en **t** of **ət** in het onzijdig.

De vorm **dən** komt voor : vóor alle mannelijke substantieven, die met eene vocaal (de vocaal achter de in 't Antwerpsch weggevallen Nl. *h* inbegrepen) of die met een der volgende consonanten **b, d, t, m, n** beginnen. Vóór **m** en **b** wordt de **n** noodzakelijk een **m : dəm būr, dən drayuk, dən tîn, dən nös, dəm morgət, dən os, dən ûp** (*de boer, de driehoek, de teen, de neus, de morgen, de os, de hoop*).

De vorm **də** komt voor : voor alle mannelijke substantieven, die met een ander consonant dan **b, d, t, m** of **n** beginnen : **de floytər, də gîst, də köniŋk, də lîrjuŋə, də pôtər, də redər, də spidzbūf, də vərwörgər, də wârəkər, də zaləm** (*fluiter, geest, koning, leerjongen, pater, redder, spitsboef, verwurger, werker, zalm*).

In het vrouwelijk heeft men steeds **də**; alleen vóór vrouwelijke substantieven, die met een vocaal beginnen, valt **ə** weg : **d înat,** *de eenheid.*

De vormen **t** en **ət** van het onzijdige worden zonder onderscheid gebruikt.

Het meervoud is **də,** waarvan de **ə** wegvalt als het volgend woord met een vocaal begint.

§ 104. — Het onbepaalde lidwoord is **nə** of **nən** voor het mannelijke, **ən** voor het vrouwelijke, **ə** of **ən** voor het onzijdige.

De vorm **nən** komt voor alle woorden, die mannelijk zijn, voor, als ze met een vocaal of met een **b, d, t, m** of **n** beginnen; in alle andere gevallen zegt men **nə : nəm būr, nən tîn, nən ôvət, ne gîst, nə zaləm.**

De vorm **ən** van het onzijdige komt voor, als het volgend woord met een vocaal of met een **b, d, t, m** of **n** begint; in alle andere gevallen zegt men **ə : ən oys, əm bičə, ən döčə, ə gəval, ə lịt** (*huis, beetje, duitje, geval, land*).

ZESDE HOOFDSTUK.

Het bijvoeglijke naamwoord.

§ 105. — De qualitatieve adjectieven.

a. Attributief gebruik.

Het qualitatieve adjectief komt voor op de volgende wijzen :

	Enkelvoud.	Meervoud.
Mannelijk	**də shûnən dah**	**də shûn dôgə**
	nə shûnən dah	**shûn dôgə**
	də gūjə veŋt	**də guj veŋtə**
	dəm brâvə kêrəl	**də brâvə kêrəls**
Vrouwelijk	**də shûn vrā**	**də shûn vrāwə**
	də guj vrā	**də guj vrāwə**
	də brâvə vrā	**də brâvə vrāwə**
	ən shûn vrā	**shûn vrāwə**
Onzijdig	**t shû kiŋt**	**də shûŋ kiŋdərə**
	t hū kiŋt	**də guj kiŋdərə**
	d brâf kiŋt	**də brâvə kiŋdərə**
	ə shû kiŋt	**shûn kindərə**

Uit deze voorbeelden ziet men dat de uitgangen verschillend zijn, volgens de beginletters van de volgende woorden.

Voor het mannelijk enkelvoud kan men het volgende bepalen : de uitgang is **ən** voor een volgende vocaal, een **b, d, t, m** of **n,** — **ə** in elk ander geval.

Voor het vrouwelijk enkelvoud heeft men den uitgang **ə** of in 't geheel geen uitgang; de uitgang is **ə**, wanneer de beklemtoonde vocaal van het hoedanigheidswoord, ofwel kort, ofwel een **â** is, of wanneer de uitgangs-**ə** door meer dan een consonant, wanneer de laatste geen **m** is, voorafgegaan wordt. In alle andere gevallen is er geen uitgang. Het spoor van den

vroegeren algemeenen uitgang vinden we in het voorbeeld : **də guj vrā,** waarin **guj** ontstaan is uit *goede;* de *d* is gesyncopeerd nog vóor het wegvallen der **ə.**

Het onzijdige enkelvoud vertoont geen uitgang. In enkele gevallen, die hooger voorzien zijn, valt een **n** weg, soms ook een **t.**

De uitgang van het meervoud der drie geslachten komt volkomen met den uitgang van het vrouwelijk enkelvoud overeen.

B. Praedicatief gebruik.

Worden de adjectiva praedicatief gebruik, dan blijven ze onveranderd. Alle adjectieven hebben de voegere uitgangs-**ə** verloren : **dij oyzə zen shûn, di bukə zen gūt, di blumə zen līf** (*die huizen zijn schoon, die boeken zijn goed, die bloemen zijn lief*).

C. Trappen van vergelijking.

De trappen van vergelijking worden zooals in het Nl. gevormd; men zet echter **dər** in plaats van **ər** in den comparatief, achter een **n, l,** of **r : bröndər, stildər, zwordər** (*bruiner, stiller, zwaarder*).

Zooals reeds vroeger gezegd werd, brengt de **st** van den superlatief altijd verkorting van de stamvocaal te weeg.

Behalve de aan het algemeen Nl. gemeene onregelmatige vormen van de trappen van vergelijking, heeft men in het Antwerpsch de twee hoedanigheidswoorden **grût** en **shûn,** die in plaats van een **u** in den vergelijkenden en den overtreffenden trap een **y** vertoonen : **grytər, grytst, shyŋdər, shyŋst.**

De comparatief van minderheid wordt omschreven door *zoo ..... niet : Pieter is minder groot dan Jan,* luidt in het Antwerpsch : **pîr is ni su grût as jan.**

Het voegwoord tusschen de twee termen van den vergelijkenden trap is uitsluitend **as** (*als*), nooit *dan.*

De volstrekte superlatief wordt gevormd door **îl** (*heel*)*; zeer* is onbekend. **Dîm bârəg iz îl ûh** (*Die berg is heel hoog*). Ook

wordt hij aangeduid door samenstellingen en analogievormen naar zulke samenstellingen : **blūtârəm, pekwit, stokrayk, pottûf** (gewoonlijk omschreven als : **zu dûv as nə pot**).

§ 106. — HET DETERMINATIEVE ADJECTIEF.

A. HET POSSESSIEVE. — Dit vertoont zich onder twee vormen, een beklemtoonden en een onbeklemtoonden :

		Beklemtoond.	Onbeklemtoond.
1e persoon enkelvoud		**mayn**	**mə**
2e persoon »		**ā(w)**	**ə(w)**
3e persoon »	mann.	**zayn**	**zən**
» » »	vrouw.	**ör**	**ər**
» » »	onz.	**zayn**	**zən**
1e persoon meervoud		**oŋs**	**oŋs**
2e persoon »		**olə**	**olə**
3e persoon »		**yn**	**yn**

Alleen de vormen, die vóor een woord, dat mannelijk is, staan, vertoonen, wanneer dit met een vocaal, een **b, d, t, m** of **n** begint den uitgang **ən** : **maynən, mənən, āwən, əwən,** enz. Anders is er geen uitgang.

De **n** van **mayn** en **zayn, mən** en **zən** vallen in zekere gevallen voor een onzijdig woord weg. Over die gevallen werd hooger gesproken.

B. HET AANWIJZENDE. — Dit is **dî** voor het mannelijke, **dī** voor het vrouwelijke en **da(d)** voor het onzijdig. Voor mannelijke woorden, die met een vocaal, een **b, d, t, m, n** beginnen, vertoont **dî** zich als **dîn.**

Over de eind-**d** van **dad** werd hooger gesproken.

In tijdsbepalingen heeft het bepalend lidwoord, verbonden met **van,** kracht van aanwijzend bijvoeglijk naamwoord : **van də wiŋtər, van t jôr** = *deze winter, dit jaar.*

ZEVENDE HOOFDSTUK.

Het telwoord.

§ 107. — De hoofd- en rangtelwoorden vertoonen zich in de volgende gedaante in het Antwerpsch :

Hoofdtelwoorden.	Rangtelwoorden.	Hoofdtelwoorden.	Rangtelwoorden.
1 **în**	**îstə**	18 **ahtiŋ**	**ahtiŋstə**
2 **twî**	**twidə**	19 **nēgətiŋ**	**nēgətiŋstə**
3 **dray**	**dardə**	20 **twiŋtəh**	**twiŋtəhstə**
4 **vīr**	**virdə**	30 **dârtəh**	**dârtəhstə**
5 **vayf**	**vevdə**	40 **fîrtəh**	**fîrtəhstə**
6 **zes**	**zezdə**	41 **în ən vîrtəh**	**în ən vîrtəhstə**
7 **zēvə**	**zēvəstə**	50 **feftəh**	**feftəhstə**
8 **aht**	**ahstə**	51 **în ən veftəh**	**în ən veftəhstə**
9 **nēgə**	**nēgəstə**	60 **sestəh**	**sestəhstə**
10 **tiŋ**	**tiŋdə (tiŋstə)**	61 **în ən sestəh**	**în ən sestəhstə**
11 **eləf**	**eləfstə**	70 **sēvətəh**	**sēvətəhstə**
12 **tweləf**	**tweləfstə**	80 **tahətəh**	**tahətəhstə**
13 **dârtiŋ**	**dârtiŋstə**	90 **nēgətəh**	**nēgətəhstə**
14 **vîrtiŋ**	**vîrtiŋstə**	100 **oŋdərt**	**oŋdərstə**
15 **veftiŋ**	**veftiŋstə**	1.000 **dȳzət**	**dȳzəstə**
16 **zestiŋ**	**zestiŋstə**	1.000.000 **ə miljuŋ**	—
17 **zēvətīŋ**	**zēvətiŋstə**		

Nevens de rangtelwoorden **dən istə, dən twidə, dən dardə** heeft men nog **t îst, twit, tart, tfirt,** enz. : **ay is t îst,** *hij is de eerste.*

In **fîrtəh** en **feftəh, sestəh** en **sēvətəh** hoort men een stemlooze spirant, onder den invloed eener weggevallen *t,* overgebleven in **tahətəh.** In de samenstelling met de eenheden van *veertig* tot *zestig* treedt de stemhebbende spirant regelmatig weer, van *zestig* tot *tachtig* niet : **în ən vîrtəh, zez ən veftəh, dray ən sēvətəh, nēgən ən sestəh.**

Tachtig wordt in het Antwerpsch **tahətəh,** waarvan de **ə** tusschen de **h** en de **t** waarschijnlijk naar analogie van **sēvətəh** en **nēgətəh** gevormd werd.

Men kan het oude *ander* (als **ịdər** uit te spreken), nog wel eens hooren op verkoopingen : **în wârəf, ịdər wârəf, — gəlyk!** (*een werf, ander werf, — geluk!*); men heeft het ook nog in **ōvər ịdərən dah, īdər ōvərịt, oŋdəraləf** (waarin de **a,** bij gebrek aan klemtoon tot **o** is geworden) (*om de twee dagen, iedereen beurtelings, anderhalf*).

Eens wordt in het Antwerpsch **îs** of **is,** volgens de klemtoon er al of niet op ligt; **is** komt veel met **nə kîr** versterkt voor : **is nə kîr : dər waz is nə kîr ....** (*daar was eens ....*).

Twee malen, drie malen, ... veel malen zijn onbekend; men zegt uitsluitend **twi kîrə, dray kîrə, ... völ kîrə.**

Om het Fransche *à nous deux, à vous trois,* enz. uit te drukken, zegt men te Antwerpen : **mej oŋs hətwîjə, mej olə gədrayə, mej yŋ əvīrə,** enz., of ook wel **oŋdər ons həzesə, oŋdər yŋ ətīnə.**

Om bij benadering een getal aan te duiden, gebruikt de Antwerpenaar wel eens : **pôr,** *paar,* om een kleine hoeveelheid aan te duiden, **enəhtə** of **suməhtə** (*eenige, sommige*), of uitdrukkingen als : **ə styk of fīr, of fayf.** Soms wordt **ə styk of ....** voorafgegaan door **zû(w) : zûw ə styk of ....,** welke uitdrukking ook nog als **zûn styk of ....** voorkomt. (Wellicht zijn hier **zû** en **ən** in malkaar versmolten, toen **ən** nog algemeen vóór onzijdige naamwoorden was.)

§ 108. — Onbepaalde telwoorden zijn : **völ, waynəh, înəhtə, suməhtə, menəh, mîr, mîst, wâ, dikəls, sumtets,** hier zijn ook nog samenstellingen met **als** bij te rekenen : **alə twî, alə dray .... aləmôl** (*veel, weinig, eenige, sommige, menige, meer, meest, wat, dikwijls, somtijds, alle twee, alle drie, ... allemaal*).

Allebei of *bei* is niet bekend.

ACHTSTE HOOFDSTUK.

Het Werkwoord.

§ 109. — In het Antwerpsch vervoegt men over het algemeen de werkwoorden op dezelfde wijze als in het Nl.; alleen de conjonctief is overal verdwenen, en met den indicatief samengevallen.

§ 110. — Over den INFINITIEF zelf is niets bijzonders te zeggen; enkele afwijkingen zullen in den loop van de behandeling van het werkwoord besproken worden. De infinitief komt met **tə** voor in de gevallen, die in het Nl. bekend zijn : **tə duŋ, bəginə tə lûpə,** enz. Zoo ook in **t ȳrə** = *te huren.* Wat zonderling mag schijnen, is dat men te Antwerpen steeds **t ȳrə** zegt, maar nooit *te koopen.* Een huis is *te huren of te koop* (**oȳs t ȳrə of tə kûp**). Men schrijft zooals men spreekt, en op aanplakbiljetten kan men niets anders lezen.

§ 111. — HET PRAESENS VAN DEN INDICATIEF.

Het praesens wordt op dezelfde wijze gevormd voor de zwakke als voor de sterke werkwoorden. De uitgangen voor de personen zijn dezelfde als in het Nl. De oude 2e persoon enkelvoud met *du* is weggevallen; de 2e persoon meervoud vervult tegenwoordig zijne taak. De persoonsuitgangen zijn : 1e persoon enkelvoud, niets; 2e persoon en 3e persoon enkelvoud *ḍ*, 1e persoon meervoud *ə*, 2e persoon meervoud *ḍ* en 3e persoon meervoud *ə*. De *ḍ* wordt in den auslaut en achter stemlooze consonanten **t,** vóór vocalen en achter stemhebbende consonnanten **d.**

zoyə = *zaaien*	**bəlûnə** = *beloonen*	**vayzə** = *vijzen*	**bakə** = *bakken*
ik soy	**iḳ bəlûn**	**ik fays**	**iḳ bak**
gay zoyt	**gə bəlûnt**	**gay vayst**	**gə bakt**
ay zoyt	**a bəlûnt**	**ay vayst**	**a bakt**
way zoyə	**mə bəlûnə**	**way vayzə**	**mə bakə**
golə zoyt	**gə bəlûnt**	**golə vayst**	**gə bakt**
zolə zoyə	**zə belûnə**	**zolə vayzə**	**zə bakə**

Wordt de **t** van **zoyt, bəlûnt,** of **vayst** door een vocaal gevolgd, dan wordt ze **d** : **gay zoyd ub dən akər vam məm brȳr, a bəlûnt ə ni gût** (*gij zaait op den akker van mijn broeder, hij beloont u niet goed*). Wordt de **t** echter door een oorspronkelijk stemlooze consonant voorafgegaan, dan blijft de **t** : **ay bakt al vīr ȳrən on ə styk;** is daarentegen de consonant die voor **t** staat, oorspronkelijk stemhebbend, dan wordt **t** een **d** en de stemhebbende consonant keert terug : **t vayzd al,** *t vijst al.*

In den vragenden vorm heeft men :

zoy əkik	**bəlûn əkik**	**vayz əkik**	**bak əkik**
zoydəgay	**bəlûndəgay**	**vayzdəgay**	**baktəgay**
zoyday (zoytəm)	**bəlûntəm**	**vayzday**	**baktəm**
zoyəmə	**bəlûnəmə**	**vayzəmə**	**bakəmə**
zoydəgolə	**bəlûndəgolə**	**vayzdəgolə**	**baktəgolə**
zoyəzolə	**bəlûnəzolə**	**vayzəzolə**	**bakəzolə**

Indien de stam van het werkwoord uitgaat op **k, l, p** of **t,** dan wordt de lange of gerekte stamvocaal (of diphthonge), volgens de bekende regels verkort in den 2n persoon, en in den 3n persoon enkelvoud; **a sprekt, a stelt, gə rupt, gə slöt** (*hij spreekt, hij steelt, ge roept, ge sluit*). Het werkwoord **dögə** (*deugen*) bevindt zich in hetzelfde geval : **da tögt īr ni** (*dat deugt hier niet*). De vervoeging van zulke werkwoorden is :

ik sprēk, *spreek*	**ik stēl,** *steel*	**ik kroyp,** *kruip*	**ik lôt,** *laat*
ge sprekt	**gə stelt**	**gə kröpt**	**gə lot**
a sprekt	**a stelt**	**a kröpt**	**a lot**
way sprēkə	**way stēlə**	**way kroypə**	**way lôtə**
golə sprekt	**golə stelt**	**golə kröpt**	**golə lot**
zolə sprēkə	**zolə stēlə**	**zolə kroypə**	**zolə lôtə**
sprēkəkik	**stēləkik**	**kroypəkik**	**lôtəkik**
sprektəgay	**steldəgay**	**kröptəgay**	**lotəgay**
sprektəm	**stelday**	**kröptəm**	**lotəm**
sprēkəmə	**stēləmə**	**kroypəmə**	**lôtəmə**
sprektəgolə	**steldəgolə**	**kröptəgolə**	**lotəgolə**
sprēkəzolə	**stēləzolə**	**kroypəzolə**	**lôtəzolə**

Nooit wordt door het volk een misslag begaan in de toepassing der regels van de verkorting; de analogiewetten, die het verschil reeds lang hadden moeten doen ophouden, zijn tot nog toe machteloos gebleven. Zal het opkomend geslacht, nu de invloed der school zich begint te doen gevoelen, die afwisseling van lange en korte vocalen levendig bewaren? Of zal het ze laten te loor gaan?

De werkwoorden, waarvan de **d** tusschen twee vocalen gesyncopeerd is, worden in het praesens vervoegd zooals de werkwoorden **zoyə, blujə** (*zaaien, bloeien*).

Wordt de 2e persoon of de 3e persoon enkelvoud onmiddellijk gevolgd door **ət,** dan valt de uitgangs-*đ* (**d** of **t**) weg : **rêgən ət? gə līg ət** (*regent het? ge liegt het*).

Over de **g** van **ēgət, lēgət** werd in § 64 een woord gezegd.

De werkwoorden *zeggen, leggen* en *liggen* hebben in den 3n persoon enkelvoud van het praesens : **a zēt, lēt** en **lēt** (*hij zegt, legt* en *ligt*). Slecht in dezen persoon stemmen *leggen* en *liggen* volkomen overeen : **a lē ta tôr, t lē tôr** (*hij legt dat daar, het ligt daar*).

Gôn en **stôn** hebben als 1n persoon enkelvoud : **ik gôn** en **ik stôn.**

De werkwoorden **zīn, zayn** en **duŋ** vervoegen hun praesens indicatief op de volgende wijze :

ik sīn (of **siŋ**)	**sayn** (of **sen**)	**duŋ** (of **dūn**)
gə zīt of **zī**	**ze**	**dū** of **dūt**
a zīt of **zī**	**is**	**dū** of **dūt**
way zīn (of **ziŋ**)	**zayn**	**duŋ** (of **dūn**)
golə zīt of **zī**	**ze**	**dū** of **dūt**
zolə ziŋ (of **zīn**)	**zayn**	**duŋ** (of **dūn**)

B. v. : **gə dū ta ni hūt; gə dū ni hūt; a dū mis; gə ze swart, gə zī ni hut!** (*ge doet dat niet goed, ge doet niet goed, hij doet mis, ge zijt zwart, ge ziet niet goed*).

Nevens **ik sayn** en **ik sen,** bezigt het opkomend geslacht

ik ben, een schoolwoord. Ouderen van dagen gebruiken uitsluitend **ik sayn** of **ik sen.**

Willen heeft als derden persoon enkelvoud : **wilt**, bijv. : **a wilt.**

Is de algemeen gebruikte uitdrukking **gə zī swart** (*ge ziet zwart*), voor *ge zijt zwart*, terug te brengen op de oude uitspraak van *ij* als *ī*, die in dit woord zou zijn overgebleven [in **shêrəslīp** hoort men ook de **ī**, alhoewel men heden uitsluitend **slaypə** zegt], of heeft men hier werkelijk te doen met het werkwoord *zien*, dat, in dit speciale geval, de beteekenis « *er uit zien* » zou hebben? *Zien* wordt regelmatig in alle personen gebezigd : **ziŋ k swart? a zī rût.** In het imperfect gebruikt men door malkaar *was, waren, zag, zagen :* **gə wort swart, a was rût, zə zag broyn, mə zôgə gêl.** Opgemerkt moet nochtans worden dat *zag* en *zagen* weinig gebruikelijk zijn. — Nevens **gə zī swart**, zegt men ook, doch zelden **gə ze swart** (*ge zijt zwart*).

§ 112. — De imperatief. — Deze kent slechts den 2n persoon meervoud : **soyt, bəlûnt, vayst, bakt, sprekt, stelt, kröpt, lot, dūt.** Wil men nadruk op den handelende persoon leggen, dan zegt men **ga** achter het werkwoord in den imperatief : **bakt ha, soyt ha mor** (*bak, gij; zaai maar, gij!*). De 2e persoon enkelvoud stemt met den 2n persoon meervoud overeen.

De andere personen worden omschreven door *laat ons :* **lot oŋs,** *laat hen*, **lot yn,** *laat me*, **lot mə.**

Een overblijfsel van een imperatief, 2n persoon enkelvoud, is te vinden in **si, ne, kom, zeh** (*zie, neem, kom, zeg*), die als tusschenwerpsels gebruikt worden; **si,** *zie,* beteekent zooveel als het Fransche *tiens :* **si, dor lēgət. Ne,** verkort uit **nem,** beteekent *neem aan*, en komt in beteekenis overeen met **are. Kom** beteekent zooveel als *och, laat ze maar zeggen* of *doen :* **kom, shrît ər na mor ni för :** (*kom, huil er nu maar niet om*). **Zeh** dient als middel om een persoon van gelijken of minderen rang aan te spreken : **zeh, ûrd is.**

De **t** valt soms weg voor spiranten en voor **m** in de hooger bepaalde gevallen : **sto stil, go mor dör, bəzī mə** (*sta stil, ga maar verder, bezie me*). Dat we hier met het wegvallen eener **t** te doen hebben, bewijzen de verkorte vormen **sto go,** die anders **stô** en **gô** zouden zijn.

§ 113. — Het tegenwoordig deelwoord. — Het participium praesens wordt steeds door *al* voorafgegaan; in elk ander geval wordt het door een zin, met **dī, dî** of **da**(**d**) ingeleid, omschreven : **al duŋdə lîrt men.**

Het wordt gevormd door de aanhanging van **də** aan den infinitief van het werkwoord.

§ 114. — Het imperfect der zwakke werkwoorden. — Het imperfect wordt gevormd met een van de twee suffixen **-də** of **-tə** aan den stam van het werkwoord te hangen. De uitgang is dezelfde voor de drie personen, zoowel in het enkelvoud, als in het meervoud.

Men gebruikt **tə,** als de stam op een der volgende consonanten uitgaat : **f, h, k, p, s** of **t.** In alle andere gevallen gebruikt men het suffix **-də.**

Het verleden deelwoord van deze werkwoorden gaat uit op **d** of **t,** naar gelang het imperfect met een der suffixen **-də** of **-tə** gevormd is. De **d** van het verleden deelwoord klinkt in den auslaut als **t,** maar wordt in de verlenging opnieuw **d.**

ik laptə	**straftə**	**prostə**	**byktə**	**kyhtə**	**lote**
...	...	...	...	...	...
enz.	enz.	enz.	enz.	enz.	enz.

ik noydə	**lêvdə**	**syzdə**	**legdə**	**wedə**
...	...	...	...	...
enz.	enz.	enz.	enz.	enz.

Het verleden deelwoord van deze werkwoorden is : **gəlapt, gəstraft, gəprost, gəbykt, gəkyht, gəlot, gənoyt** (voor

gənoyd), **gəlêft** (voor **gəlêvd**), **goyst** (voor **goyzd**), **gəlēt** (voor **gəlēd**, staande voor **gəlegd**), **gəwet** (voor **gəwed**).

De twee suffixen **-tə** en **-də** zijn van verschillenden oorsprong. Indien de **t** van **tə** uit de **d** van **də** verscherpt was, zou ze noodzakelijk **d** moeten worden, achter een **f, s, k, h** (cf. § 77).

De **də** achter een stam-**d** verscherpt deze niet tot **t** : **a wedə** (*wedde*).

De werkwoorden, waarin een mediane **d** gesyncopeerd is, vormen hun imperfect, naar analogie van de werkwoorden **noyə, blujə.**

Eindigt de stam van het werkwoord op een van de consonanten **k, l, p, t,** dan wordt de lange of gerekte stamvocaal volgens de bekende regels verkort; zoo zijn de imperfecten van **môkə, stēlə, snūpə** en **blêtə** respectief **ik moktə, steldə**[1]**, snuptə** en **bletə.** Het verleden deelwoord vertoont in dit geval ook de verkorte vocaal : **gəmokt, golt** (*gehaald*), **gəsnupt, gəblet.**

In den vragenden vorm vertoont zich het imperfect, als volgt :

laptənik	**byktənik**	**moktənik**	**bletənik**
laptəgay	**byktəgay**	**moktəgay**	**bletəgay**
laptənay	**byktənay**	**moktənay**	**bletənay**
laptəmə	**byktəmə**	**moktəmə**	**bletəmə**
laptəgolə	**byktəgolə**	**moktəgolə**	**bletəgolə**
laptəzolə	**byktəzolə**	**moktəzolə**	**bletəzolə**

Hieruit blijkt dat tusschen het werkwoord en den 1n en 3n persoon, zich een overgangs-**n** ontwikkeld heeft; de **ə** is een van die **ə**'s die niet kunnen wegvallen; om den hiatus te vermijden werd de sandhi-**n** tusschen de **ə** en de vocalen waarmede de twee pronomina beginnen, geschoven.

---

(1) *Stelen* is zoowel zwak als sterk in het imperfect, alleen sterk in het verleden deelwoord.

Aan te merken is dat het pronomen zich nooit verdubbelt achter een imperfect, zoodat vormen als **laptənəkik**, **laptədəgay**, **laptəməwạy** niet mogelijk zijn. Het pronomen dat zich in den vragenden vorm achter het werkwoord vertoont is ofwel **ik** ofwel **ək**, nooit **k** voor den 1n persoon enkelvoud, **gay**, nooit **ə** voor den 2n persoon, **ay** of **əm**, **zay** of **zə**, **ət** voor den 3n persoon, **mə** of **way** voor den 1n persoon meervoud, **golə** voor den 2n persoon, en **zə** of **zolə** voor den 3n persoon.

De uitgangs *đ* (**d** of **t**) van den 2n persoon is volkomen weggevallen.

Het imperfect van *zeggen* en *leggen* is :

ik	**sē**	**lē**
gay	**zē**	**lē**
a	**zē**	**lē**
way	**zējə**	**lējə**
golə	**zē**	**lē**
zolə	**zēje**	**lējə**

Het verleden deelwoord is **gəzēt**, **gəlēt**; *leggen* heeft soms ook het imperfect **legdə**, maar dit is zelden in gebruik.

In den vragenden vorm is de vervoeging van die twee werkwoorden de volgende :

zējəkik	**lējəkik**
zêdəgay	**lēdəgay**
zēj əm	**lēj əm**
zējəmə	**lējəwolə**
zēdəgolə	**lēdəgolə**
zējəzolə	**lējəzolə**

Hieruit blijkt dat de vervoeging volkomen overeenstemt met die van het imperfect der sterke werkwoorden; de verdubbeling van het pronomen heeft plaats en de uitgangs **d** van den 2n persoon komt terug.

Men lette er wel op dat de beteekenis van *liggen* en die van *leggen* nooit met malkaar verward worden, wat in andere dialecten dikwijls wel het geval is.

De werkwoorden *brengen*, *denken*, *koopen* en *zoeken* zijn onregelmatig.

breŋə	**broht**	**gəbroht**
deŋkə	**doht**	**gədoht**
kûpə	**koht**	**gəkoht**
zȳkə	**zoht**	**gəzoht**

Bij *đenken* moet aangemerkt worden, dat de Antwerpenaar wel de uitdrukking *me dunkt* (**mə dyŋkt**) kent, maar niet het praeteritum er van : *me docht*. Hij gebruikt, om dat denkbeeld uit te drukken, steeds het imperfect van *denken* en zegt : **ik doht.**

Het zwakke imperfect voor het gewone van sterke werkwoorden, in den mond van kleine kinderen, is iets van dagelijksch gebruik; hier volgen de werkwoorden de regels van de echte zwakke, en zoo zegt men : **ik ruptə, nemdə, steldə, betə, slötə** (*riep, nam, stal, beet, sloot*).

Eenige dier defectueuze imperfecten beginnen in de algemeene taal wortel te schieten, vooral de sterke werkwoorden van de 1e en 2e klasse : **ik betə, slötə, gitə** (*beet, sloot, goot*).

Imperfecten als **kuptə, zyktə** zijn lang niet ongewoon bij het volk.

Nevens het particiep met **gə** hebben een aantal werkwoorden er een zonder **gə**, dat volkomen aan den infinitief gelijk is, en dat alleen gebruikt wordt, als het door een infinitief gevolgd wordt. In dit geval bevinden zich : **blayvə, dârəvə, duŋ, kōmə, kynə, ligə, mögə, mytə, stôn, ûrə, wilə, zīn, zitə** (*blijven, durven, doen, komen, kunnen, liggen, mogen, moeten, staan, hooren, willen, zien, zetten*), alle zonder **tə** voor zich, **bəginə** en **wētə** met **tə.**

§ 115. — Het imperfect en het verleden deelwoord der sterke werkwoorden. — De uitgangen voor de personen zijn dezelfde als in het Nederlandsch, met dit verschil dat de **n** in den 1n en 3n persoon meervoud is weggevallen. Voor het imperfect heeft men : 1e pers. enk. —, 2e pers. **t,** 3e pers. —,

1e pers. meerv. **ə**, 2e pers. **t** en 3e pers. **ə**, voor het participium : **(ge) ....ə.**

Er dient bijgevoegd te worden, dat er een neiging ontstaat om in den 2n persoon de uitgangs-**t** te laten wegvallen, gelijk die reeds bij de zwakke werkwoorden niet meer bestaat. Ze komt echter regelmatig weer — als ze weggevallen is — in den vragenden vorm, vóór het pronomen **əgay.**

ik blēf, *bleef*	lōh, *loog*	boŋt, *bond*	bluŋk, *blonk*	drūh, *droeg*	fīl, *viel*
gay blēf(t)	lōh	boŋt	bluŋk	drūh	vīl
ay blēf	lōh	boŋt	bluŋk	drūh	vīl
wolə blēvə	lōgə	boŋdə	bluŋkə	drūgə	vīlə
golə blēf(t)	lōh	boŋt	bluŋk	drūh	vīl
zolə blēvə	lōgə	boŋdə	bluŋkə	drūgə	vīlə

Verleden deelwoord.

gəblēvə gəlōgə gəboŋdə gəbluŋkə gədrôgə gəvalə

Vragende vorm.

blēvəkik	lōgəkik	boŋdəkik	bluŋkəkik	drūgəkik	vīləkik
blēvdəgay	lōgdəgay	boŋdəgay	bluŋktəgay	drūgdəgay	vīldəgay
blēfəm	lōhəm	boŋtəm	bluŋkəm	drūhəm	vīləm
blēvəmə	lōgəmə	boŋdəmə	bluŋkəmə	drūgəmə	vīləmə
blēvdəgolə	lōgdəgolə	boŋdəgolə	bluŋktəgolə	drūgdəgolə	vīldəgolə
blēvəzolə	lōgəzolə	boŋdəzolə	bluŋkəzolə	drūgəzolə	vīləzolə

Het gebruik van den 2n persoon in het imperfect wordt dikwijls vermeden; **wor blēvdəgay** luidt gewoonlijk **wor zedə gəblēvə,** zonder dat er verschil tusschen de twee uitdrukkingen bestaat.

Is in den infinitief een mediane **d** weggevallen, dan blijft ze ook weg in het imperfect; zoo zegt men : **ik snē, gay snē,** enz. voor *ik sneed, gij sneedt,* enz.

§ 116. — Eerste ablautende klasse.

ay		ē	ē
Infinitief		Imperfect	Verleden Deelwoord
aygə	*hijgen*	ēh	(gēgə)
boytə	*bijten*	bēt	gəbētə
bənayə	*benijden*	bənē	bənējə
bəzwaykə	*bezwijken*	bəzwēk	bəzwēkə
blaykə	*bleeken*	blēk	gəblēkə
blayvə	*blijven*	blēf	gəblēvə
brayə	*breien*	brē	gəbrējə
draygə	*dreigen*	drēh	gədrēgə
drayvə	*drijven*	drēf	gədrēvə
gəlaykə	*gelijken*	gəlēk	gəlēkə
grayzə	*weenen*	grēs	gəgrēzə
kaykə	*kijken*	kēk	gəkēkə
kayvə	*kijven*	kēf	gəkēvə
kraygə	*krijgen*	krēh	gəkrēgə
(kraysə)	*krijschen*	(krēs)	(gəkrēsə)
layə	*lijden, leiden*	lē	gəlējə
mayə	*mijden*	mē	gəmējə
naypə	*nijpen*	nēp	gənēpə
ôntaygə	*aantijgen*	tēg ôn	ôŋətēgə
playtə	*pleiten*	plēt	gəplētə
rayə	*rijden*	rē	gərējə
raygə	*rijgen*	rēh	gərēgə
rayvə	*rijven*	rēf	gərēvə
rayzə	*reizen, rijzen*	rēs	gərēzə
shaynə	*schijnen*	shēn	gəshēnə
shaytə	*schijten*	shēt	gəshētə
shrayvə	*schrijven*	shrēf	gəschrēvə
slaypə	*slijpen*	slēp	gəslēpə
slaytə	*slijten*	slēt	gəslētə
smaytə	*smijten*	smēt	gəsmētə
snayə	*snijden*	snē	gəsnējə
(spaytə)	*spijten*	(spēt)	gəspētə
sprayə	*spreiden*	sprē	gəsprējə

ay		ē	ē
Infinitief		Imperfect	Verleden Deelwoord
stayvə	*stijven*	**stēf**	**gəstēvə**
strayə	*strijden*	**strē**	**gəstrējə**
straykə	*strijken*	**strēk**	**gəstrēkə**
vaylə	*vijlen*	**vēl**	**gəvēlə**
vayzə	*vijzen*	**vēs**	**gəvēzə**
vərdwaynə	*verdwijnen*	**vərdwēn**	**vərdwēnə**
vlayə	*vleien*	**(vlē)**	**gəvlējə**
vrayə	*vrijen*	**vrē**	**gəvrējə**
vrayvə	*wrijven*	**vrēf**	**gəvrēvə**
wayə	*wijden*	**wē**	**gəwējə**
wayzə	*wijzen*	**wēs**	**gəwēzə**
zaykə	*pissen*	**zēk**	**gəzēkə**
zwaygə	*zwijgen*	**zwēh**	**gəzwēgə**

De zachtlange **ē** heeft in de personen van het enkelvoud van het imperfect de scherplange **ē** vervangen.

De werkwoorden **rayzə** en **layə** hebben de twee beteekenissen van *rijzen* en *reizen*, en van *lijden* en *leiden* : **ik em dī stâr ziŋ rayzə; z îs hərēzə, ḳ ben of k seŋ gon rayzə, ik em van Brysəl nor Geŋt gərēzə, dî man ē vŏl gəlējə, ik em dî man roŋt tə stat həlējə.** *Onze drij gasten bleven nog eenige dagen in de kluis; dan maakten ze pak en zak en rezen verder* (*Ons Volksleven*, 3, 66).

De werkwoorden **kaykə** en **kraysə** worden nog weinig gebruikt; het eerste is verdrongen door **zīn,** het tweede door **grayzə.**

Het werkwoord **vaylə** (*vijlen*) wordt gewoonlijk zwak vervoegd; de sterke vervoeging is verouderd en komt nog sporadisch voor.

In het werkwoord **grayzə** (**grijzen, *greizen*) is de **n** weggevallen; het staat voor *greinzen*. Het beteekent uitsluitend weenen; *ge kunt denken hoe dat ze grezen, hoe dat ze bidden en jammerden* (*Ons Volksleven*, 3, 88).

§ 117. — Tweede ablautende klasse.

1° oy		ō	ō
(bəkroyzə)	*vuil maken*	(bəkrōs)	bəkrōzə
boygə	*buigen*	bōh	gəbōgə
floytə	*fluiten*	flōt	gəflōtə
kroypə	*kruipen*	krōp	gəkrōpə
shoyvə	*schuiven*	shōf	gəshōvə
sloypə	*sluipen*	slōp	gəslōpə
sloytə	*sluiten*	slōt	gəslōtə
snoyvə	*snuiven*	snōf	gəsnōvə
spoytə	*spuiten*	spōt	gəspōtə
stoyvə	*stuiven*	stōf	gəstōvə
zoygə	*zuigen*	zōh	gəzōgə
zoypə	*zuipen*	zōp	gəzōpə

2° ī		ō	ō
bījə	*bieden*	boy	gəboyə
bədrīgə	*bedriegen*	bədrōh	bədrōgə
gītə	*gieten*	gōt	gəgōtə
kīzə	*kiezen*	kōs	gəkōzə
klīvə	*klieven*	klōf	gəklōvə
līgə	*liegen*	lōh	gəlōgə
rīkə	*ruiken, rieken*	rōk	gərōkə
shītə	*schieten*	shōt	gəshōtə
vərlīrə	*verliezen*	vərlōr	vərlōrə
vlīgə	*vliegen*	vlōh	gəvlōgə
vrīzə	*vriezen*	vrōs	gəvrōzə
(zījə)	*zieden*	—	gəzoyə

De zachtlange *o*, die slechts de vocaal van het meervoud was, heeft de scherplange *o*, de vocaal van het enkelvoud, volkomen verdrongen.

De werkwoorden *duiken, kluiven, pluizen* en *schuilen* zijn uitsluitend zwak in het Antwerpsch; daarentegen is *klieven* uitsluitend sterk.

De infinitief van *verloor*, *verloren*, is een analogievorm : *verlieren*. Een infinitief *verliezen* (**vərlīzə**) begint echter in de taal door te dringen. Het imperfect en het verleden deelwoord van *vriezen* zijn *vroos*, *gevrozen; vroor* en *gevroren* bestaan niet.

Nevens het weinig gebruikelijke **zījə** (*zieden*), heeft men een infinitief **zoyə** (**zoden*), uit het verleden deelwoord afgeleid.

Het werkwoord **rīkə** (*rieken*) heeft de beteekenissen van *ruiken* en *rieken* in zich opgenomen.

Nevens het verleden deelwoord *bekrozen*, kent het Antwerpsch een infinitief *bekruizen* en een imperfect *bekroos*. Het heele werkwoord is echter weinig gebruikelijk.

De werkwoorden *sluipen*, *sluiten* en *snuiven* geraken, behalve in het praesens, in onbruik; men omschrijft ze gewoonlijk door : *stil loopen*, *toe doen* en *een snuifje nemen*.

§ 118. — Derde ablautende klasse.

A) 1° i of y		o	o
bəginə	*beginnen*	bəgon (bəgost)	bəgone (begost)
bəzinə	*bezinnen*	—	bəzonə
biŋdə	*binden*	boŋt	gəboŋdə
plykə	*plukken*	plok	gəplokə
shilə	*schelen*	shol	gəsholə
smiltə	*smelten*	smolt	gəsmoltə
spinə	*spinnen*	spon	gəsponə
viŋdə	*vinden*	voŋt	gəvoŋdə
wiŋdə	*winden*	woŋt	gəwoŋdə
winə	*winnen*	won	gəwonə
vərzinə	*verzinnen*	(vərzon)	vərzonə
2° i of y		u	u
bliŋkə	*blinken*	bluŋk	gəbluŋkə
driŋə	*dringen*	druŋ	gədruŋə
driŋkə	*drinken*	druŋk	gədruŋkə
dwiŋə	*dwingen*	dwuŋ	gədwuŋə

i of y		u	u
klymə	*klimmen*	klum	gəklumə
krympə	*krimpen*	krump	gəkrumpə
kliŋkə	*klinken*	kluŋk	gəkluŋkə
piŋkə	*pinken*	puŋk	gəpuŋkə
spriŋə	*springen*	spruŋ	gəspruŋə
stiŋkə	*stinken*	stuŋk	gəstuŋkə
vriŋə	*wringen*	vruŋ	gəvruŋə
ziŋə	*zingen*	zuŋ	gəzuŋə
ziŋkə	*zinken*	zuŋk	gəzuŋkə

3° e, a of â		o of ö	o of ö
bârəgə	*bergen*	börəh	gəborgə
barstə	*bersten*	—	gəbarstə
elpə	*helpen*	oləp	golpə
meləkə	*melken*	molək	gəmolkə
rekə	*rekken*	rok	gərokə
trefə	*treffen*	trof	gətrofə
trekə	*trekken*	trok	gətrokə
vehtə (vihtə)	*vechten*	voht	gəvohtə
vlehtə	*vlechten*	vloht	gəvlohtə
zeŋdə	*zenden*	zoŋt	gəzondə
zwemə	*zwemmen*	zwom	gəzwomə

4° e		u	u
sheŋkə	*schenken*	shuŋk	gəschuŋkə

Van *schenden* ken ik slechts het verleden deelwrord *geschonden*.

Het werkwoord **plykə** is sterk in de beteekenis van een bloem plukken; in de beteekenis van een hoen de pluimen uittrekken, en in de daarvan afgeleide beteekenis van iemand door loensche middelen van al zijn geld berooven, is het steeds zwak.

Het werkwoord **piŋkə** is bij sommigen sterk, bij anderen zwak.

De werkwoorden *smelten* en *zwellen* vertoonen in den infinitief en het praesens een **i**; dit laatste werkwoord is me alleen in den infinitief en het praesens bekend. Van *verzinnen* en *beginnen* is me het imperfect onbekend.

Het werkwoord *vechten* komt soms met **i** in plaats van een **e** voor, en is wel eens zwak. *De shêper was aan 't vichten tegen 'nen wolf* (*Ons Volksleven*, 3, 89).

Bersten heeft een zwak imperfect.

De werkwoorden *bederven*, *derven* (voor *durven*), *helpen*, *sterven*, *worden*, *werpen* en *zwerven* vertoonen in het imperfect een **ī**, in plaats van een **o** of **ö** :

bədârəvə	**bədīrəf**	**bədörvə**
dârəvə	**dīrəf**	**gədörvə**
elpə	**īləp**	**golpə**
stârəvə	**stīrəf**	**gəstörvə**
wörə	**wīr**	**gəwörə**
(**wârpə**)	(**wīrəp**)	—
zwârəvə	**zwīrəf**	—

Werpen is weinig gebruikelijk; het wordt meestal door **gujə** (*gooien*) vervangen. *Zwerven* heeft een zwak verleden deelwoord. *Helpen* heeft nevens zijn imperfect **īləp** ook nog een imperfect **oləp**, zonder verschil van beteekenis.

Nevens **bəginə, bəgon, bəgonə,** heeft men **bəginə, bəgost, bəgost.**

De hoofdtijden van **kynə** zijn **kynə, kost, gəkynə.** Is het voorwerp van kennen een persoonlijk wezen, zegt men altijd *kennen;* als het geen persoolijk wezen is, zegt men *kunnen :* **ay ē zən les ni gəkynə; z ē tī vrā ni həkent** (*hij heeft zijn les niet gekend, ze heeft die vrouw niet gekend*).

Kerven is uitsluitend zwak.

B) 1° **ē**	**a**	**ô**	**ō**
brēkə, *breken*	**brak**	**brôkə**	**gəbrōkə**
kōmə, *komen*	**kwam**(**p**)	**kwômə**	**gəkōmə**
nēmə, *nemen*	**nam**	**nômə**	**gənōmə**
sprēkə, *spreken*	**sprak**	**sprôkə**	**gəsprōkə**
stēkə, *steken*	**stak**	**stôkə**	**gəstōkə**

2° ē (of ê)	ō	ō	ō
shêrə, *scheren*	**shōr**	**shōrə**	**gəshōrə**
stēlə, *stelen*	**stōl**	**stōlə**	**gəstōlə**
bəvēlə, *bevelen*	**bəvōl**	**bəvōlə**	**bevōlə**
vrēkə, *wreken*	—	—	**gəvrōkə**
wēgə, *wegen*	**wōh**	**wōgə**	**gəwōgə**
zwêrə, *zweren*	**zwōr**	**zwōrə**	**gəzwōrə**

Stelen en *bevelen* hebben in het gansche imperfect **ō**. *Bevelen* is nog weinig in gebruik; het is bijna overal door **komandērə** verdrongen.

Zweren beteekent zoowel *een eed afleggen* als *etteren*.

Wreken heeft een zwak imperfect.

Wegen behoort eigenlijk tot de 3e klasse *C*.

Stelen en *steken* hebben een neiging om zwak te worden in het imperfect. Nevens **gəstōkə** hoort men ook **gəstēkə**.

C) ē of i	a	ô	ē
ētə, *eten*	(at)	**ôtə**	**gētə**
gənēzə, *genezen*	—	—	**gənēzə**
gēvə, *geven*	**gaf**	**gôvə**	**gəgēvə**
lēzə, *lezen*	—	—	**gəlēgə**
mētə, *meten*	—	—	**gəmētə**
vərgētə, *vergeten*	—	—	**vərgētə**
wēvə, *weven*	—	—	**gəwēvə**
zīn, *zien*	**zah**	**zôgə**	**gəzīn**
ligə, *liggen*	**lah**	**lôgə**	**gəlēgə**
zitə, *zitten*	**zat**	**zôtə**	**gəzētə**

Het imperfect is slechts regelmatig bewaard in *geven*, *zien*, *liggen* en *zitten*. Bij *eten* bestaat het nog wel, maar is gewoonlijk door een zwak imperfect vervangen; al de andere werkwoorden zijn zwak in het imperfect.

Vreten en *bidden* (**frêtə** en **bidə**) zijn allebei zwak : *Ge kunt denken hoe dat ze grezen, hoe dat ze bidden en jammerden* (*Ons Volksleven*, 3, 88).

Plegen, met de beteekenis *de gewoonte hebben,* heeft als imperfect **plaht, plahtə.** Het verleden deelwoord is zwak.

§ 119. — De vierde ablautende klasse.

a of ô	ū	a of ô
bakə, *bakken*	—	**gəbakə**
drôgə, *dragen*	**drūh**	**gədrôgə**
grôvə, *graven*	—	**gəgrôvə**
jôgə, *jagen*	**jūh**	—
klôgə, *klagen*	**klūh**	—
loyə, *laden*	—	**gəloyə**
lahə, *lachen*	—	**gəlahə**
môlə, *malen*	—	**gəmôlə**
slôgə, *slaan*	**slūh**	**gəslôgə**
stôn, *staan*	**stuŋ**	**gəstôn**
vôrə, *varen*	—	**gəvôrə**
vrôgə, *vragen*	**vrūh**	—
wasə, *wasschen*	—	**gəwasə**

Alleen *dragen, slaan* en *staan* hebben een sterk imperfect bewaard; bij al de andere werkwoorden is het zwak geworden. Het imperfect van *jagen, klagen* en *vragen* is sterk geworden; het verleden deelwoord is echter zwak gebleven.

Heffen wordt nog slechts in den infinitief en het praesens gebezigd.

Varen vertoont zich op drie verschillende manieren, volgens de beteekenis : 1° als **vôrə,** met sterk verleden deelwoord, als het beteekent *den eenen of anderen uitslag verkrijgen :* **ūw is əm gəvôrə? Zu zen əkik həfôrə;** 2° als **vôrə,** met zwak verleden deelwoord, als het beteekent *bevreemden :* **t sal ə gəvôrt emə!;** 3° als **vêrə,** volkomen zwak, als het beteekent *met eene boot varen :* **ay ē həvêrt.**

Slaan klinkt uitsluitend **slôgə,** een analogievorm naar het verleden deelwoord. Men kan alle dagen *slagen* voor *slaan* lezen in de te Antwerpen verschijnende dagbladen; die vorm

is zoo gemeen dat zelfs *Ons Volksleven*, een tijdschrift, dat zich, benevens een boel andere dingen, met taalkunde bezig houdt, en dat dus meer dan een ander blad op een goede Nederlandsche taal zou moeten letten, hem dikwijls drukt: *Te Sint-Lenaart aan Kolkvonder ligt een klok begraven. Met Kerstnacht, om twelf ure* (sic), *hooren ze die bescheelijk slagen*, 1, 44. *Die niet volgen kan met eene kaart van dezelfde kleur of soort, moet van den boek freten, zoolang tot dat hij kan opslagen*, 1, 42. *'s Anderendaags kwam er een boer aan de smis om zijn peerd te laten beslagen*, 3, 43.

Het Nederlandsche werkwoord *slagen* is te Antwerpen onbekend; men zegt altijd **gəlykə** of **lykə**.

§ 120. — De redupliceerende klasse.

aŋə, *hangen*	**uŋ**	**gaŋə**
āwə, *houden*	**īl**	**gāwə**
bāwə, *bouwen*	—	**gəbāwə**
blôzə, *blazen*	—	**gəblôzə**
brāwə, *brouwen*	—	**gəbrāwə**
broyə, *braden*	—	**gəbroyə**
dāwə, *duwen*	—	**gədāwə**
gôn, *gaan*	**guŋ**	**gəgôn**
lôtə, *laten*	**līt**	**gəlôtə**
lûpə, *loopen*	**līp**	**gəlûpə**
rūpə, *roepen*	**rīp**	**gərûpə**
slôpə, *slapen*	**slīp**	**gəslôpə**
spanə, *spannen*	—	**gəspanə**
stûtə, *stooten*	—	**gəstûtə**
valə, *vallen*	**vīl**	**gəvalə**
vaŋə, *vangen*	—	**gəvaŋə**
vāwə, *vouwen*	—	**gəvāwə**
zautə, *zouten*	—	**gəzautə**

In het imperfect van *hangen* en *gaan* heeft men uitsluitend een **u**-klank.

Nevens **gəblāwə, gəblôzə, gəbrāwə** en **gəvāwə** heeft men **gəbaut, gəblôst, gəbraut** en **gəvaut.**

Spuwen, raden en *scheiden* (**spāwə, groyə** en **shījə**) zijn uitsluitend zwak.

Heeten beteekent zoowel *noemen* als *genoemd worden.*

§ 121. — Behalve de reeds besproken werkwoorden, heeft men er een aantal, welke een reeks onregelmatigheden vertoonen, en waarvan een twee vormen heeft, een beklemtoonden en een onbeklemtoonden. De nog te behandelen werkwoorden zijn : **emə, kynə, dârəvə, mytə, zylə, wilə, duŋ** en **zayn** (*hebben, kunnen, durven, moeten, zullen, willen, doen* en *zijn*). Daar het overbodig zou zijn die werkwoorden in hunne gansche vervoeging na te gaan, zullen we alleen bij de afwijkingen van het Nederlandsch taalgebruik stil blijven.

§ 122. — **Emə** = *hebben.*

ik em	**em əkik**	**ik ot**	**od əkik**
g et	**edəgay**	**g ot**	**od əgay**
ay ē(t)	**ētəm**	**ay ot**	**otəm**
way emə	**emə**	**m odə**	**odəmə**
golən et	**edəgolə**	**golən ot**	**odəgolə**
zolən emə	**emə zolə**	**zolən odə**	**odəzolə**

Over de **m** werd reeds hooger gesproken·

Men zegt uitsluitend **ay ē**, wanneer het werkwoord onmiddellijk op het onderwerp volgt. Volgt het niet onmiddellijk, is het door een bijwoord of een particiep er van gescheiden, dan is de vorm uitsluitend **ēt.** Volgt een stemhebbende consonant op **ay ē,** dan wordt die medeklinker stemloos : **ay ē huj wârəkə gədôn, ay ē ta hədôn** (*hij heeft goede werken gedaan, hij heeft dat gedaan*). Indien de klemtoon niet op **ēt** ligt, wat dikwijls het geval is bij het hulpwerkwoord, dan zet men in plaats van **ēt** den vorm **ē.**

§ 123. — **Kynə** = *kunnen.*

Het praesens is regelmatig; het imperfect is : **ik kost, gə kost,** enz.

Het verleden deelwoord is : **gəkynə** = *gekund.*

Zooals hooger gezegd werd, ging een gedeelte van de beteekenis van *kennen* op *kunnen* over.

§ 124. — **Dârəvə** = *durven.*

Het praesens is regelmatig.

Het imperfect is : **iḳ dīrəf, gay dīrəf, ay dīrəf, way dīrəvə, golə dīrəf, zolə dīrəvə.**

Het verleden deelwoord is **gədörvə.**

De **ī** van het imperfect is een analoge klank naar dien van het imperfect van **bədârəvə** (*bederven*).

§ 125. — **Mytə** = *moeten.*

Het praesens is : **ik mut** (of soms **myt**), **gə myt, a mut, mə mytə, golə myt, zolə myte;** dit praesens beantwoordt volkomen aan het praesens van *müssen* in het Duitsch : *ich muss, ihr müsst, er muss, wir müssen, ihr müsst, sie müssen.*

Het imperfect is hetzelfde als in 't Nl.

§ 126. — **Zylə** = *zullen.* — Het praesens is regelmatig.

Het imperfect beantwoordt aan het imperfect van het Nl. Het vertoont echter een **ō** in plaats van een **ā** : **ik sō, gə zō, a zō, mə zōwə, golə zō, zolə zōwə.** In het plat-Antwerpsch hoort men een klank, die naar een **ā** zweemt : **ik sā**$^{(w)}$, **gə zā**$^{(w)}$, **a zā**$^{(w)}$, **mə zāwə, golə zā**^{w}, **zolə zāwə.**

Een verleden deelwoord is niet in gebruik.

§ 127. — **Wilə** = *willen.* — Het praesens beantwoordt aan het praesens van het Nl. Alleen de 3^{e} persoon enkelvoud vertoont een uitgangs-**t** : **a wilt.** Die vorm is gewoon in gesprek en geschrift. *Tybaert de Kater*, een Antwerpsch weekblad " voor verstandige lieden „ draagt als motto : " *Wie wys wilt wesen, Moet Tybaert lesen* „ In " *Ons Volksleven* „ komt die **t** ook voor : *Ei! dat wilt den wijsgeer spelen!* 1, 17. *Wanneer eene heks u betooveren wilt*, enz., 1, 44. In een verhandeling

over volksuitdrukkingen bij het spel (3, 1-3) komt twee malen *wilt* voor, telkens met onderstreepte *t*.

Het imperfect is : **ik wā, gə wā, a wā, mə wāwə, golə wā, zolə wāwə.** De vorm **wildə** is ook bekend, maar weinig gebruikelijk.

Het verleden deelwoord is : **gəwilə.**

§ 128. — **Duŋ** = *doen.* — De 1e persoon enkelvoud gaat op **n** of **ŋ** uit : **ḳ dūn, ḳ duŋ;** voor 't overige is er niets op de vervoeging van het praesens aan te merken.

Het imperfect is : **iḳ dē, gə dē, a dē, mə dējə, golə dē, zolə dējə** (*ik deed, we deden*).

Het verleden deelwoord is : **gədôn.**

§ 129. — **Zayn** en **zen** = *zijn.* — De beklemtoonde vorm **zayn** beantwoordt in het praesens aan de vervoeging van het Nl. *zijn;* de onbeklemtoonde vorm **zen,** heeft als 2e persoon : **gə ze.**

De verdubbeling van het pronomen van den 1n persoon meervoud, is niet mogelijk achter **zayn** of **zen;** men zegt uitsluitend **zaynwole** en **zemə.**

In het imperfect is aan te merken dat de 2e persoon altijd op **t** uitgaat : **gə wort.**

Het verleden deelwoord is : **gəwest.**

In samengestelde tijden is het hulpwerkwoord : **emə,** bijv. : **a ē həwest.**

§ 130. — **Gôn** = *gaan.* — Hier is op te merken, dat de 3e persoon enkelvoud van het praesens, in den onbeklemtoonden vorm **go** is. De eerste persoon enkelvoud is : **ik hôn.**

§ 131. — Een durende handeling wordt aangeduid door een samengestelde vervoeging met een der werkwoorden **ligə, stôn, zitə,** gevolgd door **tə** en het werkwoord, dat de handeling aanduidt, in den infinitief : **a lē tor tə rupə; wa stuŋ əm dor tə zegə? Zitə t oylə** = *bezig zijn met huilen.*

§ 132. — De toekomende tijd is een samenstelling van het praesens van **zylə** of van **gôn,** of van de twee te zamen, met

den infinitief van het werkwoord, waarin de handeling ligt. Er is verschil tusschen de twee hulpwerkwoorden; in **gôn** ligt het denkbeeld dat de handeling niet te vermijden is, in **zylə** niet : **k sal kōmə, k hoŋ kōmə** (*ik zal komen, ik kom zoo dadelijk*).

§ 133. — Met **emə** als hulpwerkwoord, worden vervoegd, behalve de in 't Nl. voorkomende gevallen, nog het reeds besproken **zayn** en alle intransitieven. Met **bəginə** en **vərgētə** wordt **zayn** en **emə** gebruikt.

§ 134. — De passieve vervoeging gebeurt door de samengestelde vervoeging met **wörə,** *worden.*

§ 135. — Over het voorvoegsel **gə-** van het verleden deelwoord is niets te zeggen. Het vertoont zich overal waar het Nl. het vereischt, en het valt nooit weg. Vormen als *hij is weest wandelen,* die men in de dialecten van omliggende plaatsen hoort (vooral naar Vlaanderen toe), zijn volkomen onbekend. Om dit denkbeeld uit te drukken, zegt de Antwerpenaar : *hij is gaan wandelen, hij heeft gewandeld,* of *hij is een wandeling gaan doen.*

NEGENDE HOOFDSTUK.

De Partikels.

§ 136. — Het bijwoord. — In het Antwerpsch wordt het bijwoord gevormd naar dezelfde principen, die voor het algemeen Nederlandsch van kracht zijn.

Zoo doen de hoedanigheidswoorden in den onverbogen vorm, dienst als bijwoorden : **'t is ni shûn van əm, da təm da hədôn ēt,** *'t is niet schoon van hem, dat hij dat gedaan heeft.*

Evenals de eigenlijke adjectieven, kunnen de adverbiaal gebruikte adjectieven in den vergelijkenden en in den over-

treffenden trap voorkomen. Zij volgen hierin de regels, die hooger voor de adjectieven opgegeven zijn; de superlatief wordt steeds door **t** voor **ət** voorafgegaan.

Goed kan ook als adverbium dienst doen, en wordt uitsluitend gebruikt, als het denkbeeld goed nog duidelijk te herkennen is : **da s hū hədôn,** *dat is wel gedaan;* ligt er echter dit denkbeeld nog onduidelijk in, dan zegt men **wel.** Het Nederlandsche *wel* vóór telwoorden, is ook **wel** in het Antwerpsch : **in dî pot wôrə wel oŋdər tyzət miljuŋ,** *in dien pot waren wel honderd duizend millioen* (Conscience, *De geest*).

Oude genitieven en datieven komen als staande bijwoordelijke uitdrukkingen voor : **aləvərwēgə, aləvər în, ba dər ịt, oy tər ịt, nodər ịt, gutsmuts, van dən oyzə, in dən duŋkərə** (*halfweg, halverwege, half een, bij der hand, uitterhand, naderhand, goedsmoeds, van den huize, in den donkere*). — De **s** van den genitief vindt men in alle als bijwoorden gebruikte diminutieven : **zohčəs, stiləkəs,** in **ịdərs, niks, liŋks, rehs, îns, vurs, dikəls, jôrləks, möŋdələks,** in uitdrukkingen als **vaŋ kleŋz av ôn, wētəz en wiləs, miŋstəs** (*van kleins af, wetens en willens, minstens*).

Met **tə** komt alleen **tən ûhstə,** *ten hoogste* voor; dit moet echter langzamerhand wijken voor een vorm **ûhstəs,** *hoogstens;* **tər art** (*ter harte*) in **tər art nēmə** komt nog wel eens voor.

Om tijdsbepalingen uit te drukken, gebruikt de Antwerpenaar verschillende spreekwijzen :

a) Wil hij een bepaalden dag in de week, zoo toekomend als verleden, aanduiden, dan zet hij voor den naam van den dag **ə** of **ən,** een verdoffing van *in;* zoo b. v. : **ə zoŋdah, ə möŋdah, ən destah, ə wûstah, ən doŋdərdah, ə vraydah, ə zôtərdah.** Uit den samenhang van den zin kan de toehoorder opmaken of een dag van het verleden of van de toekomst bedoeld wordt. Staat de uitdrukking echter niet in eenen volzin, maar alleen, dan duidt ze op een volgenden dag; om in dit geval een dag in het verleden te bedoelen zegt men **vərlējə : vərlējə zoŋdah.** 't Gebeurt wel eens dat **vərlējə** ook in volzinnen voorkomt.

b) Wil hij een onbepaalden dag aanduiden, dan gebruikt hij twee verschillende uitdrukkingen; ofwel zegt hij **soŋdahs, smöŋdahs, destahs, swûstahs, doŋdərdahs, fraydahs, sôterdahs,** ofwel **də zoŋdah, də möndah, dən destah, də wûstah, dən doŋdərdah, də vraydah, də zôtərdah.** Beide uitdrukkingen komen zonder verschil van beteekenis even veel voor. Voor **destah** en **doŋdərdah** staat geene **s** in de eerste uitdrukking; vóór **vraydah** evenmin, maar de weggevallen **s** heeft hier de **v** tot **f** verscherpt.

c) Om zekere gedeelten van den dag uit te drukken, gebruikt hij den genitief : **snahs, smorgəs, sôvəs, snünəs, sahtərmidahs** (*'s nachts, 's morgens, 's avonds, 's noenens* [*na den middag*], *'s achtermiddags*); de **t** van **naht, morgət** en **ôvət** zijn vóór de **s** weggevallen. — Om het denkbeeld *verleden nacht* uit te drukken zegt men **vərlējə naht** of **dēzə naht,** om *toekomenden nacht* uit te drukken : **van naht** en, maar zelden, **tə naht.** Om een verleden morgen uit te drukken zegt men : **dēzə morgət, vam morgət, van dəm morgət** (*dezen morgen*), **Van də wēk** beteekent *deze week*, **van t jôr,** *dit jaar*, **van də zōmər,** *dezen zomer*, **van də midah,** *deze namiddag.* Met **dēzə** komen voor : **dēzə morgət, dēzən dah, dēs wēk, dēs möŋt, dēs jôr, dēzə zōmər,** met dezelfde beteekenissen.

De " **morgət** „ gaat van het opstaan der zon tot ongeveer half tien, tien uur. Dan heet de tijdsbepaling " **vör də midah** „ tot twaalf uur, welk tijdstip **tweləf ȳrə,** nooit **midah** heet. Na twaalf uur begint de " **midah** „ tot half twee, twee uur. Dan begint de " **ahtərmidah** of **ahtərnuŋ** „, die tot den " **ôvət** „ gaat, tijdstip, waarop de schemering invalt. Daarop begint de " **naht** „; niet zelden hoort men een persoon van de " **naht** „ van den vorigen dag spreken, waar hij zelf den vorigen dag nog " **ôvət** „ zou gezegd hebben; **vərlējə naht um aləf tiŋ.** De " **naht** „ duurt tot den volgenden " **morgət** „. Om het denkbeeld van het Fransche *demain dans la matinée* weer te geven, zegt de Antwerpenaar " **morgə vrȳh** „, *morgen vroeg.* Deze uitdrukking wordt ook als antwoord gebezigd, om *nooit* te zeggen, indien iets verlangd wordt, dat men niet

wil doen . **gə zyl ta dis mytə duŋ. — Jô, morəgə vrȳh!** *Ge zult dat eens moeten doen. — Kan je denken!*

d) Om het uur aan te duiden, zegt de Antwerpenaar **um în ȳr, twî ȳrə, dray ȳrə ..... tweləf ȳrə.** Achter een voorzetsel verschillend van **um,** waarachter steeds **ȳr** of **ȳrə** staat, valt dat **ȳr** of **ȳrə** altijd weg : **nor dən înə, vör dən twîjə, tēgə dən drayə, roŋt tə vīrə, ahtər də vayvə,....** enz.

Om het denkbeeld *te mijnent, te zijnent,* enz.... uit te drukken zegt men uitsluitend **bay ā toys, bay may toys,** enz.... **Tə maynənt** bestaat niet.

Het bijwoord *er* vertoont zich te Antwerpen onder twee gedaanten, namelijk als **ər** en **dər.**

In 't begin van een volzin gebruikt men altijd **dər. Dər waz is....** *Er was eens.* **Dər is ər mor înə,** *er is er maar een.* Na een liquida of nasaal gebruikt men altijd **dər : dər zen dər twî, zet tə lēpəl dər in, aŋt tən îmər dər up,** *er zijn er twee, zet de lepel er in, hang den emmer er op.*

Achter alle andere consonanten gebruikt men **ər;** de stemhebbende worden stemloos, **dər is ər mor înə, dər lah ər înə tə rūpə, giŋdər zit ər înə tə shrayvə** (*er is er maar een, er lag er een te roepen, ginds zit er een te schrijven*).

Achter een **ə** kunnen zich twee gevallen voordoen. Bevindt de **ə** zich in een der gevallen, dat ze door elisie zou kunnen verdwijnen, dan valt ze weg en men gebruikt **ər : zōwəmər twî of dray pakə? Wildər dray?** (*Zouden we er twee of drie nemen? Wil je er drie?*). In elk ander geval zet men **dər : En grujdə dər niks? Mə zōwə dər twî kynə pakə.** (*En groeide er niets? We zouden er twee kunnen nemen*).

De bijwoorden van graad zijn nagenoeg dezelfde in 't Antwerpsch als in het Nl. Er is alleen aan te merken dat *zeer* onbekend is, dat de volstrekte superlatief met *heel* gevormd wordt. Vóór tijds- en hoedanigheidsbepalingen wordt *heel* **îldər** en beteekent *gansche :* **ay ēj îldər dôgə gəwârəkt, dən amērəkônshən târəf kompt in ţtwarəpə mij îidər shēpən ôn**

(*Hij heeft gansche dagen gewerkt, de Amerikaansche tarwe komt te Antwerpen met volle scheepladingen aan*).

De negatie gebeurt nog zelden met **ən .... ni**; de Antwerpenaar gebruikt gewoonlijk **ni** alleen. Het komt echter voor, dat in enkele niet te bepalen gevallen de negatie met **ən .... ni** gebeurt; het gebruik van deze ontkenning is bij sommige menschen veel regelmatiger dan bij andere.

Hier volgen eenige bijwoorden, waarvan eenige melding moet gemaakt worden : **altay** of **altayt** komt soms met het Fransche *toujours* verbonden voor : **tužūr en altayt;** ook komt, het met *eeuwig* verbonden, voor : **îwəg en altayt.** Beide uitdrukkingen, waarvan de laatste veld wint ten koste van de eerste, dienen om het begrip van *altijd* te versterken. Zonder klemtoon komt *altijd* als **altət** voor.

enə heeft een korte **e**-klank en bezit de beteekenis van *heen henen.*

əweh vervangt het bijwoord *weg;* het beantwoordt waarschijnlijk aan het Engelsche *away.*

gəlayk, of zonder klemtoon **gəlak.** Dit laatste heeft de eigenaardigheid de verwondering van den spreker te kennen te geven. **Gə ze həlak hon wịdələ!** *Zóó! je bent gaan wandelen!* **Gə zit ĭr gəlak tə drûmə;** *ge zit hier te droomen; alhoewel het omringende u daarvan zou moeten terughouden; dit verwondert me.*

is is de verkorting van **îs,** de **n** is voor de **s** weggevallen; het heeft niet met *reis* te maken. **Komd iz ĭr** = *kom eens hier.*

ĭvərịs (ook **ĭvərịst**) en **nĭvəras** (ook **nĭvərịs** en **nĭvərịst**). *ergens* en *nergens*, om de van het Nl. afwijkende vormen aangehaald. De beteekenis is dezelfde als in het Nl.

jô, het bijwoord om een bevestigend antwoord te geven. In oudere geschriften (ook bij Willem Ogier) komt het verbonden voor met het pronomen : *Jaeick, jaehij,* enz. Nu is dat gebruik heelemaal onbekend; **zedə gay da? jô. Iz da tən dĭ? jô.**

jomər, samengesteld uit **jô** en **môr,** dat over **mor** tot **mər** verdofd werd. Men gebruikt het om verzet tegen iets aan

te teekenen : **jomər da sal zu ni hôn, zylə!** Het staat altijd in het begin van den volzin.

laŋkst (ook **lịkst**) komt voor met het werkwoord *gaan* : **gə myt is laŋkst hon** = *ge moet eens voorbij ... gaan.* De spreker heeft in een vorigen zin dan reeds aangeduid, waar de persoon tot wien hij spreekt, moet voorbij gaan.

mē is de eenig bekende vorm van het bijwoord *mede.* De **d** is weggevallen, zonder eenig spoor nagelaten te hebben.

nā met den klemtoon, **na** zonder klemtoon zijn de Antwerpsche vormen voor het Nederlandsche *nu*, regelmatig aan een vorm *nou* beantwoordende. **Na** is de regelmatige verdoffing van **nā** over ***nau : nāw is t on may. Na mytə gay bəginə.**

naytəh = *nijdig* wordt als bijwoord gebruikt, uitsluitend met de beteekenis die het adjectief heeft.

nefə, *nevens*, heeft geene **s.**

nējə, *neen*, komt uitsluitend tweelettergrepig voor. De opmerking bij **jô,** over het enclitisch gebruikte pronomen is ook van kracht voor **nējə.**

ni, *niet*, bezit de **t** niet meer. De **t** heeft, vooraleer weg te vallen, alle volgende stemhebbende consonant behalve **b,** stemloos gemaakt.

nimər een samenstelling van **ni** en den onbeklemtoonden vorm van **mîr,** *meer,* mag niet verward worden met het Nederlandsche bijwoord *nimmer*, dat te Antwerpen niet bekend is en waarvan de beteekenis steeds door **nût ni mîr** wordt weergegeven.

noh komt voor met de beteekenis *wel :* **k əm ət no hədoht :** *ik heb het wel gedacht.*

nût, *nooit,* beantwoordt aan een Nederlandschen vorm *noot* met scherplange *o*. Nevens **nût** hoort men wel eens **ût** = *ooit.*

nȳs beteekent *schuin(sch).*

ōvərəntwēr = *heen en weer.* De **t** van **ənt** is waarschijnlijk het overblijfsel van het oude voegwoord *ende;* de samenstelling zou dan zijn : *over ende weer.*

pərtaŋ beantwoordt aan het Fransche *pourtant*, en heeft dezelfde beteekenis.

reskəs, ook wel eens **res,** beteekent *eventjes*, en staat wellicht in verband met *reis = eens.* **Reskəs** is dan regelmatig gevormd; **res** uit **reskəs** afgeleid.

sefəs beteekent *onmiddellijk.*

uməs is de eenige bekende vorm voor *immers;* reeds bij vele Brabanders uit de 16e en 17e eeuw komt *ommers* in plaats van *immers* voor.

uptənīft is de eenige bekende vorm voor *opnieuw;* het denkbeeld wordt ook uitgedrukt door **van êr** = *van her.*

vŏl is steeds **vŏlə(n)** vóór andere bijwoorden : **ay is föləm bētər, da dis fölən dikər** (*hij is veel beter, dat is veel dikker*).

vərum = *weerom* is waarschijnlijk over den nog weinig gebruikelijken vorm **vrum,** de uitspraak van ***wrum** ontstaan.

wēr en **wer,** allebei uit *weder.*

weral = *weeral,* beteekent hetzelfde als *weer, alweer.*

zēkərs (ook wel **zēkər**) met paragogische (genitief? -) **s** : **da sēkərs weral tēgə nə gustiŋ,** *dat is zeker weer tegen je zin.*

§ 137. — Het voorzetsel. — De voornaamste voorzetsels zijn :

af in de beteekenissen, die het in 't Nl. heeft; **af** vervangt nooit *van* in uitdrukkingen als *daar weet ik niets van, daarvan, waarvan.*

ahtər, *achter* en *na,* komt behalve in zijne gewone beteekenis, nog met het werkwoord **zitə** voor, waarvan het de beteekenis teenemaal wijzigt, in zooverre dat *zitten* in die samenstelling juist het tegenovergestelde van zijne gewone beteekenis beduidt, namelijk *hard loopen :* **a zit ahtər zənən oŋt :** *hij loopt, al wat hij loopen kan, achter zijn hond.*

balvə = *behalve.*

bay = *bij.*

bəkįst = *bijna.*

bōvə = *boven.*

boytə = *buiten.*

dör = *door*. Achter een werkwoord in de lijdende vervoeging bezigt men nooit **dör**, maar altijd **van**.

in = *in* (cf. eenige aanmerkingen bij **tə**).

laŋst = *langs;* het bijwoord is **laŋkst** of **lịkst**.

me of **mi**. De oorspronkelijke slot-*d* is weggevallen, maar heeft, voor ze weggevallen is, alle stemhebbende volgende consonant, behalve *b*, stemloos gemaakt.

nor beteekent zoowel *na* als *naar*.

nefə = *nevens, naast*.

oyt = *uit*.

ôn en **on** = *aan*.

oŋdər = *onder*.

övər = *over*.

roŋt = *rondom* : **də stūlə stôn roŋt tə tôfel** (*de stoelen staan rondom de tafel*).

tə = *te*. Om een plaats aan te duiden, komt het wel eens voor : **ĭr t ịtwârəpə**, *hier te Antwerpen*. Men zegt echter meer **in : ĭr in ịtwârəpə, im börgəraut, im bârhəm, in shûtə, in ûstrəwîl** (*hier te Antwerpen, te Borgerhout, te Berchem, te Schooten, te Austruweel*).

Te Antwerpen zegt men **nor t shōl, up t strōt** (meer echter **up strôt**), **up t soldər**. De **t** is de verscherping van een **d**, het lidwoord **də**, dat de **ə** verloren heeft. Men zegt zoo ook **t shōl iz oyt**, en (het voorbeeld dat overal en altijd aangehaald wordt) **t shelt**, de eenig bekende naam voor den stroom, die vóór Antwerpen vloeit en overal elders de *Schelde* heet. Ik ben hier gedwongen om over die **t** te spreken, omdat Prof. Collinet, in zijn uitstekend werk over het dialect van Aalst, die **t** als een overblijfsel van *te* aanschouwt. " Eigenlijk dient " **te** om locale betrekkingen, met of zonder beweging, uit te " drukken. Tegenwoordig wordt ze (*de praepositie,* nl.) op die " wijze niet meer aangewend dan vóór stads- of dorpsnamen, " en luidt dan **to**. Met andere benamingen wordt **noir, nor,** " *naar*, op de vraag *quo?* en **op, in** op de vraag *ubi?* gebruikt. " Deze praepositie schijnen mij pleonastisch gebruikt te zijn, " in **nor, op, in t shūl**; *naar, op, in de school;* ... eertijds werd

" waarschijnlijk *te school* ... gezegd (1). „ Deze zienswijze kan ik onmogelijk deelen, aangezien me de nominatieven **t shōl, t soldər, t shelt,** enz., onverklaarbaar zouden zijn. De veronderstelling dat de **t** een verscherping van **d** is, kan integendeel de nominatieven uitleggen en is overeenkomstig met het taalgebruik, dat hier een lidwoord toelaat, ja zelfs vereischt. Dat het wegvallen der **ə** van het artikel voor de **s** niet te verklaren is, is zeker, maar het wegvallen der **ə** van de praepositie *te* is het evenmin.

tēgə = *tegen.*

tysə = *tusschen.*

tut = *tot.*

um = *om.*

up = *op.*

van = *van. Van* vervangt altijd bij werkwoorden in de lijdende wijze *door.* Vóór een getal komt de uitdrukking **van af** = *te beginnen met,* voor : **van av dray fraŋ, van af twî mētərs.** Achter de werkwoorden **mytə** en **mögə,** wordt de persoon, die het bevel of de toelating heeft gegeven, door **van** voorafgegaan : **gə myt kōmə van vôdər** = *vader zegt, dat ge moet komen;* **gə möht ta tuŋ vam mudər,** *moeder laat u toe, dit te doen.*

vör = *voor.* In den onbeklemtoonden vorm : **vör.**

zoŋdər = *zonder.*

§ 138. — Het voegwoord. — De voegwoorden zijn dezelfde als die in 't Nl. Het eenige, dat hier bij op te merken is, is dat **as** (*als*) de beteekenis van *toen, indien, wanneer* (niet het vragend bijwoord), *dan,* buiten zijn eigen beteekenis bezit.

Opdat bestaat niet; men zegt altijd *omdat* : **ay ē ta hədôn, umda təm zēkərat zōw emə** (*hij heeft dat gedaan, opdat hij zekerheid zou hebben*),

Zoodra wordt wel eens door **gəlak as** (*gelijk als*) omschreven. Gewoonlijk zegt men echter **as.**

---

(1) Prof. Ph. Collinet, *Het dialect van Aalst,* blz. 182.

§ 139. — TUSSCHENWERPSELS. — De voornaamste tusschenwerpsels zijn :

Om vreugde uit te drukken : **ô! ūrô!**

„ verbazing „ „ : **ô! oô!**

„ smart „ „ : **ay! a may! ajs! oh! a maykəs! uj!**

„ vrees „ „ : **o! uj!**

„ afkeer „ „ : **â! p** (lang aangehouden **p!**) **âkə!**

Om iemand te roepen : **pst! zeh!**

De voerman zegt **ō!** tot zijn paard om het te doen stil staan; **jȳ!** of **ȳ!** om het te doen voortgaan.

Uitdrukkingen als **alē! tū! ē!** komen gedurig in het gesprek voor, zonder bepaalde beteekenis : **alē, sto stil!**

Elk kinderspel heeft een menigte uitdrukkingen, die als tusschenwerpsels dienst doen, om de spelers van het eene of andere bevel te verwittigen.

Het woordje **zylə** = *zulle* doet dienst als tusschenwerpsel. Het gebruik er van is zoo onmatig niet, als de Hollanders wel beweren.

Een menigte vloeken doen dienst als tusschenwerpsel bij den Antwerpenaar uit de lagere klasse.

Klanknabootsingen zooals **pif puf paf!** en andere doen dienst als tusschenwerpsels.

AANHANGSEL I.

Syntactische Eigenaardigheden.

§ 140. — De zinbouw van het Antwerpsch dialect stemt in hoofdzaak met dien van het algemeen Nederlandsch overeen. De eigenaardigheid van een tongval ligt in zijn woordenschat, welke door een idioticon bekend gemaakt wordt, en in de eigenaardigheden van de klankleer en vormleer.

Met deze gegevens bouwt de tongval zijne zinnen regelmatig naar den geest, die voor de geheele taal gemeen is; hier dus zeggen, hoe de Antwerpenaar de door zijn vocabulaire gegeven stof, na ze eerst volgens de wetten zijner klank- en vormleer gewijzigd te hebben, gebruikt om er zijne denkbeelden mede uit te drukken, zou een herhaling zijn van hetgeen iedere spraakkunst van de Nederlandsche taal opgeeft.

Voorbeelden van de Antwerpsche spreektaal vindt men in het aanhangsel II. Ik heb het verhaal *De Geest* (*Avondstonden*) van Conscience gekozen, dat gedeeltelijk in de volkstaal is geschreven, en de gelijkenis van den *Verloren Zoon*, door Van Beers in het Antwerpsch vertaald. *De Geest* verschijnt in drie teksten, links de normale Antwerpsche tekst, rechts dezelfde met toepassing van de sandhi-wetten, van onder de Nederlandsche vertaling. De gelijkenis van den *Verloren Zoon* verschijnt in den sandhi-tekst alleen.

Wat de syntaxis zelf betreft, is het voldoende hier de aandacht op enkele afwijkingen te vestigen.

§ 141. — Gebeurt de ontkenning door middel van een der woorden *nooit, niemand,* zoo versterkt men ze steeds door **ni** : **dad ad əkik nût ni hədoht; k em əkik nīmant ni həziŋ** (*Dat had ik nooit gedacht, 'k heb niemand gezien*). — Met *niet*

of **niks** (niets) heeft men nooit een versterking oor *niet:* **dad em əkik ni, k em niks** (*Dat heb ik niet, 'k heb niets*).

§ 142. — De subjonctief is te Antwerpen heelemaal onbekend. Hij wordt steeds omschreven, meestal door **zō.** Achter het werkwoord *hopen*, waarachter het Nederlandsch de subjonctief gebruikt, komt te Antwerpen het futurum : **k ōb datəm zal gənēzə.**

Waar we in 't Nl. *willen* met een subjonctief hebben, heeft het Antwerpsch een andere constructie : *'k wil dat hij kome*, is te Antwerpen : **k zō wilə datəm kwam.**

AANHANGSEL II.

Zeh Friş, kyndəgay dī istōrə, dī zə ə zoŋdah in də pušə-neləkeldər gəspelt emə? Gə wet wel, Snuf, dî up ət lestə traut me də könəgin van Tyrkayə.

Dī kan əkik.

Is da(d) də dī van ônəfrujkə?

Nējə zylə! Wet ət dan al ni mîr? Dor kompt ən bətûvərt kornayn in, da(d) dîn brīf up dîn tōrə drôht, on də priŋses van Amērəka. Kyndə gay dī ni, Baltə?

Ik kan əkik aləs; ik kan əkik Maləgays, van ət smičə Vərōlə, Gyldəntop, van Siŋtə Pītər, ā lampə vər nīf; ik kan əkik dən bətûvərdən oŋt, en da(d) van t Stîn, en visərkə visərkə vaŋt mə ni, en oh îrə, ik kan əkik ər zu wel oŋdərt ịdər, as əkik zə mor wā vərtelə.

A wel, lot oŋs strujkəntrek duŋ.

Urô, ət is oŋzən Baltə! Tū, van doktōr Fōsiys, of van də keldər oŋdər də vīrshôr.

Dūt da(d) ni, Baltə. Vərtelt līvər is van dən dỹvəl, of van tûvəreksə of van spûkə.

Zeg, Frans, ken jij die historie, die men verleden zondag in den Poesjenellenkelder (*volkstheater*) gespeeld heeft? Ge weet wel, van Snoef, die op 't einde de koningin van Turkije huwt.

Die ken ik.

Is dat die van Hanefroeiken?

Neen, hoor! Weet je 't dan al niet meer? Er komt een betooverd konijn in, dat dien brief naar dien toren brengt, aan de prinses van Amerika. Ken jij die niet, Balte?

Ik ken alles : ik kan vertellen van Malegijs, van 't smidje Verholen, van Guldentop, van Sint Pieter, van oude lampen voor nieuwe; ik ken de geschiedenis van den betooverden hond, en die van het Steen, en visschertje, visschertje, vang me niet,

DE GEEST. — Də Gîst.

Zeh Friş, kyndəgay dī jistōrə, dī zə zoŋdag in də pušə gəspeld emə? Gə wet wel, Snuf, dî nup t lestə traut me tə könəgin van Tyrkayə.

Dī kan əkik.

Iz da tə dī van ônəfrujkə?

Nējə zylə! Wet ə tan al ni mîr? Dor komd əm bətûvərt kornayn in, da tîm brīv ub dîn torə drôht, on də priŋses fan Amērəka. Kyndə gay di ni, Baltə?

I kan əkik aləs; i kan əkik Maləgays, van t smičə Vərōlə, Gyldəntop, van Siŋtə Pītər(1)**, ā lampə vər nīf; i kan əkiķ dəm bətûvərdən oŋt, en da fan t Stîn, en visərkə visərkə vaŋt mə ni, en oh îrə, i kan əkik ər zu wel oŋdərd ịdər, az əkik sə mor wā vərtelə.**

A wel, lot oŋ strujkəntrek duŋ.

Urô, t iz oŋzəm(2) **Baltə! Tū, van doktōr Fōsiys, o fan də keldər oŋdər də vīrshôr.**

Dū ta ni, Baltə. Vərtelt līvər is fan dən dȳvəl, o fan tûvəreksə o fan spûkə.

---

en och Heere! ik ken er zoo wel honderd andere, indien ik ze maar wilde vertellen.

Nu, laat ons strooikentrek doen.

Hoera! 't is Balte! Toe, van doctor Faustius, of van den kelder onder də vierschaar.

Doe dat niet, Balte. Vertel liever eens van den duivel, of van tooverheksen, of van spooken.

---

(1) Men zegt ook **Sim Pītər.**

(2) Onder vrienden gebeurt het gewoonlijk, dat de voornamen door het bezittelijk bijvoegelijk naamwoord voorafgegaan zijn; *onze Balte* beteekent dan : *'t is onze vriend Balte!*

K zal olə is ən ehtəh vərtelsəlčə vərtelə, da(d) gəbört is up də Klayn Mart, ən bičə vardər as də Kornaynəpayp, in t Frįs gəzēt : la pip də lapį.

Lapį? Da(d) is ən kat; gə ze mis.

Ûrt dôr, wa(d) stumərik. Lapį is ən kat! Nējə, pūs is ən kat in t frįs. Zə rīpə umәs altət tēgə dîn āwə Frįsman oyt də Manəkəstrot, volör də pūs, də katəndīf! Da(d) wilt tēgə may frįs sprēkə. Wa(d) kastəkiŋdərə! Ede golə up də zôt gəwârəkt ? ēt olə vôdər gardəšū gəwest, ē? In dən tayt van də marīnə? Zwayht na, zylə, want k gon uptənīft bəginə. In dī strôt, stuŋ dər is ən oys me(d) vīr stöžəs zoŋdər də zoldər, zu grût en zu shûn as t palays van də köniŋk.

Mor in da(d) oys wildə umәs na nīmant ni wûnə, en jôrə laŋk blēf ət lēh ston, want ət spuktə ər in.

ô, da(d) go shûn zen!

Stiląs! aut əwə smūl. A wel : up slah van tweləf ȳrə, kwamp ər īdərə kîr nə gîst, dî ət oys van oŋdərə tut [ook tət] **bovə aflīp, en as da(d) dan laŋk gənuh gədȳrt ot,**

Ik zal ulie eens een ware gebeurtenis vertellen, die gebeurd is op de Kleine Markt, een beetje verder dan de Konijnenpijp, in 't Fransch gezegd : *la pipe de lapin.*

Lapin? Dat is een kat; ge vergist u (ge zijt mis).

Hoor daar, die alweter! Lapin is een kat! Neen, poes is een kat in 't Fransch. Men riep immers altijd achter dien ouden Franschman uit de Oudemansstraat, *voleur de poes*, de kattendief! Dat wil met mij Fransch spreken. Wat kerstekinderen! Hebt gij op de scheepstimmerwerf (zaat) gewerkt? Is uw vader garde-chiourme geweest? Ten tijde van de Marine (Fransche overheersching)? Zwijg nu, hoor, want 'k zal opnieuw beginnen. In die straat, stond eens een huis met vier etages, zonder den zolder mee te rekenen, zoo groot en zoo schoon als 't paleis van den Koning.

Maar in dat huis wilde immers niemand wonen, en jaren lang bleef het ledig staan, want het spookte er in.

K sal olən iz ən ehtəh fərtelsəlčə vərtelə, da həbörd iz ub də klay mart, əm bičə vardər az də Kornaynəpayp(1), in t frįs həzēt ; la pib də lapį.

Lapį? Da z əŋ kat, gə ze mis(2).

Ûr tôr, wa stumərik. Lapį iz əŋ kat! Nējə zylə, pūz iz əŋ kat in t frįs. Zə rīpən uməz altə tēgə dîn awə Frįsman oy tə Manəkəstrot(3), volör də pūs, də katəndīf! Da wil tēgə may frįs sprēkə. Wa kastəkiŋdərə! Edə golən ub də zôt(4) həwârəkt? ēd olə vôdər gardəšū(5) gəwest, ē? In dən tayt fan də marīnə? Zwayht na, zylə, want k hon uptənīvd bəginə. In dī strôt stuŋ dər iz ən oys me fīr stözə soŋdər də zoldər, zu grût en zu shûn as t palays fan də köniŋk.

Mor in da doys wildə numəs na nīmant ni wûnə, en jôrə laŋk blēv ət lēh ston, want ət spuktən ər in.

ô, da ho shûn zen!

Stiląs(6), au dəwə smūl. A wel : up slah fan tweləv yrə, kwamp ər īdərə kîr nə gîst, dî nət oys fan oŋdərə tud bovə naflīp, en az da tan laŋk hənu hedȳrd od,

---

Ah! Dat zal mooi wezen!

Silence! Welnu, op slag van twaalf uur kwam er telkens een geest, die het huis van onder tot boven afliep, en als dat

---

(1) De *Konijnenpijp* bestaat niet meer.

(2) Conscience zet : *ge zegt het mis;* die uitdrukking is geen Antwerpsch; soms hoort men wel : *ge zegt het verkeerd.*

(3) De Manəkəstrot is de *Oudemansstraat* (eigennaam), soms wel eens vertaald (*rue des vieillards*) in het Schipperskwartier.

(4) **Zôt.** Conscience zet *chantië.* Aan oude menschen, tijdgenooten van Conscience, heb ik om inlichting over *chantië* gevraagd; niemand kende het woord, Ten tijde van de Marine bestonden twee werven : de zaat en het staketsel. Beide zijn nu verdwenen.

(5) *Garde-chiourme,* me onbekend; op rekening van Conscience.

(6) **Stiląs** *(silence);* het woord is me niet bekend; insgelijks op rekening van Conscience.

dan guŋ də gīst up slah van dən înə ahtər də pûrt ston, en bəgost dər zu ârəh tə oylə en tə shrīwə, da(d) dər ĭdərəndîn kompasə me krēh.

Zedə gay da(d), Sys, dī dər on t zyhtə zet?

ê! a is baŋ; a bēft, k vȳl ət; â wa(d) kīkə!

Zeh Kobə, as gə na vərdumə əwə smūl ni aut ē, dan stamp ək ə səbīt van də keldərmoŋt.

Awel, dor dīrəf nīmant ni in da(d) oys gon, en toh dē də gîst niks ĭdərs as rūpə : vərlost mən zīl! vərlost mən zīl!

Dor wīr dan gəzēt, — en k gəlûf əkik da(d) ûk, — da(d) ət də zīl was van də lestən īr, dər ət oys van gəwest od, en dî oyt girihat nə grûtə shat ot wehəstōkə, en gə wet da(d) as īmant stârəft me zu ĭt up zən konšeŋsə, da(d) əm dan zu laŋk in də el mut brĭdə tut da(d) zə gelt gəvoŋdə wört.

As da(d) na zu al laŋk gədȳrt ot, kwamp ər is up nə zēkərə kîr nən āwə soldôt oyt də marmitənōrloh.

Dî soldôt, dî îtə stârəkə Jan, en dî ot in də stamənē gəzēt da(d) əm vər nīt en nimən dal, um zu tə zegə, vər zə pləzīr nə naht in da(d) lēh oys zō slôpə, as zə əm oŋdərt fraŋ up vŏrĭt wāwə gēvə.

Dən oyzbos, dî zē zu tēgə Jan : is da(d) wôr? Dârəvdə gay in da(d) oys slôpə?

---

dan lang genoeg geduurd had, ging de geest op slag van één uur achter de poort staan, en begon er zoo erg te huilen en te schreeuwen, dat er iedereen medelijden mee kreeg.

Ben jij dat, Sus (Franciscus), die daar gezucht hebt?

Eh! hij is bang! Hij beeft! 'k Voel het! Ah, wat een kieken.

Zeg Kobe, als je nu verdomd niet wilt zwijgen, stamp ik je onmiddellijk van den keldermond.

Welnu, daar durfde niemand in dat huis gaan, en evenwel deed de geest niets dan roepen : verlos mijn ziel! verlos mijn ziel! verlos mijn ziel!

Daar werd dan verteld, — en 'k geloof het ook, — dat het de ziel was van den laatsten heer, van wien het huis geweest was, en die uit gierigheid een grooten schat had weggestopt,

daŋ guŋ də gîst up slah fan dən înən ahtər də pûrt ston, en bəgos tər zuw ârəh t oylən en tə shrîwə, da tər ïdərəndîn kompasə me krēh.

Zedə gay da, Sys, dī dər on t syhtə zet?

ê! a jiz baŋ; a bēft; k fȳl ət; â wa kīkə!

Zeh Kōbə, as hə na vərdumən əwə smūl ni jaud ē, dan stamp ək ə səbīt fan t keldərgat(¹).

Awel, dər dīrəf nīmant ni jin dad oys hon, en tog dē də gist niks ịdərz as rūpə : vərlost mən zīl! vərlost mən zīl!

Dor wīr dan gəzēt, — en k həluv əkiḳ dad ûk, — dad ə tə zīl was fan də lestən îr, dər ət oys faŋ gəwest ot, en dîn oyt hirihat nə grûtə shat ot wehəstōkə, en gə we tad az ïmant stârəft me zuw ït up səŋ konšeŋsə, dat əm dan zu laŋk in d el mud brịdə tu ta sə gelt həvoŋdə wört.

Az da na zuw a laŋk hədȳrt ot, kwamp ər iz up nə zēkərə kîr nən āwə soldôt oy tə marmitənōrloh.

Dî soldôt, dîn îtə stârəkə Jan, en dîn od in də stamənē gəzē tat əm vər nīt en niməndal, um zu tə zegə vər zə pləzīr, nə naht in da lēg oy sō slôpə, as əm oŋdərt fraŋ up förịt wāwə gēvə.

Dən oyzbos, dî zē su tēgə Jan : iz da wôr? Dârəvdəgay in dad oy slôpə?

---

en ge weet wel, dat, als er iemand sterft, met zoo iets op zijn geweten, hij zoolang in de hel moet branden, totdat het geld wordt gevonden.

Als dat nu zoo al lang geduurd had, kwam er eens een oude soldaat uit den marmittenoorlog.

Die soldaat heette sterke Jan, en die had in de herberg gezegd, dat hij voor niets, om zoo te zeggen voor zijn plezier, een nacht in dat ledig huis zou slapen, als men hem honderd frank vooruit wilde geven.

De huisbaas zei tot Jan : is dat waar? Durf jij in dat huis slapen?

(¹) Keldergat, keldermond. Vroeger zei men keldermond; de oude menschen zeggen het nog; het jongere geslacht zegt keldergat.

Wel jô, zē Jan zu; ik vêh on alə spûkə en dÿvəls. Da(d) Got bəwôrt, da(d) is gūt bəwôrt.

A wel, zē dən oyzbos zu, geft mə ən ʒt, zē əm zu; mə zen t akōrt. Wa mut əkik a gēvə, kamərôt?

Ûrt, zē Jan, geft mə mor al um tə bəginə, ən wis bÿkənaut in klumpəkəs, ən dozayn flesə wayn, ən fles me(d) kwak, nə kukpot vol me(d) spays en ən guj pan um ər mən kukə in tə bakə.

Da(d) zylt ə emə, zē dən oyzbos, en as əm da(d) na ot, trok Jan tēgə dən ôvət me(d) zən provīzə in ət oys.

As t na vīr ÿrə gəslôgə ot, drūh əm zən aut en zənə kukpot me(d) spays in ən kômər up t îstə, dor noh ən tôfəl stuŋ mi twî stūlə. A bəgost dor na ə vÿr tə môkə as um t îl oys af tə brʒdə, en a zetə zənə kukpot dor nefə, um də spays tə duŋ uphon.

Tərwayl da(d) də spays na on t uphon was, bəgost Jan də flesə în vər în dən nek tə brēkə, en a krēh up dən dÿr ə styk in zənə krôh gəlak nən āwə Zwitsər; mor a was toh ni van zənə seŋtər af, en a wist îl gūt wa(d) da(d) əm zē en dē.

Da(d) was na gut, mor as əm na laŋk gənuh gədruŋkə ot

Wel ja, zei Jan, ik geef niets om alle spoken en duivels. Wat God bewaard, is goed bewaard.

Welnu, zegt de huisbaas, geef me de hand; we zijn accoord. Wat moet ik je geven, kameraad?

Hoor, zegt Jan, geef me maar al om te beginnen een wis beukenhout in klompekens, een dozijn flesschen wijn, een flesch met kwak (genever), een koekpot vol met spijs, en een goede pan om er mijne koeken in te bakken.

Dat zal je hebben, zegt de huisbaas, en toen hij het had, trok Jan tegen den avond met zijn provisie in het huis.

Toen 't nu vier uur sloeg, bracht Jan zijn hout en zijnen koekpot met spijs in een kamer op het eerste, waar nog een tafel stond met twee stoelen. Hij begon er een vuur te stoken,

Wel jô, zē Jan zu, k fêg (1) on alə spûkən en dȳvəls. Da Hod bəwôrt, da s hū bəwôrt.

A wel, zē tən oyzbo su, geft m ən ịt, zē təm zu; mə zen takôrt. Wa mut əkik a gēvə, kamərôt?

Ûrt, zē Jan, geft mə mor al um tə bəginən ən wiz bȳkənaut iŋ klumpəkəs, ən dozayn flesə wayn, ən fles me kwak, nə kukpot fol me spayz en əŋ guj pan um ər məŋ kukən in tə bakə.

Da syld emə, zē tən oyzbos, en as əm da na jot, trok Jan tēgə dən ôvət me səm provīzən in dad oys.

As t na vīr ȳrən ot həslôgə, drūh əm zən aut en zənə kukpot me spayz in əŋ kômər up t îstə, dor nog ən tôfəl stuŋ mi twî stūlə. A bəgos tor na jə vȳr tə môkən az um t îl oyz af tə brịdə, en a zetə zənə kukpo tor nefə, um də spays tə duŋ uphon.

Tərwayl da tə spays na jon t uphon was, bəgost Jan də flesən în vər în də nek tə brēkə, en a krēg ub dən dȳr ə styk in zənə krô hələk nən āwə Zwitsər; mor a was toh ni fan zənə seŋtər af, en a wist îl gūt wa ta təm zē jən dē.

Da was na gut, mor as əm na laŋk hənu hədruŋkən ot,

---

als om 't heele huis af te branden, en zette zijnen koekpot daarnevens, om de spijs te doen opgaan.

Terwijl de spijs aan 't opgaan was, begon Jan de flesschen een voor een den nek te breken, en hij kreeg op den duur een stuk in zijnen kraag gelijk een oude Zwitser; maar hij was toch niet van zijnen " center „ [benul], en hij wist heel goed wat hij zei en deed.

Dat was nu goed, maar toen hij nu lang genoeg gedronken

---

(1) Ik fêg on..... = ik vaag aan alle spoken, is Antwerpsch, zeer gepast in den mond van een jongen uit de volksklasse. Deftiger zijn de volgende uitdrukkingen : ik vaag mijne botten aan....., mijne pollevieën, mijne hielen aan alle spoken; ik geef er niet om. — De door Conscience gebezigde uitdrukking : ik geef wat schoon de knoppen aan alle spoken, is geen Antwerpsch.

bəgost zənən bêr tə dịsə. A zetə dan zən pan up t vȳr en a laptə dər nə guje polēpəl spays in. Dan on t kisə da(d) t ə pləzīr was; ət rōk ər zu lakər as on də dör van t lịts-welvôrə; — zu nən rök gəlak van ən restorôsə.

A wel, da(d) was na gut; də kuk van Jan was laŋst dən înə kịt shûn broyn gəbakə en a gujdə əm umûh, in də shā, um əm um tə kîrə.

Mor gəlak əm na wer up t vȳr stuŋ, valt dər up îns īt oyt də shā, en parduf, in Jan zən pan, en də kuk in də asə.

Wel oŋdərt dȳzət k wēt ni watə! rīp Jan; zōdə da(d) na ni vərweŋsə? Broyn en zu lakər! Dor lē na mənə zilčəskuk! Mor wa wil əkik ər on duŋ? zē əm zu in zən aygə; t is na toh zu; k zal mor nə nīvə polēpəl spays in mən pan duŋ, up gu val ət oyt.

Na, a dūt da(d) en wer on t kisə da(d) gə ər də gîwuŋər van zō gəkrēgə emə, al was t da(d) gə in gin dray dôgə gin ētə ni mîr ot gat.

Mor Jan dî lot də stēl van də pan los, en a pakt da(d) diŋk up da(d) dər oyt də shā was gəvalə.

Groyt na toh is, wa(d) da(d) was, t was ən dûdsbîn oyt nən ârəm.

---

had, begon zijn beer te dansen. Hij zette dan zijn pan op 't vuur en hij lapte er een goede pollepel spijs in. Dan aan 't kissen dat het een plezier was; het rook er zoo lekker als aan de deur van 't *Landswelvaren;* zoo'n reuk als van een restauratie.

Welnu, dat was nu goed; de koek van Jan was langs eenen kant schoon bruin gebakken, en hij wierp hem omhoog, in de schouw, om hem om te keeren.

Maar, gelijk als hij nu weer op 't vuur stond, valt er plotseling iets uit de schouw en pardoef, in Jan's pan en de koek in de asch.

Wel honderd duizend 'k weet niet wat! riep Jan; zou je dat nu niet verwenschen? Bruin en zoo lekker! Daar ligt nu

bəgost sənəm bêr tə dịsə. A zetə dan zəm pan up t fȳr en a laptə dər nə gujə polēpəl spayz in. Dan on t kisə da tə pləzīr was; ət rōk ər zu lakər az on də dȯr van t lịts-welvôrə; zu nən rȯk hələk fan ən restorôsə.

A wel, da was na gut; də kuk fan Jan was laŋs tən înə kịt shûm broyn gəbakən en a gujdən əm umûh, in də shā, um əm um tə kîrə.

Mor gəlak əm na wer up t fȳr stuŋ, val tər up înz īt oy tə shā, en parduf, in Jan zəm pan, en də kukəmbak in d asə.

Wel oŋdər tȳzət k wēt ni watə! (1) rīp Jan; zōdə da na ni fərweŋsə? Broyn en zu lakər! Dor lē na mənə zilčəskuk. Mor wa wil əkik ər on duŋ? zē təm zu win zən aygə; t is na toh su; k sal mor nə nīvə polēpəl spayz i məm pan duŋ, up hu fal ət oyt.

Na, a dū ta, en wer on t kisə da h ər də gîwuŋər van zō gəkrēgən emə, al was ta h in gin dray dôgə gin ētə ni mîr ot hat.

Mor Jan dî lo tə stēl van də pan los, en a pak ta tiŋk ub da tər oy tə shā was həvalə.

Groyt na toh is, wa ta ta was; t waz ən dûdzbîn oyt nən ârəm.

---

mijn zieltjeskoek! Maar wat wil ik er aan doen? zei hij zoo bij zich zelf. 't Is nu toch zoo. 'k Zal maar een nieuwe pollepel spijs in mijn pan doen, op goed valle het uit!

Nu, hij doet het, en weer aan 't kissen, dat ge er den geeuwhonger van zoudt gekregen hebben, al was 't dat ge in geen drie dagen meer gegeten hadt.

Maar Jan laat de steel van de pan los, en hij pakt dat ding op, dat uit de schouw was gevallen.

Raadt nu toch eens, wat het was; 't was een doodsbeen uit eenen arm.

---

(1) Gewoonlijk zijn de vloeken een beetje sterker gekleurd.

Jan dî shit in nə lah, en a zē zu al lahəndə : jô? denkə zə may baŋ tə môkə of vər də zot tə āwə? Dan zen zə gūt gəlēvərt me(d) yn pêrdəpûtə! Al gujdə zə na ynən îlə prospot dör də shā, dan gaf əkik ər noh gin doyt vər! Me(d) ynə flāwə kyl!

Mor da(d) was na gūt; as Jan zənə kuk na aləf gəbakə was, zēt əm zu in zən aygə : gə zylt mə dēzə kîr ni emə, vīzə manə! k zal də kuk līvər aləf rā binə spēlə... En a stak zən ịt al oyt um də kuk tə pakə, mor up îns valt dər nən îlə rîsəl bînə oyt də shā, en parduf in Jan zən pan en də kuk in də asə.

Wel Sîsəs van Madərịtə, rīp Jan, zal əkik na al mən spays nor də môn zīn gôn? Wa(d) is da(d) na wer, wor da(d) zə me(d) gəgujt emə? Da(d) is ginə klaynə pôtərnostər! t is zēkər də rygəgrôt van ə klay völəkə; ū flā da(d) di manə toh zen! Zə kynə nə meŋs noh ni gəryst lôtə ētə.

Jo mor da(d) dor in zən pan was gəvalə, wôrə aləmol bînčəs, zu grût as da(d), on ən kûr gərēgə, en t was də rygəgrôt van nə meŋs.

Jan dî wīr na toh zu ēməls kwôt, da(d) əm də bînə tə gəlayk upaktə, en zə tēgə də mȳr in grözələmeŋtə van în slūh.

Jan schiet in een lach, en zegt al lachende : ja? denkt men mij bang te maken of voor den gek te houden? Dan zijn ze goed geleverd met hunne paardepooten! Al wierp men nu een heelen prospot (de inhoud van een doodenhuisje) door de schouw, dan gaf ik er nog geen duit voor! Met hunne flauwe grappen.

Maar dat was nu goed; als Jan (zijn) 's koek nu half gebakken was, zei hij bij zichzelf : ge zult me ditmaal niet beet hebben, vieze mannen! 'k zal de koek liever half rouw opeten.... En hij stak reeds zijn hand uit om den koek te nemen, maar plotseling valt er een heele reesel (rits) beenen uit de schouw, en pardoef in Jan zijn pan en de koek in de asch.

Jan, dî shit i nə lah, en a zē su wa lahəndə : jô? deŋkə zə may baŋ tə môken o fər də zo t āwə? Dan zen zə gu hələvərt mej ym pêrdəpûtə! Al gujdə zə naj ynən îlə prospo tŏr də shā, dan gav əkik ər no hin doyt fər! Mej ynə flāwə kyl!

Mor da was na gūt; as Jan zənə kuk na jaləf həbakə was, zē təm zu win zən aygə : gə zylt mə dēzə kîr ni jemə, vīzə manə! k sal də kuk līvər aləf rā binə spēlə... En a stak sən ịd al oyt um də kuk tə pakə, mor up îns fal tər nən îlə rîsəl bînən oy tə shā, en parduf in Jan zəm pan en də kuk in d asə.

Wel sîsəs fa madərịtə, rīp Jan, zal əkik na jal mən spays nor də môn zīŋ gôn? Wad iz da na wer, wōr da sə me həgujd emə? Da s hinə klaynə pôtərnostər! t i sēkər də rygəgrôt fan ə klay vŏləkə; ū flā da ti manə toh sen! Zə kynə nə meŋs noh ni həryst lôtən ētə.

Jo mor da tor in zəm pan was həvalə, wôrən aləmol bịnčəs, zu grût az da, on əŋ kûr gərēgə, en t waz də rygəgrôt fa nə meŋs.

Jan dî wīr na toh su wēməls kwôt, da təm də bînə tə gəlayk upaktə, en zə tēgə də mȳr iŋ grözələmeŋtə van în slūh.

Wel Seeses van Maderanten, riep Jan, zal ik nu al mijn spijs naar de maan zien gaan? Wat is dat nu weer, waarmede men geworpen heeft? Dat is geen kleine paternoster (rozenkrans)! 't Is zeker de ruggegraat van een klein veulentje; hoe flauw die mannen toch zijn! Ze kunnen een mensch nog niet gerust laten eten.

Ja maar, wat er uit de schouw was gevallen, waren beentjes, zoo groot als dat, aan een koord geregen, en 't was de ruggegraat van eenen mensch.

Jan werd nu toch zoo hemelsch (schrikkelijk) kwaad, dat hij de beenderen te gelijk opnam, en ze tegen den muur aan stukken sloeg.

A guŋ dan bay zən pan zitə en slūh ər van tayt tut tayt nə nīvə spays in, mor īdərə kîr as əm də kuk oyt də pan wā pakə, vīl dər t în of t ịdər dûdzbîn in, — en da(d) dȳrdə zu laŋk, tut da(d) dər up t leste nən dûtskop in vīl.

Jan, dî shōt in ən frịsə kolêrə en gujdə dən dûtskop zu vâr as da(d) əm wā vlīgə.

Dan bəgost əm gəryst tə bakə en a ot al ən talûr me kukəbakə up də tôfəl gəzet um tə gon ētə.

As əm na gut on tôfəl zat, en lakər on t knabələ en on t zoygə was, komt dər up îns nə slah. Jan, dî telt en t was tweləf ȳrə.

En Jan dîn eft zən ûgə up, en a zīt dor in dən uk, wor da(d) əm də bînə gəgujt ot, ə lilək gəremtə stôn. Want up slah van tweləf ȳrə wôrə də bînə aləmol onîn gəkrōpə en dor stuŋ na də gîst me ə wit lôkə up zənə ryh. En a was oh ârəmə zu môgər gəwörə van da(d) îwəh roŋtlûpə da(d) gə zən dârəmə dör zənən boyk kost ziŋ.

Jan, dî bəzīt da(d) spûk nən îlən tayt, en a vrēf on zən ûgə, want a doht da(d) da(d) ni wôr was; mor zu tay as da spuk əm vərȳrdə, zah əm pərmeŋtəlak da(d) ət nə gîst was.

ô, zē Jan, gujən dah, pičə də dût! ū gôgət me ə gəzoŋtat?

Dan ging hij bij zijne pan zitten, deed er van tijd tot tijd een nieuwe (pollepel) spijs in, maar telkens hij den koek uit de pan wilde nemen, viel er het een of ander doodsbeen in, en dat duurde zoo lang totdat er op 't laatst een doodshoofd in viel.

Jan schoot in een Fransche colère, en wierp dat doodshoofd zoo ver als het wilde vliegen (zoo ver als hij maar kon).

Dan begon hij gerust te bakken, en hij had al een telloor met koekebakken (pannekoeken) op de tafel gezet om te gaan eten.

Als hij nu goed en wel aan de tafel zat, en lekker aan

A guŋ dan bay zəm pan zitən en slūg ər van tay tu tayt nə nīvə spayz in, mor īdərə kîr as əm də kuk oy tə pan wā pakə, vīl dər t în of t ịdər dûdzbîn in, — en da tȳrdə zu laŋk, tu ta tər up t lestə nən dûtskop in vīl.

Jan, dî shot in ən frịsə kolêrən en gujdə dən dûtskop su vâr az da təm wā vlīgə.

Dan bəgos təm gərys tə bakən en a jod al ən talûr me kukəbakən ub də tôfəl gəzet um tə gon ētə.

As əm na gud on tôfəl zat, en lakər on t knabələn en on t soygə was, kom tər up îns nə slah. Jan, dî teld en t was tweləv ȳrə.

En Jan dîn eft sən ûgən up, en a zī tor in dən uk, wor da təm də bînə gəgujd ot, ə lîlək həremtə stôn. Want up slah fan tweləv ȳrə wôrə də bînən aləmol onîŋ gəkrōpən en dor stuŋ na də gîst me jə wit lôkən up sənə ryh. En a waz oh ârəmə zu môgər gəwörə van dad îwəh roŋtlûpə da hə zən dârəmə dör zənəm boy kost siŋ.

Jan dî bəzī ta spûk nən îlən tayt, en a vrēv on zən ûgə, want a doh ta ta ni wôr was; mor zu tay az da spûk əm vərȳrdə, zah əm pərmentəlak da t nə gîst was.

ô, zē Jan, gujən dah, pičə də dût! ū gôgət me jə gəzoŋtat?

't knabbelen en aan 't zuigen was, komt er plotseling een slag. Jan telt en 't was twaalf uur.

En Jan heft zijn oogen op en ziet in den hoek, waar hij de beenderen geworpen had, een leelijk geraamte staan. Want op slag van twaalf uur waren de beenderen aaneen gekropen en daar stond nu de geest met een wit laken op zijnen rug. En hij was, och arme, zoo mager geworden van dat eeuwige rondloopen, dat ge zijn darmen dwars door zijnen buik kondt zien.

Jan beziet het spook een heelen tijd, en wreef aan zijne oogen, want hij dacht dat hij niet goed zag, maar zoodra 't spook zich verroerde, zag hij duidelijk dat het een geest was.

Ah, zei Jan, goeden dag, Pietje de dood! Hoe gaat het met

k gəlûf da (ə)k ā noh mîr gəzîŋ em. Stôdə ga ni in siŋt wiləbərs me ət zīiənoktôf? Gə zīt dər ịdərs mor ârəmujəh oyt, Jan stek. Si, zu nə kuk of dray, en zu n fleskə, da(d) zō ə ịdərs dŏht duŋ. Mor wa(d) zeg əkik? k gəlûf îrlək da(d) də kukə dör əwən boyk zōwə valə, want gə drôht dor ən žilēj dī a žūr gəwârəkt is. As gə ịdərs wilt mēdriŋkə, mytə mor ônzitə, zylə.

Də gîst dî sprak ni, mor a dē ən tîkə me zənə viŋər, of da(d) əm wā zegə : komt is īr.

Mor Jan dî was völ tə slym um da(d) ni tə duŋ.

Apəropō, zē əm, pičə krôkəliŋ, as gə dor wilt blayvə stôn tut morəgə vrÿh, dan mögdə da(d) gəryst duŋ, zylə, mor as əkik van ā was, dan guŋ əkik wa(d) on t vÿr zitə; want in dîn uk is t îl rymatīk, en gə must is ən valiŋ upshârə. A sa, mor zeht is, wa(d) tôl sprektəgay? Zeh! is t van parlē frąsē koŋtər alə meŋsə? Uk al ni? Got dan mor təryh nor ə dûtskist, drûhsak. Zedə van Got, sprekt; zedə van dən dÿvəl, vərtrekt. Mor də gîst dî blēf stôn en dē ni ịdərs as me zənə viŋər tîkə duŋ, umda Jan zō bay əm kōmə.

Mor Jan dî guŋ gəryst vûrt me ētə en zah in t gîl nimər nor t spûk.

---

uwe gezondheid? 'k Geloof dat 'k je nog meer gezien heb. Sta jij niet in Sint-Willebrordus met het Zielenoctaaf? Ge ziet er anders maar armoedig uit, Jan Stek. Zie, zoo'n koek of drie, en zoo'n fleschje zouden je anders deugd doen. Maar wat zeg ik? 'k Geloof eerlijk dat de koeken je door je buik zouden vallen, want ge draagt daar een gilet, die *à jour* is gewerkt. Als je anders zin hebt, moet je maar aanzitten, hoor.

De geest sprak niet, maar deed aan Jan teeken met zijnen vinger, precies of hij wilde zeggen : kom eens hier.

Maar Jan was veel te slim en deed het niet.

A propos, zei hij, Pietje Krakeling, als je daar wilt blijven staan tot morgen, mag je dat gerust doen, hoor, maar indien

k həlûv da k ā noh mîr gəziŋ em. Stôdəga ni jin siŋt wiləbərs (1) me t sīlənoktôf? Gə zī tər ịdərs mor ârəmujəg oyt, Jan stek. Si, zu nə kuk ov dray, en zu n fleskə, da sō wə wịdərz dŏh tuŋ. Mor wa seg əkik? k həlûv îrlək da tə kukə dŏr əwəm boyk sōwə valə, want hə drôh tor ən žilēj dī ja žūr gəwârəkt is. As h ịdərs wilt mēdriŋkə, mytə mor ônzitə, zylə.

Də gîs tî sprak ni, mor a dē jən tîkə me sənə viŋər, ov da təm wā zegə : komd iz īr.

Mor Jan dî was fŏl tə slym um da ni tə duŋ.

Apəropō, zē təm, pičə krôkəliŋ, as hə dor wild blayvə stôn tut morəgə vrȳh, da mŏgdəgay da hərys tuŋ, zylə, mor az əkik fan ā was, daŋ guŋ əkik əm bičə on t fȳr zitə; want in dîn uk is t îl rymatīk, en gə must iz ən valiŋ upshârə. A sa, mor zegd is, wa tôl sprektəgay? Zeh! is t fan parlē frąsē koŋtər alə meŋsə? Uk al ni? Go ta mor təryh nor ə dûtskist, drûhsak. Zedə vaŋ Got, sprekt; zedə van dən dȳvəl, vərtrekt. Mor də gîs tî blēf stôn en dē ni jịdərz az mə zənə viŋər tîkə duŋ, umda Jan zō bay əm kōmə.

Mor Jan, dî guŋ gəryst fûrt mi jētən en zag in t hîl nimər nor t spûk.

---

ik in jouw plaats was, zou ik wat aan het vuur gaan zitten; in dien hoek is 't heel rheumatisch, en je moest eens een valling krijgen. Maar zeg eens, welke taal spreek je? Zeg, is 't van *parler français contre* alle menschen? Ook al niet? Ga dan maar weer naar je doodskist, droge kerel. Ben je van God, spreek; ben je van den duivel, vertrek. Maar de geest bleef staan en deed niets anders dan met zijnen vinger teeken doen, opdat Jan zou bij hem komen.

Maar Jan at gerust voort en bekommerde zich niet meer om het spook.

---

(1) Sint Willebrordus is een kerk op de grens van Antwerpen, nabij Borgerhout.

As da(d) zu na al nən îlən tayt gədȳrt ot, slūh ət aləvər în, en də gîst, dîn eftə zən môgər pikəls up en kwam zu stiləkəzôn nor Jan en a dē mor altət tîkə me zənə viŋər.

Mor Jan dî stuŋ up îns up, en a rīp tēgə də gîst :

Zeh, pîrlala, k em əkik ā mor în diŋə tə zegə, zylə; gə möht zu völ sprēkə as da(d) gə mor wilt, mor van mə layf blayvə, zylə, of mə wörə kwoy vriŋdə. As gə na noh wa(d) dihtər dârəft kōmə, dan slôh əkik dī fles up əwə ɟîləkə smūl kapot. Gə zō mə gêrə mənən nek brēkə ē, k wēt ət wel, mor t zal ni wôr zən, zylə. Gə kent mə noh nî manəkə.

Də gîst dî stak zənə viŋər oyt en roktə ər me(d) on Jan zən ɟt, en up zən ɟt was ər səbīt ən îl blayn gəbrɟt.

Wel noŋdədumə, rīp Jan, wildəgay zû kenəs me mə môkə; t shaynt da(d) gə wârəm ɟdə et, gəbȳr. Mor zu zen mə ni gətraut, zylə, k zal əkik a da(d) wel is aflîrə. Are, da(d) is t îstə kûfkə.

En Jan dî slūh nor t spûk me(d) ən lēgə fles, žyst up t shēl van zənə kop, mor a roktə də gîst ni, want a sluh gəlak up də wiŋt.

Dan wīr Jan îst vör ən gū kwôt. A wildə də gîst vastpakə en əm up də groŋt smaytə, mor da(d) guŋ ni,

---

Als dat nu een heelen tijd geduurd had, sloeg het half een, en de geest hefte (hief) zijne magere pikkels (beenen) op en kwam zoo stilletjes aan naar Jan, en deed maar altijd teeken met zijnen vinger.

Maar Jan stond op en riep tot den geest :

Zeg, Peerlala, 'k heb je maar een ding te zeggen, hoor; je mag zoo veel praten als je maar wilt, maar van mijn lijf blijven, hoor, of we worden kwade vrienden. Als ge nog wat dichter durft komen, sla ik die flesch op je leelijken smoel aan stukken. Je zoudt me gaarne den nek breken, eh? 'k Weet het wel, maar 't zal niet waar zijn, hoor. Je kent me nog niet, manneken.

Az da su na jal nən îlən tayt hədȳrd ot, slūg ət aləvər în, en də gîs tîn eftə zə môgər pikəlz up en kwam zu stiləkəzô nor Jan, en a dē mor altə tikə me zənə viŋər.

Mor Jan dî stuŋ up înz up, en a rīp tēgə də gîst:

Zeh pîrlala, k em əkik â mor în diŋə tə zegə, zylə; gə möht su vŏl sprēkən az da hə mor wilt, mor va mə layv av blayvə, zylə, of mə wörə kwoy vriŋdə. As hə na noh wa tihtər dârəft kōmə, dan slōg əkiḳ dī fles up əwə lîləkə smūl kapot. Gə zō mə gêrə mənə neḳ brēkən ē, k wē tət wel, mor t sal ni wôr zen, zylə. Gə kent mə noh ni, manəkə.

Də gîs tî stak sənə viŋər oyt en roktən ər me jon Jan zən i̱t, en up sən i̱t was ər səbīt ən îl blay ŋəbri̱t.

Wel noŋdədumə, rip Jan, wildəgay zû kenəs me mə môkə; t shayn ta hə wârəm i̱dən et, gəbȳr! Mor zu ze mə ni hətraut, zylə; k sal əkik a da wel iz aflîrə. Are, da s t îstə kûfkə.

En Jan dî slūh nor t spûk me jən lēgə fles, žyst up t shēl van zənə kop, mor a roktə də gîst ni, want a slū hələk ub də wiŋt.

Dan wīr Jan îst fər əŋuj kwôt. A wildə də gîst fastpakən en əm ub də groŋt smaytə, mor da huŋ ni,

---

De geest stak zijnen vinger uit en raakte er mede Jan aan zijn hand aan, en op die hand was onmiddellijk een heele blaar gebrand.

Wel verdomd, riep Jan, wil je zoo kennis met me maken; 't schijnt dat je warme handen hebt, gebuur. Maar zoo zijn we niet getrouwd, hoor; 'k zal je dat wel eens afleeren. Daar, dat is 't eerste oorvaagje.

En Jan sloeg naar 't spook met een ledige flesch, juist op 't scheel (schedel) van zijn hoofd, maar hij raakte den geest niet, want hij sloeg als op den wind.

Dan werd Jan eerst voor goed kwaad. Hij wilde den geest vastpakken en hem op den grond werpen, maar dat ging niet,

want zu tay as da(d) əm doht da(d) əm də gîst vast ot, vyldə əm niməndalə.

Past up, zylə, rīp əm, da(d) dȳrt na al laŋk gənuh; gə kynt mor is gā gon zegə, wa(d) da(d) gə van may myt emə. Worum komdəgay īr rȳzə zȳkə, ē? k em əkik umәs gîn afêrəs me(d) ā of me(d) əw îl familə. Lot mə dan gəryst en got ôn.

Mor də gîst dē ni ịdərs as tîkə duŋ en nor də dȯ̈r waysə.

Jan dî paktə zənə kịdələr en zē tēgə də gîst : alē, lot ziŋ wa(d) da(d) gə van may myt emə. Alē, got vȯ̈r; k zal əkik ahtər ə gon.

t Spûk dē də dȯ̈r ōpə en wēs Jan nor dən trap, mor Jan dî was slymər as da(d), ən zē mor altət : got zeləf vȯ̈r, want as əm was vȯ̈r gəgon, dan ot da(d) spûk əm zēkər də nek gəbrōkə.

Zu kwômə zə up dən dȳr bənējə in də gịk en dor lah nə zârək me(d) nən ayzərə riŋk, dîn ər in vast was.

t Spûk wēs on Jan da(d) əm dî zârək must upefə, mor Jan dî bəgost tə lahə en a zē : jô, gə aut mə īr wa(d) vər dən ôp, bryrkə. As gə ginə mekanik in āwə zak et, zyldə noh al lịk mȯ̈gə roŋtlûpə. Eft zeləf də stîn up, want ik kan əkik da(d) ni.

---

want als hij dacht dat hij den geest vast had, voelde hij niets

Pas op, hoor, riep hij, dat duurt nu al lang genoeg. Je kunt me maar eens spoedig zeggen, wat je van mij moet hebben. Waarom kom je ruzie zoeken, eh? 'k Heb immers niets met u of uw heele familie gemeen. Laat me dan gerust en vertrek.

Maar de geest deed niet anders dan teeken doen en naar de deur wijzen.

Jan pakte zijnen kandelaar op en zei tot den geest : kom aan, laat zien wat je van mij moet hebben. Kom, ga voor, ik zal achter je gaan.

't Spook deed de deur open en wees Jan naar den trap, maar Jan was slimmer en zei maar altijd : ga zelf voor, want

want su tay az da təm doh tatəm də gîst fast ot,
vyldən əm niməndalə.

Past up, sylə, rīp əm, da tȳrt na ja laŋk hənuh; gə kynt mor is hā gon zegə, wa ta hə va may my temə. Worum komdəgay ī rȳzə zȳkə nē? k eməkik umәs hin afêrəs me jā of me jəw îl familə. Lo mə da ŋəryst en god ôn.

Mor də gîs tē ni jį̄dərz as tîkə duŋ en mor nor də dör wayzə.

Jan dî pakte zənə kį̄dələr en zē tēgə də gîst : alē, lot sin wa ta hə va may my temə. Alē, go för, k sal
əkik ahtər ə gon.

t Spûk dē tə dör ōpən en wēs Ja nor dən trap, mor Jan dî wa slymər az da, en zē mor altət : go selə för, wan ta səm was för gəgon, da no ta spû kəm zēkər də nek həbrōkə.

Zu kwômə z ub dən dȳr bənējən in də gį̄k en dor lah nə zârək me nən ayzərə riŋk, dî nər in vast was.

t Spûk wē zon Jan da təm dî zârək mus tupefə, mor Jan dî bəgos tə lahən en a zē : jô, g aut m īr wa fər dən ôp, bryrkə. As hə ginə mekanik(1) in āwə zak et, zyldə no ha lį̄k mögə roŋtlûpə. Eft selәv də stîn up, wan ti ka nəkik da ni.

---

indien hij was voor gegaan, zou de geest hem zeker den nek hebben gebroken.

Zoo kwamen zij op den duur beneden in de gang, en daar lag een zerk met een ijzeren ring, die er in vast was.

't Spook wees Jan, dat hij dien zerk moest opheffen, maar Jan begon te lachen en hij zei : Ja, ge houdt me hier wat voor den gek, broertje. Als je geen *mécanique* in je zak hebt, zal je nog lang mogen rondloopen : Hef zelf den steen op, want ik kan het niet.

---

(1) Conscience zegt *nikanik;* dit woord is nu onbekend.

Də gîst dîn eftə də stîn up, en doroŋdər was ər nə grûtə pyt, wor da(d) dər dray grût ayzər potə in stuŋə me gāwə gelt in.

En zu tay as Jan da(d) gelt gəziŋ ot, bəgost da(d) spûk tə sprēkə.

Zīdə ga da(d) gelt? vrūh ət on Jan.

Wel gay vīzə lịtsman, gə sprekt gəlak vloms? Nā bəginə mə makịdərə tə vərstôn. Frịs kan əkik toh ûk, zylə, want k em vayf jôr gədiŋt! — en vivan ampoləjon! Jô, k zīn əkik zu īt bliŋkə da(d) noh al gūt up stykskəs van twiŋtəh fraŋ trekt.

Də gîst dîn oldə də dray potə oyt də pyt en zē me ən olə stem.

Da(d) zen dray potə me gelt, dī ək ot wehəstōkə vŏr da(d) ik dût was.

Vŏr da(d) gə dût wort! rīp Jan îl vərwoŋdərt. Zedəga dût? Da(d) zōdə ni zegə, zylə. k Gəlûf da(d) gə mə dor wa(d) wilt ways môkə.

Mor də gîst dî löstərdə dor ni nor, en a zē : ik em əkik in də el mytə brịdə zu laŋk tut da(d) dī potə zōwə gəvoŋdə wörə, — en na edə gay mə oyt də el vərlost.

Em əkik ā oyt də el vərlost? rīp Jan; dor em ik na spayt

De geest hief den steen op, en daaronder was een groote put, waarin drie groote ijzeren potten stonden, met gouden geld.

Zoodra Jan dat geld gezien had, begon het spook te spreken.

Zie je dat geld? vroeg het aan Jan.

Wel gij zonderlinge landsman; ge spreekt, zooals ik hoor, Vlaamsch? Nu beginnen we malkaar te begrijpen. Fransch kan ik toch ook, hoor, want 'k heb vijf jaar gediend, — en *vive Napoléon!* Ja, 'k zie zoo iets blinken, dat tamelijk wel op stukjes van twintig frank gelijkt.

Də gîs tî neftə də stî nup, en doroŋdər wa sər nə grûtə pyt, wor da tər dray grû tayzər potə nin stuŋə me hāwə gelt in.

En zu tay as Jan da helt həzi ŋot, bəgos ta spûk tə sprēkə.

Zīdə ga da helt? vrū gə ton Jan.

Wel gay vīzə lįtsman, gə sprekt gəlak floms? Nā bəginəmə makįdərə tə vərstôn. Frįs ka nəkik to hûk, sylə, want k em vayf jôr gədiŋt! en viva nampoləjon! Jô, k sīn əkik zu wīd bliŋkə da no gal gū dup stykskəs fan twiŋtəh fraŋ trekt.

Də gîs tî noldə də dray potə noy tə pyt, en zē me jə nolə stem.

Da sen dray potə me helt, dī k ot wehəstōkə vör da dik dût was.

Vör da hə dût wort! rīp Jan îl vərwoŋdərt. Zedəga dût? Da sōdə ni zegə, zylə. k Həlûv da hə mə dor wa wilt ways môkə.

Mor də gîs tî löstərdə dor ni nor, en a zē : ik em əkik in d el mytə brįdə zu laŋk tu ta tī potə zōwə gəvoŋdə wörə, — e na wedəgay m oy t el vərlost.

Em əki kā woy t el vərlost? rīp Jan; dor e mək na spayt

De geest haalde de drie potten uit den put, en sprak met een holle stem :

Dit zijn drie potten met geld, die ik had weggestoken, vóór mijn dood.

Vóór je dood? riep Jan heel verwonderd uit. Ben je dood? Dat zou men niet zeggen, hoor. 'k Geloof dat je me daar wat wijs maakt.

Maar de geest luisterde daar niet naar, en zei : ik heb in de hel moeten branden, zoo lang tot die potten zouden gevonden worden, — en nu heb je me uit de hel verlost.

Heb ik je uit de hel verlost? riep Jan uit; daar heb ik

van. Gə zet nə shûnə juŋə. k Zal ər mor van zwaygə, want mən blūt kokt al.

Nā briţt əkik ni mîr, zē da(d) spûk; are, dor is mən ţt, vylt, na is zə îləmol kaut....

Mərsī vər də gūtat, zē Jan, aut ə pikəlbinčəs mor stiləkəs toys. Zu waynəh kompləmeŋtə as mögələk. Ik ken ə, vōgəl, gə zet dən dȳvəl tə plat.

Si, zē ət spûk, van dī dray potə me gaut, vərzȳk ək ā da(d) gə ər înə van on dən ârəmə geft, înən on də kârək um misə vər mən zīl tə duŋ, en....

ōla, rīp Jan, da(d) vərweŋs əkik ən bičə, zylə. Zen əkik āwə kneht? Gə mokt dor gin slehtə rēkəniŋ. En wa(d) zal əkik dan emə? Nējə, mor as ər wa(d) driŋkhelt ōvərshit, dan zal əkik ət duŋ. — Gə ze gay umәs toh rayk gənuh, al godə zu sleht gəklît in t pytəkə van də wiŋtər. A wel, wa(d) zegdə?

Dən dardə pot, zēt də gîst, dîn is vör ā.

Vör may! rīp Jan zu blay as nə kârmisfōgəl, wel Sîmənis, dər wör əkik noh stôpəl zot van. Komt īr, k zal ə is kysə up ə postəlaynə kôkə.

En Jân dî spruŋ up van arözə; mor a strynkəldən en a vīl in də pyt en zə liht oyt! t slūh žyst în ȳr.

---

waarachtig spijt van. Je bent een mooie jongen. 'k Zal er maar van zwijgen, want mijn bloed kookt al.

Nu brand ik niet meer, zei het spook; daar, hier is mijn hand, voel, nu is ze heelemaal koud...

Dank je voor de goedheid, zei Jan, houd je pikkelbeentjes maar stilletjes thuis. Zoo weinig complimenten als mogelijk. Ik ken je, vogel; je bent den duivel te slim.

Zie, zei het spook, van die drie potten met goud verzoek ik je, er een aan de armen te geven, een aan de kerk om missen voor mijne ziel te doen, en...

Hola, riep Jan, dat verwensch ik een beetje, hoor. Ben ik je

fan. Gə ze nə shûnə juŋə. k Sal ər mor van zwaygə, want məm blūt kokt al.

Nā briį dəkik ni mîr, zē ta spûk; are, dor is mə niţt. vylt, na wi s îləmol kaut....

Mərsī vər də gūtat, zē Jan, au də pikəlbinčəs mor stiləkəs toys. Zu waynəh kompləmeŋtə nas mögələk. I ke nə, vōgəl, gə ze tən dȳvəl tə plat.

Si, zē t spûk, van dī dray potə me haut, vərzȳ kə kā da hər înə va non də nârəmə geft, înə non də karək u misə vər mən zīl tə duŋ, en...

ōla, rīp Jan, da fərweŋ səkik əm bičə, zylə. Ze nəki kāwə knəht? Gə mok tor gin slehtə rēkəniŋ. En wa sa ləkik da nemə? Nējə, mo ra sər wa triŋkhel tōvərshit, dan za ləki kə tuŋ. — Gə ze ha wuməs toh rayk hənuh, al godə zu sleht həklî tin t pytəkə van də wiŋtər. A wel, wa segdə?

Dən dardə pōt, zē tə gîst, dîn is för ā.

Vör may! rīp Jan, zu blay as nə kârmisfōgəl, wel sîmənis, dər wör əkik noh stôpəl zot fan. Komd īr, k sal ə wis kysə nu pə postəlaynə kôkə.

En Jan dî spru ŋup fa naröze; mo ra strynkəldə nen a vīl in də py ten zə lih toyt! t slūh žys tîn ȳr.

---

knecht? Je maakt daar geen slechte rekening. En wat zal ik dan hebben? Neen, maar indien er soms drinkgeld overschiet, dan zal ik het doen. Je bent immers rijk genoeg, al ga je zoo slecht gekleed, in 't midden van den winter. Welnu, wat zeg je.

De derde pot, zei de geest, is voor jou.

Voor mij! riep Jan zoo blij als een kermisvogel, wel Seemenis, daar word ik nog stapelgek van. Kom hier, 'k zal je eens zoenen op je porceleinen wangen.

En Jan sprong op van blijdschap, maar hij strunkelde en viel in den put en zijn licht uit! 't Sloeg juist een uur.

Na was Jan in dən duŋkərə.

Pičə də dût! rīp əm zu ârt as da(d) əm kost, wor zedə, — ē spukskə līf, komt is īr! k em əkik ā oyt də el vərlost, na mögdəgay may uk wel is oyt dēzə pyt vərlosə.

Mor t spûk was weh.

Jan dî krōp me vŏl mujte oyt də pyt en roptə zən kêrs up.

Dan guŋ əm nor bōvə en as əm na zən aygə ən bičə gəwarəmt ot en noh twî fleskəs ot gədruŋkə, vīl əm in t slôp.

s ĵdərəndohs dē Jan wa(d) da(d) də gîst əm gəzēt ot. A gaf nə pot on dən ârəmə, nə pot on də kârək en a īlt nə pot vər zən aygə.

En Jan was rayk, want in zənə pot wôrə wel oŋdərt dȳzət miljuŋ.

En Jan dî wûndə dan in ə grût oys, en a īlt vətȳr en pêrt, en a slīp in ə flūrən bet en a druŋk wayn, en a guŋ alə dôgə up stamənē.

En dor kwamp ə vârəkə me nə laŋə snoyt, en t vərtelsəlčə is oyt.

Nu was Jan in den donkere.

Pietje de Dood! riep hij zoo hard als hij kon; waar ben je, — eh spookje lief, kom eens hier! 'k Heb je uit de hel verlost, nu mag jij me ook wel eens uit dezen put verlossen.

Maar 't spook was weg.

Jan kroop met veel moeite uit den put, en raapte zijne kaars op.

Hij ging dan naar boven, en als hij zich nog wat gewarmd had en nog twee fleschjes had gedronken, viel hij in 't slaap.

's Anderendaags deed Jan wat de geest hem gezegd had.

Na was Ja nin dən duŋkərə.

Pičə də dût! rîp əm zu wârt az da təm kost, wor zedə, — ē spukskə līf, kom di zīr! k e məki kā woy t el vərlost, na mögdəgay may uk we li zoy tēzə pyt fərlosə.

Mor t spûk was weh.

Jan dî krop me fŏl mujtə noy tə pyt, en roptə zəŋ kêr zup.

Da ŋu ŋəm nor bōvə ne na səm na zə naygə əm bičə həwârəm dot, e noh twî fleskə zot hədruŋkə, vīl əm in t slôp.

s ĵdərəndogz dē Jan wa ta tə gîs təm gəzē tot. A gaf nə po ton dən ârəmə, nə po ton də kârək en a jīlt nə pot fər zən aygə.

En Jan was rayk, wan tin zənə pot wôrə wel oŋdər tŷzət miljuŋ.

En Jan dî wûndə nî nə grû toys, en a jīlt fətŷr em pêrt, en a slī pi nə flūrəm bet, en a druŋk wayn, en a guŋ alə dôgə nup stamənē..

En dor kwam pə vârəkə me nə laŋə snoyt, en t fər-telsəlčə ni zoyt.

Hij gaf een pot aan de armen, een pot aan de kerk, en hij hield een pot voor zich.

En Jan was rijk, want in zijn pot waren wel honderd duizend millioen.

En Jan woonde in een groot huis, en hij hield voiture en paard, en hij sliep op een fluweelen bed, en hij dronk wijn, en ging alle dagen naar de herberg.

En daar kwam een verken met eenen langen snuit, en 't vertelseltje is uit.

DE GELIJKENIS VAN DEN VERLOREN ZOON.

Dər wa zis nə veŋt, en dî na twî zönə.

En də juŋkstə dər van zē tēgə zənə pērə : vôdər! gef mə t pôrt fan t hu ta mə tūkompt. En də vôdər ga vo nīdər zə pôrt.

Enigtə dôgə dor nôr, paktə də juŋkstə zön zəŋ klikə neŋ klakə bayîn en a trok ər van dör, nor ə vremt liţt, wor da təm zən seŋs mi tə slehtə wayvə nubdē.

En as əm na jaləz ad uphəsmêrt, kwamp ər nə grûtən ûŋərsnût in t liţt, en oŋzə kadē wist fan gîn aut ni mir paylə tə môkə.

Ay guŋ ər dan vandör, en guŋ bay nəm būr um əm dor as kneh tə vərȳrə. Dî zoŋt əm nor zəm būrdəray um ub də vârəkəs tə pasə.

En dor zō wəm na gêrə zənəm boyk mi tən dra fan də vârəkəs həvyld emə, mor gînə meŋs gaf əm ər īt fan.

Dam bəgos təm in zən aygə nôr tə deŋkən en a zē : ūvöl boyə zen dər bay mə vôdər, dī brût en aləz emə, en ik mut əkik īr van uŋər stârəvə.

K sal wehon en nor mə vôdər gon, en k sal əm zegə : vôdər! K em kwôt hədôn tēgə dən ēməl en tēgə nā.

K se nimər wêrt fa nəwə zön tə zen; dū mi may as mi jînə van ə wârəkfolək.

En as əm da na gəzē tot, stuŋ əm up en guŋ nor zə vôdər. Mor as əm noh fâr va noys was, krēh sə vôdər əm in t ûh, en a wīr îləgiş ôrdəg on zə nart. A kwam nor əm tū gəlûpə nen vīl roŋt zənə nals, en kystə nəm.

En də zön zē : vôdər! k em kwôt hədon tēgə dən ēməl en tēgə nā, en k sen nimer wêrt fan əwə zön tə zen.

Mor də vôdər zē tēgə də knehtə : alē, manə, gā; old əd bestə klîd en dū təm da dôn, stekt nən riŋk on zənə viŋər en trekt shūnən on zən vūtə.

Old ûk t fet kaləv oy tə stal, en du wə tût. Lot oŋs lakər smêrə neŋ kârmis āwə.

Want mənə zön waz dût, en a jis wer lêvəndə həwörə. A was fərlörə ne na jis təry həvoŋdə. En dorup huŋ ət fîzd bəginə.

Mor də nautstə zön waz up t felt, en as əm wēr kwam en al diht on zən oys was, ûrdə nəm ziŋə nen dįsə.

A rīp înə van də knehtə nen vruh wa ta tər gŏŋdə was.

Wel, zē tən dî, t iz ə brȳr dî təryg is həkōmə ne nə vôdər ēgət fet kaləf lôtə dûtuŋ, umda təm fris e ŋəzoŋd is təry həkōmə.

Dən autste shōt in ən frįsə kolêrə, ə wā ni binəgon. Dan kwam də vôdər zeləv boytə ne na bəgos təm tə bidə nen tə smîkə um mē binə tə gon.

Mor də zön zē tēgə zə vôdər : watə? k em ā na jal Got we tū völ jôr gədiŋt; k em al gədôn wa ta hə mə gəzē det, en va nə wî lêvə ne də mə nût is him bokskə nof nə šykəlatə kafə gəgēvə um ər mən vriŋdə nis mi tə traktērə, lot stôn ə kaləf.

Mor nā da tî lakərə juŋə toys kompt, dî na lə gût mi tūrə vərtêrd ēt, nā wis t fetstə kaləv ampər genuh för mənir.

Mor də vôdər zē : juŋə! gə ze ga juməs toh jaltəd bay may, en wa ta fa may is, iz uk fan ā.

Mögə wə dan is ni smêrə nen pləzīr môkə? want ə juŋkstə brȳr waz dût, en a jis wer lêvəndə həwörə; a was fərlörə ne na jis təry həvoŋdə.

AANHANGSEL III.

Toen Prof. J.-F.-J. Heremans op het vierde Nederlandsch Taal- en Letterkundig Congres (Utrecht, 22n September 1854) over het nut der dialectstudie sprak, wees hij op de vele gebrekkige uitleggingen van voor Hollanders onbegrijpelijke uitdrukkingen, welke echter voor Vlamingen minder onbegrijpelijk zijn, omdat vele nog in Vlaamsche dialecten voortleven. Zoo zegt hij o. a. :

" Nooit echter heeft iets meer het bewijs geleverd, dat de " studie van de Vlaamsche dialecten wenschelijk is, dan de " dwalingen, waarin een Bilderdijk zelfs, ondanks zijne ver- " bazende geleerdheid vervallen is, wanneer hij, geboren " Amsterdammer, zich vermat het Antwerpsche taaleigen " in *Trijntje Cornelis* van Huygens op te helderen, ofschoon " deze dwalingen dan ook getuigen van " die onuitputbare " inbeelding, van dit vindingrijk vernuft, „ die hem tot den " eersten dichter van Nederland verhieven, maar in taal- " kunde wel eens lieten strunkelen.

" Een paar voorbeelden denk ik hier niet onnoodig aan te " halen.

" *Francisco* klaagt, dat hij zich van de " waerdinne *Marie* „ " maar niet kan losmaken : hij kan haar niet vergeten, " *wat* " *dat hij kamfers eet* „. Zoo luidt het bij Huygens. Mij dunkt, " de zin is klaar en behoeft geene verdere uitlegging, te meer " daar wij toch de eere hebben in de eeuw van den beruchten " kamferkampioen Raspail te leven. En nogtans vindt Bilder- " dijk, zonderling genoeg, in dezen kamfer, dien Francisco als " *antaphrodisiacum* eet, *eenen heiligen eed, die den kamp-* " *vechteren afgenomen werd op leven en dood!* Elders wordt de " eigennaam *Trui*, *Truitjen* (*Gertrudis*), die te Antwerpen, " als een gemeen naamwoord, op ieder Hollandsch meisjen " toepasselijk is (1), met het Fransch, *truie*, eene *zeug*, een

(1) Tegenwoordig is een *Trui* een lomp, onhandig meisje.

" *varken* verward, en moet *oulie*, dat niets anders is dan " *ulieden* op zijn Antwerpsch uitgesproken, den vogel van " Pallas, eenen *uil* beteekenen. De verzen uit Trijntje Cornelis, " waar Bilderdijk die *uilen* weet te vinden, zijn echter te " onkiesch om in deze vergadering te mogen worden mede- " gedeeld. De Rederijkers van den goeden ouden tijd waren, " men weet het, op dit punt op verre na zoo nauwgezet niet " als wij. „

Hierbij mag gevoegd worden dat Bilderdijk in : *Ten minste sal hy nô se Vrauwke komen sien*, in *nô* het Amsterdamsche *nou* meent te zien, terwijl het niets anders dan *naar* is. Ten slotte geeft Bilderdijk voor den dichtregel :

.... we kunnen noch wel prôten
En urken eer hay komt

de verklaring dat *urken* drinken beteekent. " *Lurken* zei men bij ons, dat is zuigen *To lurch* in 't Engelsch „. Dat woord *urken* is niets anders dan het diminutief van *uur*, en de regel beteekent : we kunnen nog wel een uurtje praten, voor hij zal komen. Een weinig verder zegt Huygens : *woôrt iee klayn urke lôter*.... (was 't een klein uurtje later).

Terwijl uit deze regelen blijkt dat de dialectstudie in vele opzichten van veel nut is, bewijst de vergelijking van de enkele voorbeelden uit Huygens met de moderne taal, dat er om zoo te zeggen geene verandering in de Antwerpsche taal is gekomen, gedurende de twee volle eeuwen, die ons van den schrijver van Trijntje Cornelis scheiden. Dit heeft zijn gewicht om hetgeen geschreven is tusschen die twee tijdstippen met een zekere mate van zekerheid te controleeren.

De beste bronnen, om de geschiedenis van eenen tongval op te maken, zijn zonder twijfel de verschillende stukken, zooals rekeningen, besluiten, in een woord de akten van allerlei soort van de stad, waar de tongval gesproken wordt. Die stukken worden dikwijls opgemaakt door menschen, die ter nauwernood kunnen lezen en schrijven, die volstrekt geen

denkbeeld hebben van een algemeene omgangstaal, die altijd onder den invloed van hunne plaatselijke omgangstaal, van hun dialect schrijven, zoodat hun menige eigenaardigheid, alleen aan hunne taal eigen, ontsnapt en zoo een kostbare schat is voor het opmaken der geschiedenis. Zeker bevinden zich in de archiefstukken akten, door menschen van zekere geleerdheid geschreven, stukken, die minder dialectisch gekleurd zijn; men mag evenwel gerust beweren dat het den stellers dezer akten nooit te doen was om een letterkundige taal te schrijven, zoodat ook bij hen menige eigenaardigheid te vinden is.

Nevens die bron, waaruit een rijk materiaal voor het Antwerpsch dialect zou te putten zijn, hebben we de geschriften van te Antwerpen geboren of te Antwerpen wonende schrijvers; onder dezen heeft men vooral twee van beteekenis, Anna Bijns in de 16e eeuw en Willem Ogier in de 18e. Beiden hebben getracht een zuivere Nederlandsche taal te schrijven, maar, wat bij de slechte inrichting van het onderwijs in dien tijd en bij gebrek aan gemakkelijke middelen van verkeer, onmogelijk kon uitblijven, zij hebben beiden den invloed van hun dialect ondergaan, en hun ontsnapten vormen, die met de vormen van hunne taal niet overeenstemden, welke afwijkingen meestal aan hun dialect te wijten waren. Hier moeten we echter bij het aantreffen van afwijkingen voorzichtig te werk gaan; de schrijvers, die alle dialectvormen wilden vermijden, kenden ongetwijfeld verscheidene der dialectische eigenaardigheden hunner klankleer; zij hebben in hunne werken die eigenaardigheden zooveel als mogelijk vermeden, maar, in hunne onwetendheid van een zuivere taal, gingen ze dikwijls te ver, en wijzigden ook vormen, die juist waren in minder juiste, omdat ze ook in die woorden een dialectische afwijking meenden te bespeuren. Voorbeelden zullen verder aangehaald worden.

Ten derde bezit het Antwerpsche taaleigen een anderen schat, die vele tongnallen niet kunnen aanwijzen. Enkele schrijvers hebben, alhoewel geene Antwerpenaars zijnde, de

taal van de in de 16e eeuw zoo machtige handelsstad gebezigd, om ze, in hunne blijspelen, in den mond van eenige uit het Zuiden uitgeweken bewoners van de noordelijke Nederlanden te leggen. In dit geval bevinden zich Hooft, Bredero, Huygens en Weijerman. In Hooft's Warenar spreekt een van de mindere personnages, Caspar de hofmeester, Antwerpsch (cf. regel 510 : " *Ick ick heb t' Antwerpen voor Hofmeester ghedient over dertich jaren* „); bij Bredero is de hoofdpersonnage van zijn Spaanschen Brabander, een Antwerpenaar (cf. regel 5 : " *O kayserlaycke stadt! Hantwerpen groot en raijck* „, en passim); bij Huygens, in zijne Klucht van Trijntje Cornelis, zijn Marie, Francisco, Paschier en Hanneken-uyt, Antwerpenaars; de klucht vindt plaats in de vroeger beruchte Lepelstraat, te Antwerpen; eindelijk spreken bij Jacob Campo Weijerman, in zijn klucht : " De Bezweering vanden desperaten Antwerpschen Courantier „, al de personen, op een paar uitzonderingen na, Antwerpsch.

Het spreekt van zelf dat al de uitdrukkingen, door die aan Antwerpen vreemde schrijvers, niet als echt Antwerpsch mogen aangezien worden. Ze gaven in hunne werken, al wat hen te Antwerpen, welke stad ze misschien bezocht hadden, of wat hen althans in den mond van hun bekende Antwerpenaars had getroffen; dikwijls konden ze aan de neiging om die voor hen barbaarsche taal te chargeeren, geen weerstand bieden, en overdreven de hun opvallende eigenaardigheden; een ander maal hadden ze de eigenaardigheden vernomen, maar de wetten, die het gebruik er van beheerschen, niet gevat, zoodat ze als Antwerpsche wendingen, uitdrukkingen bestempelden, die het onmogelijk konden zijn; weer een ander maal hebben ze niet met de noodige zorg op al de hun bekende eigenaardigheden gelet, zoodat niet zelden de algemeen Nederlandsche vorm nevens den door hen gebruikten Antwerpschen staat, zoodat dubbelvormen voorkomen, waarvan ze zich zelf waarschijnlijk geen rekenschap hebben gegeven. Daarenboven moet aangemerkt worden dat, behalve de verschillen die hen getroffen hadden, er andere bestonden,

dialectische bijzonderheden, die ook hun dialect eigen waren, die hun ontsnapten, waarvan we geen spoor in hunne werken vinden, terwijl we toch met tamelijke zekerheid mogen besluiten dat ze bestonden. Ten laatste mag niet uit het oog verloren worden, dat het doel van de klucht- en blijspelschrijvers, niet de zuivere behandeling van het Antwerpsch taaleigen was, maar wel door het ongewone der uitdrukkingen den lachlust van het publiek te prikkelen. We zien het immers nog dagelijks, dat op onze tooneelen, het publiek behagen schept en gemakkelijk lacht met eenen boer, die zijn dialect spreekt of met eenen vreemdeling, die zich in gebroken Nederlandsch uitdrukt. Het komt er dan weinig op aan of het boersch dialect goed is, of de gebroken taal van den vreemdeling in de werkelijkheid zoo erg gebrekkig zou zijn; het is voldoende dat het publiek het ongewone bemerkt en dat het lacht. Maar door het dialect als middel om te doen lachen te gebruiken, moet de schrijver of tooneelspeler een lastig hindernis vermijden; hij mag dialectisch spreken of schrijven, maar moet toch steeds zorgen dat de toeschouwers of lezers hem kunnen begrijpen; om dat doel te bereiken, is het in vele gevallen noodzakelijk, dat hij zekere eigenaardigheden opoffert. Aangezien we voor die gevallen staan, kunnen en mogen we niet van een vreemdeling vergen of verwachten, dat hij volmaakt zuiver Antwerpsch zal schrijven.

Daar dit academisch proefschrift te Gent werd opgesteld, stond de eerste en rijkste bron niet tot mijne beschikking. Ik ben verplicht geweest de gegevens van de verschillende schrijvers bijeen te brengen, en daaruit af te leiden wat de taal in de 17e en in de 18e eeuw zou kunnen geweest zijn. Wat ik hier dus aanbied, kan onmogelijk aanspraak maken op een historische behandeling van het dialect gedurende die eeuwen; het kan slechts eene schets zijn, waarin veel zal moeten verondersteld worden, wat later aan den toetsteen der eerste bron, aan de archiefstukken, zal moeten onderworpen worden.

Van den eenen kant zullen we dus de Hollandsche schrij-

vers hebben, die Antwerpsch poogden te schrijven, van den anderen kant hebben we Willem Ogier, eenen Antwerpenaar, die zooveel als het hem mogelijk was, de eigenaardigheden van zijn dialect wilde doen verdwijnen. Anna Bijns, die in de 16e eeuw schreef, behoort dus niet tot het bestek van dit geschrift.

Als we de blijspelen en kluchten der vier Hollanders met malkaar vergelijken, treft ons al zeer spoedig dat de taal, door Huygens opgeteekend, het dichtst bij het nu nog gesproken Antwerpsch staat. Van Weijerman, die na Huygens schreef, en wiens Antwerpsch veel minder gelijkenis heeft met het moderne Antwerpsch, kan *a priori* beweerd worden dat de bron van den " Antwerpschen Courantier „ minder betrouwbaar is. Immers, indien de taal van Huygens reeds zoo sterk op het moderne Antwerpsch gelijkt, is het niet aan te nemen, dat in een periode, die tusschen den tijd van Huygens en den dag van heden ligt, de gelijkenis minder zou geweest zijn.

Zetten we nu Huygens nevens de vroeger schrijvende Hooft en Bredero, dan treft ons dat in de blijspelen van de twee laatste schrijvers, het zoogenoemde Antwerpsch veel meer op het Amsterdamsch dan op het moderne Antwerpsch gelijkt, en we moeten ons afvragen of op een zeker oogenblik van de geschiedenis van de taal, het Antwerpsch meer Hollandsch dan Brabantsch zou geweest zijn; hier zou de taal van Anna Bijns ons kostbare inlichtingen kunnen geven, maar zelfs buiten Anna Bijns vinden we genoeg bewijzen dat het Antwerpsch nooit op het Amsterdamsch heeft geleken, dat het reeds in de vroegste tijden Brabantsch was, en dat het als zoodanig reeds aan de wet van de verkortingen voor zekere consonantengroepen en aan andere eigenaardigheden onderworpen was. Bovendien bewijst een oppervlakkige kennisneming van Bredero en ook van Hooft, dat wel in het begin op de Antwerpsche uitdrukkingen gelet wordt, maar dat verder in het stuk het Antwerpsch voor het Hollandsch, en hier het Amsterdamsch moet plaats maken; alleen Huygens

bleef in de gansche Klucht consequent, wat reeds bewijst dat hij meer zorg er aan besteedde dan de anderen.

Indien we nu daarnevens in aanmerking nemen dat Huygens' moeder eene Antwerpsche was(1), dat Huygens zonder twijfel het Antwerpsch zoo niet zelf gesproken, dan toch in zijne onmiddellijke omgeving, en dat gedurende vele jaren, heeft gehoord, terwijl het bij de drie anderen slechts het toeval was, dat ze met Antwerpenaars in aanraking bracht, mogen we besluiten dat Huygens het meest te vertrouwen is.

Aangezien een sterke gelijkenis van de taal in Huygens' Klucht met het moderne Antwerpsch onmogelijk te loochenen is, zal er geen bezwaar bestaan de taal van die twee eeuwen als stationnair te beschouwen, en de vijf schrijvers, de vier Hollanders van den eenen kant en W. Ogier van den anderen kant, te zamen te behandelen.

Wat de klankleer betreft, bemerken we spoedig, dat aangezien eene vergelijking van het Spook van Conscience met de Klucht van Trijntje Cornelis van Huygens bewijst, dat het dialect gedurende die paar eeuwen niet of althans weinig veranderd is, er weinig bij het in de klankleer gezegde, zal moeten gevoegd worden.

De meeste der klanken hebben reeds, van vóór den tijd, waarmede onze schets begint, de waarde die ze nog hebben; zoo was in dien tijd de ȳ van **vȳrə** voor *voeren* reeds de uitspraak, aangezien die ȳ ontstaan is door umlaut, en dat de *j* van de volgende lettergreep, die oorzaak van dien umlaut is, reeds lang was verdwenen.

De vier Hollandsche schrijvers geven den klank **ay** op voor het Nederlandsche *ij*, wat schijnt te bewijzen dat reeds vóór de periode, die ons bezig houdt, de lange *i* van het middel-Nederlandsch *ij* was geworden, welke klank te Antwerpên eenigszins anders uitgesproken werd dan in Holland(2).

---

(1) Huygens' moeder was Susanne Hoefnagel van Antwerpen.

(2) Een bewijs, dat ten tijde van Huygens de *ij* haar modernen klank in het Hollandsch had, meen ik te vinden in het feit, dat de woorden, waarin *ij* voorkomt, en die door Trijntje uitgesproken worden, als ze door Marie herhaald worden, steeds *ay*, nooit *i* vertoonen.

De *ei-* en *ij* klanken zijn reeds in de uitspraak samengevallen.

De lange *a* was reeds een gerekte *ô* ten tijde van Bredero en Huygens, de scherplange *e* reeds een gerekte *î* als in îl (*heel*), dat Bredero als *hiel* en Huygens als *hiel* schrijft.

Was de *ä* voor *r* in dien tijd een *ë* of was de *ë* reeds een *ä*, zooals het nu het geval is? Dit is moeilijk op te lossen. In elk geval waren de twee klanken reeds gelijk, zooals blijkt uit de vier verzen van Ogier :

Weest gedachtigh dat gy schuldich zyt t'ontfermen
Myn hongerige wil uyt voordeel van den armen; (blz. 75).
En heeft noch jemant met u staet ontfermen,
Die thoont noch veel te doen, mits seggende, och Armen; (blz. 161) (1).

Bij Bredero heerscht een gedurige verwarring van de twee klanken. Zoo zegt hij *herteken* voor *harteken*, *mert* voor *markt*, *harsenen* voor *hersenen*, *karck* voor *kerk*, enz. Huygens is consequenter en maakt de *e* algemeen; echter ontsnappen hem toch ook eenige woorden met *a*. Hooft zegt : *Dit plach by de Bruydts Vrienden te werden ghedaen* (r. 443), en *Maer wat vintmen hier in Hollandt scharpe gesellen* (r. 457). Weijerman gebruikt *e* en *a* waar de algemeene taal die klanken gebruikt. Ogier daarentegen zegt meest *e* : *'t Hert treckt noch al* (bl. 35), *Ick sal u lie geven, en den derm vullen?* (bl. 40), *In de Hel daer is het werm* (bl. 101). Beantwoordt die schrijfswijze aan de uitspraak van dien tijd, of was reeds toen alle *ë* voor *r* een *ä*, en kende Ogier dien regel? Trachtte hij in zijne stukken die *a* te vermijden, en verving hij zoodoende ook de oorspronkelijke *ä* door een *ë*? Zijn dan vormen, als : *Wat noodlot parst u om te bidden en te knielen* (bl. 90). *Ik hou u voor een argh, en slim doortrocken vel* (bl. 110), *t' kost niet arger syn* (bl. 178) te beschouwen als de ware uitspraak, en zijn die vormen aan de oplettendheid van den schrijver ontsnapt? — *Likken* of *lekken*,

(1) De citaten uit Ogier zijn uit de uitgave van 1682. In deze uitgave komt tweemaal de paginatie 180-190 voor; van 180 tot 189 citeer ik de pagina's, zooals ze zijn; van de tweede 180 tot 189 als 190^1 tot 199^1; van de daaropvolgende 190 tot 199 als 190^2 tot 199^2. — Dezelfde rijmen komen voor in de uitgave van 1715.

alsook *lekker*, met hunne samenstellingen, komen regelmatig als *lacken* en *lacker* bij Ogier voor, bijna regelmatig bij Hooft, Bredero, Huygens en Weijerman : *Ghy sult noch den tydt leven dat g'u vingers naer 't Nachtwerk sult lacken* (bl. 12, Ogier), *Dats lackeren brom* (bl. 34, Ogier), *Een lacker beetjen* (bl. 86, Ogier), *Wat hede lackerdings* (Bredero, vers 1554), *Veur 't lest, veur lacker ding* (Huygens).

De anormale Nederlandsche *ā* voor een *r* is regelmatig een gerekte *e* ten tijde van Ogier : *Hoeveerdigheyt* (titel van een van de blijspelen), *Geeren wercken* (bl. 159), *Ist myn schult datge geen Goet en vergeert* (bl. 168), *sy was dan slagens weêrt* (bl. 191[2]). Hoe was echter de uitspraak ten tijde van Bredero en Huygens; meestal zetten deze schrijvers *ae*, het teeken van de lange *a*, soms *æ* (een *a* en *e* dooreen gewerkt), wellicht het teeken van een gerekte *e*; bij Bredero treft men eens *pyaerd* aan : *Hy* (nl. Phoebus) *soude sayn karos en pyaerden laten rusten* (vers 634); bij Huygens vindt men echter verscheidene malen *iae* : *De kiaers die flickert soo; Men liaersen zayn soo out; Jo 't goeyke sitt te piaert; ..... en 't is ons all wa wiaert; licht ieens en kiaers; soo plantem yevers neer, doôr piaerden of doôr koeye gegete voeyer leet; de stiaert, vrint.* Was te dien tijde de *iê* (of *jê*) de uitspraak van den tegenwoordigen *ê*-klank vóór een *r*? Of was die eigenaardigheid den Hollandschen schrijvers bekend geraakt, door andere Brabanders, niet-Antwerpenaars? Misschien was eenmaal de *jê* de uitspraak, die slechts bewaard is gebleven in het woordje **jârt**, *aarde.* — Weijerman zegt bijna regelmatig *piërd : Het Piërd is schu* (bl. 18), *het Piërd van de Trekschuyt* (bl. 64).

De tegenwoordige *i* in *smilten* voor *smelten,* bestond reeds ten tijde van Ogier : *Die lasteren door Haet, Die syn hun eygen straf, en smilten in hun quaedt* (bl. 190[2]).

De **ī** voor **ȳ** vóór *r* in *sturen, vuur*, schijnt alsdan algemeen geweest te zijn.

Het pronomen **u** en het bijvoeglijk bezittelijk naamwoord **uw** waren ten tijde van Bredero *ou* en van Huygens *au* : *Dattek ick ou eenskens vertelde mayn avontuurkens* (Jer. 12),

Hoe is ouwen naem (Jer. 65), *Moôr au suet converseeren en go noot uyt men hoot* (Klucht), *Au Mompeer en Mameer, auw ooghskens, auwe neus, auw mondeken* (Klucht).

De *ö* vóór *r* was reeds gewoonlijk *eu*, zoowel bij Ogier als bij Bredero en Huygens.

De *ö* vóór *m* wordt soms *oe* geschreven, wat op de tegenwoordige uitspraak wijst; in *dof* is de *o* bij Ogier reeds *oe* : *Gelyck een doeffe smoor die doffer vyer verstickt* (bl. 310). In de uitgave van 1715 staat : *Gelyck een doeffe smoor die doeffer vyer verstickt* (bl. 281).

De uitspraak **oy** voor *ui* en û voor scherplange *o*, die voorzeker eenen opmerker als Huygens hadden moeten treffen, schijnen nog niet bestaan te hebben te dien tijde.

Bij Ogier vinden we nog *vrotte*, terwijl nu alleen *rot* bekend is : *...Loopen naer de Lepel-straet, by die vuyl, vrotte, bepockte, stinckende Pryen!* (bl. 218).

De syncope van *f* in *hooft*, vinden we bij Bredero, Huygens en Ogier : *Haelt mayn yvoren kam, ick moet mayn hoot wa kemmen* (Bredero, vers 503). *Moôr an suet converseeren en gô noot uyt men hoot* (Huygens). *En ten draeght geen respeckt aen syn overhoot* (Ogier, bl. 13). Huygens zegt ook : *En dat me lieste plant...*, voor *liefste plant*. Ik veronderstel echter dat die vorm onjuist is, aangezien hij slechts eenmaal voorkomt, en dat er geene gevallen van het wegvallen eener *f* voor een spirant verder aan te wijzen zijn. De syncope van *w* in *erwt* bestond reeds ten tijde van Ogier : *Sy ratelen als een Blaes met Erten* (bl. 26); die van *d* in *hemd* en *speld* eveneens : *Hem noch Rock* (bl. 143), *Dat hy een stuck Lynwaet sou doen weven tot Hemmen voor hem en my* (bl. 176), *Ick heb het quaedt ghenoegh al steckt in my gheen Spellen* (bl. 329).

De *d* tusschen een *n* en een *s* is reeds bij Huygens weggevallen. *Hollans Papegôyke*. Ook was de *d* reeds verdwenen voor het suffix *ken* van den diminutief : *'ke He daer een nieuw lieken, maer 't is my wat te hoogh* (Bredero, vers 661), *Maer kyck wat een lieven kinneken* (Ogier, blz. 31), *Men sal u een Beleken neffens uwen strop leggen* (Ogier, blz. 9).

De *sch* in den auslaut en vóór een doffen klank is reeds *s* bij Ogier : *Ghy (syt) een grootsen Geck* (blz. 24), *Se weet van Naeyen, van wassen, en van plassen* (blz. 180), *Dan canse noch Naeyen, noch wasschen, noch plassen* (blz. 180); *'t Meysen* nevens *'t Meyschen* (op blz. 327).

Werd de *h* uitgesproken te Antwerpen, of was ze reeds verdwenen ten tijde van Bredero? Zonder te veel te wagen, mogen we zeggen dat reeds te dien tijde de *h* niet meer werd aangeblazen. Weliswaar schrijven alle Hollanders en Ogier ze nog, maar bij de eersten is het er wellicht om te doen alle verwarring, die zou kunnen ontstaan door het weglaten der *h*, te vermijden; Ogier wist ongetwijfeld waar een *h* moest staan, en schreef ze dan ook, alhoewel hij ze niet uitsprak. Bij Huygens is de *h* regelmatig geschreven, bij Bredero echter, die ouder is, vinden we benevens den slecht aangeblazen vorm *Hantwerpen* (dien hij wellicht wilde in overeenkomst brengen met de lang aangenomen etymologie van *hand* en *werpen*), den vorm : *En noch paesen dese Ollantsche Moeyers van Amsterdam, Dat ickkick om hoor schoon ensicht uyt Brabant quam* (Jer. vers 1388). Benevens dit heeft men : *Moor wat? Kene gheen rust* (vers 45); *'k en heb* zou niet *kene* (uitgesproken als **kənê**) geworden zijn, indien de *h* aangeblazen was.

Bij Ogier vinden we regelmatig *ypokriet* (bl. 27, 136, en passim); daarnevens : *Die gau Schrey-anen* (voor *Schrey-hanen*) (blz. 215). Benevens dit hebben we *verheyst : te winnen t' geen den noot en 't huys-houwen verheyst* (blz. 33). *Wat Vraeck verheyst gy nu van Teeuws vervloeckte daet?* (blz. 190[1]); men heeft ook *vereyst : Indien de Boet soo veel vereyst om te versoenen* (blz. 76). Een personnage in de " Gulzigheid „ heet *And'uyt*. In de lijst der personnages staat hij opgeteekend als *Hand'uyt*, een echte naam voor een politiedienaar.

Nevens die vormen heeft men elisies van doffe *e*'s, waar ze niet zouden plaats hebben, indien de *h* werd uitgesproken : *t'Sal haest doncker syn, gaet seer en wacht m'hier wederom strack* (blz. 7), *G'hebter m'ommers toe gebrocht* (blz. 15). *Die*

hem gistren heeft als een Toren g'even, valt nu inden Dreck (blz. 161).

Dat de lange of gerekte vocalen voor verkortende consonantengroepen, verkort waren in 't begin van de periode die ons bezig houdt, is niet te betwijfelen; immers in de handschriften van de middeleeuwen, geschreven in het Brabantsch dialect (of de algemeene Brabantsche schrijftaal), komen reeds zulke verkortingen voor (1). Bij Bredero, Hooft en Weijerman vinden we er geen spoor van; bij Huygens daarentegen treffen we enkele verkorte klanken aan, bijv. : *Me dunckt ick sie ou noch me' nockte beentjes stappe.* Bij Ogier komt de verkorting regelmatig voor : *Maer hy sou m'een endt houts tusschen huls en ooren geleet hebben* (bl. 5), *Soo beld' ick myn selven in* (bl. 20), *En belt u dat niet in* (bl. 21), *'t Geblomt dat vremde Namen heeft* (bl. 24), *Voor ons beyd' gekockt* (bl. 34), *Spreckt* (imperatief) (blz. 37), *Uyt-beldende en Voorbelt*, in de Voorrede, op bl. 96.

Over het geslacht is weinig te zeggen; bij Ogier zijn *boek* en het *Onze-Vader* mannelijk : *Laet het u... ghenoegh syn dat ick in uwen Boeck staen geschreven* (blz. 8), *Soo wort den Vader-Ons hun nimmermeer geleert* (blz. 10); *oog* en *oor* zijn bij hem vrouwelijk : *U eene Oogh die lacht, u ander Oogh die weent* (blz. 194[1]); *den Balck die uwe Oogh te lastigh valt om draegen* (blz. 200); *t'Schynt dat gy aen die Oor niet t'huys en syt* (blz. 229).

Op het verso van het blad 44 van een te Antwerpen gedrukt boekje : " *Dialogue Chrestien, contenant le devoir des enfans, a l'endroit de leur parens, Le tout ordonné par journées, par Gabriel Meurier Avesnois,* „ staat het volgende geschreven : *Franciscus Adrianus* || *De Borsia Meurs* || *Hoort Dit Boeck*

---

(1) Deze inlichting verdank ik aan Prof. W. de Vreese, die me op menigvuldige gevallen van dien aard wees, in zijn tot nog toe onuitgegeven werk over Ruusbroec. Ook in Moriaen, dat ons waarschijnlijk in een Brabantsch handschrift is bewaard gebleven, lezen we op regel 737 : " ..... Dat gire mi af segt dat gi wet..... „ (*Bij het ter perse gaan van dit proefschrift, was het hoogergenoemd werk van Prof. W. de Vreese reeds verschenen*).

toe || *Die Hem vind die breng* || *tem tuijs die zal hemmen* || *een gebraede Muijs* || *Anno 1785 den 16 agustus* [sic] || *op Sinte Rochus* || *Dag* „ Waarschijnlijk behoorde dit boek aan eenen Antwerpenaar, met name F. A. de Borsia Meurs, en mag men dit inschrift als staande onder den invloed van het Antwerpsch beschouwen; we treffen er boek eerst onzijdig (*Dit Boeck*), een weinig verder mannelijk in aan (*die Hem vind*)[1].

Bij Ogier is *Schelt* onzijdig : *Waerde met twee Meulensteenen in het Schelt ghevloghen* (blz. 251).

De verdubbeling van het persoonlijk pronomen is de groote struikelsteen geweest voor de Antwerpsch schrijvende Hollanders; waar Huygens bijna geen inbreuk maakt op de wetten, die deze verdubbeling beheerschen, en die noodzakelijk dezelfde moeten geweest zijn in dien tijd als nu, slaan de drie andere schrijvers er naar, op goed valle het uit. Zoo zegt Bredero : *Ick kick vreesde voor de Schout* (r. 30), *Ick ick hee die liberaelheyt met onsen koningh ghemayn* (r. 237), *En hedy geen borstel* (r. 491). In de beide eerste gevallen moet de verdubbeling achter het werkwoord komen : *ick vreesde ick ick*, enz., in het laatste moet als de klemtoon op het pronomen rustte, de verdubbeling plaats hebben : *heddegay*. Hooft zegt : *'k En does niet ick ick* (r. 508); regelmatig zou het zijn : *'k En doe ick ick es niet*. Weijerman zegt : *Zay day weemoedigh* (bl. 3), *Dan zulday* (bl. 4), welke vormen als *zaydegay* en *zuldegay* zouden moeten voorkomen. Het komt natuurlijk voor dat de verdubbeling door een toeval juist is.

Wat de twee bijwoorden *ja* en *neen* betreft, vinden we bij vijf schrijvers nog regelmatig de verbinding er van met het persoonlijk pronomen.

Ook het bijwoord van ontkenning is uitsluitend *en... niet*.

Over het werkwoord is aan te stippen dat reeds bij Ogier de vorm *slagen* voor *slaan* voorkomt; *Sy was dan slagens*

---

(1) Opmerkelijk is het weglaten van de *h* in tem en tuijs, alsook hemmen voor hebben, welke vorm in dit geschrift van den 16 Augustus 1784, de oudste me bekende is.

weert (blz. 191[2]). Bij Ogier vinden we een maal de verwarring van de beteekenissen van *liggen* en *leggen : Alsmen van Honden gebeten is, moet ter 't selve hayr opliggen, Maer ick sal anders leggen slaegen op den Hont* (blz. 112). Bij Bredero treffen we aan : *men kan... haer hert noch qualiteyten niet* (r. 42); van een verwarring van *kunnen* met *kennen* is verder nergens iets te vinden; nu komt ze nog voor in het hooger besproken geval.

Volgt **ət** op de uitgangs-*t* van het werkwoord, dan valt de uitgangs-*t* weg en indien de stam van het werkwoord uitgaat op een lange vocaal, ontwikkelt zich tusschen die vocaal en de **ə** van **ət** een **g** bij Ogier : *Daer leget* (bl. 159). *Ick doent soo 't pas geeft, en jegelijck doeget naer mynen sin* (bl. 160), *Ey Grietjen doeget dan* (bl. 194[2]), *Staeget de Vrouwen toe inde Mans reden te vaeren?* (bl. 289).

Willen had reeds bij Ogier als derde persoon enkelvoud in het paesens van den indicatief : *wilt : Soo iemant buyten wensch De hant aen Werck wilt slaen* (Voorreden), *Hij en wilt mij niet trouwen* (bl. 27) en passim.

De imperatief, 2e persoon enkelvoud, ging reeds ten tijde van Ogier op *t* uit : *Spreckt* (bl. 37). *Daerom als gij gehangen syt, verhuert my dan uwen strop* (bl. 9).

Bredero zegt op vers 240 : *Wat stode en snapperkoockt, he?* Mogelijk werd in dien tijd die betrekking nog uitgedrukt door twee nevensgeschikte zinnen; het is althans het eenige bewijs dat ik van het bestaan er van heb gevonden.

In onze eeuw hebben Conscience, Sleeckx, De Cort en Van Beers een verhaal geschreven in het Antwerpsch; de eerste in een verzameling uitgegeven onder den titel : *Avondstonden;* Sleeckx en De Cort in de verzameling van A. en L. Leopold : *Van de Schelde tot de Weichsel;* Van Beers in het *Dialecticon* van Joh. Winkler. Dit laatste is voorafgegaan door een beknopte studie van de Antwerpsche klankleer.

De vier schrijvers geven in hunne verhalen modern Antwerpsch; het zal dus voldoende zijn hetgeen ze zeggen te vergelijken met de hooger opgegeven regels.

Conscience vermeldt dat *ij* overal als *aai* klinkt, maar zegt niets van de *ei*. De lange *a*, die te Antwerpen *ô* klinkt, schrijft Conscience als *ae* of *a* in een open lettergreep; hij houdt geene rekening met de verkorting door verkortende consonantengroepen.

De scherplange *e* verbeeldt hij als *ië*, alsof er een tweeklank was; de scherplange *o* verbeeldt hij als *oo*, zonder eenige aanmerking over de uitspraak.

De neusklank **į** is nergens verbeeld; er wordt nergens eenige melding van gemaakt.

Hij gebruikt door malkaar, woorden met *ë* of met *à* vóór *r*.

Hij verbeeldt *ulie* door *eulie,* alhoewel de schrijfwijze van Bredero en Huygens allen twijfel aan een uitspraak **olə** uitsluit.

Stond en *wierd* worden met slot-*d* geschreven, alhoewel men zegt **stuŋ** en **wīr.** Een vorm *wilde* is te Antwerpen weinig gebruikelijk, meestal zegt men **wā.**

Benevens dit is hier op te merken dat bij Conscience het gebruik van het dialect niet tot het einde toe is volgehouden.

De Cort is consequenter dan Conscience; hij omschrijft de Nederlandsche **ā** door *oa*, de scherplange *e* door *ië*; de scherplange *o* blijft onbesproken. Van een neusklank **į** is hier eveneens geen spoor te vinden.

Het pronomen *u* wordt door *oe* omschreven.

De Cort maakt melding van het gutturaal worden der *n* vóór dentalen; hij schrijft *ongder* en *zengde* (voor *zond*). Op regel 7 schrijft hij echter *onder,* terwijl 11 regels verder *ongder* staat.

Het imperfect van *moeten* schrijft De Cort als *must.*

Op blz. 62 verkort hij de *ay* van *zayn* tot *a* : *zan.* Het modern Antwerpsch zegt *zen*

Sleeckx leverde de slechtst geslaagde proef van alle; het moet ook geen verwondering verwekken, als men ziet welke " stadhuiswoorden „ hij in den mond van eenen werkman legt.

De meeste dier woorden zijn te Antwerpen niet in het gebruik; daarom kon Sleeckx al zeer slecht er een Antwerpsche uitspraak van opgeven. Om zich te overtuigen hoe valsch de taal van den sprekenden werkman is, behoeft men slechts de volgende tirade te lezen: " Vuugt er bai, da ze, aloewel ni deftig, toch altaid net en mê ne zekere zwier was oengedoan; vuugt er nog bai, dat ze goed was oepgeschote, dad ör postuur, öre gank, al ör bewegingen vol bevallighad woaren, dat ör stem liefelak klonk, en ge zult moete bekenne, dad et zauw te verwondere gewest zain, as nie nie-er as ie-ene joenge uit de Schötstrot vör ör warreme liefde ad opgevat, gie-ene groo-eten trek gevuuld ad, oem mê ör in verkie-ering te komme. „ Zoo spreekt niet éen werkman te Antwerpen... of elders!

Sleeckx vervangt de Nederlandsche **ā** door *oa*, zelfs door *oe* (oengedoan), de scherplange *e* door *ie-e*, de scherplange *o* door *oo-e*. De *ë* vóor *r* is overal *ä*. De *oe* van het Nederlandsch wordt bijna overal door *u* vervangen, zelfs waar ze het niet moest zijn, zooals in *nume* (*Noemen* wordt niet in de beteekenis gebezigd die Sleeckx er aan hecht; men zegt in dit geval **îtə** (*heeten*); *noemen* beteekent alleen *benoemen* : **ay is hənumt** (*hij is benoemd*), ook wel (**ay iz bənumt**). Hij bezigt *wir*, *wier* en *wirt* door malkaar, zonder zich af te vragen welke van die vormen de gebruikelijke is.

Wat echter het ergste in de proef van Sleeckx is, en wat men eenen Antwerpenaar, die zoo goed de volksklasse en de oude door haar bewoonde Schippers- en Sint-Andrieskwartieren kende, niet kan vergeven, is het gebruik van een ¡mperfect op *ege*, zooals in het Vlaamsch Op blz. 68 zegt hij (regel 3): *Dor woo-endege ni var van ons...;* op blz. 69 (regel 14): *... dat de troane oep ör kantkusse lektege;* op blz. 70 (regel 21): *... em inderdoad oep en zeker manier bezag en toelachtege;* op blz. 72 (regel 30) : *just as z'in d'Augustainekerrek vör de leste mis kleptege...* Weliswaar kent Sleeckx ook den regelmatigen Antwerpschen vorm; zoo zegt hij op blz. 68, 23 regels verder dan *woo-endege : Integendie-el woo-ende ai oek altaid neirstig*

de karkelaike dienste bai. Een regel verder dan *kleptege* op blz. 72 staat het imperfect *klie-ede.*

Ook Sleeckx gebruikt het pronomen *eulie.*

Over de proeve van Van Beers en het in Winkler opgegeven stelsel van de Antwerpsche klankleer kan te zamen gehandeld worden; over het algemeen beantwoorden de opmerkingen op het klankstelsel aan de moderne Antwerpsche taal. We zullen hier dus slechts een woordje reppen over de afwijkingen.

" De lange *a* klinkt als *oa*, dat zoo veel mogelijk in éen klank moet uitgesproken worden, en veel meer naar de *o* dan naar de *a* overhelt. Het dichtst bij de uitspraak dezer *oa* komt de fransche *ô* in *fantôme, trône* (1). „ Waarom de lange *a* dan in het Antwerpsch niet door *ô* weergegeven?

" De onvolkomene of korte *a* helt sterk naar de onvolkomene *e* over, en is gelijk aan de korte of geslotene hoogduitsche *ä.* „ Die *ä*-klank heeft geen enkele van de drie vorige schrijvers getroffen, evenmin als in de vorige eeuwen Huygens of Bredero. Ook bestaat hij in het moderne Antwerpsch niet, zoodat de schrijver van de klankleer zich waarschijnlijk vergist heeft.

" De scherplange *e* of *ee* heeft een klank die zeer onderscheiden is van dien der zachtlange; ze klinkt *ië* of *ieë*, volkomen zóo als de friesche tweeklank *ie* of *iâ.*

De scherplange *e* is te Antwerpen geen tweeklank.

" Voorts de afgeleide woorden, die met de achtervoegsels *aar* en *laar* zijn gevormd vertoonen de *œ* : *Antwerpenœr, appelœr.* „ Het achtervoegsel *aar* vertoont zich als **ər** : **ɟtwârpənər,** en was reeds **ər** ten tijde van Huygens : *so wel den Aigener as den ermen pachter.* Het achtervoegsel *laar* is me niet bekend; 'k heb nooit iets anders gehoord dan **apəlbûm, pêrəmbûm,** enz.

---

(1) Belgische uitspraak.

De lange *i* klinkt niet als *eej* bij de laagste volksklasse, de ī is wat gerekter en eindigt met een *j* : *ziel* klinkt niet als *zeejl* maar als **zīl** en in 't platste Antwerpsch als **zījl.**

" De scherplange *o* of *oo* wordt te Antwerpen uitgesproken als *oeë*, dat is als de tweeklank *oe*[1] met een naslag van toonlooze *e*, volkomen gelijk dus aan de uitspraak van den friesche tweeklank *oe* of *uo*. „ De scherplange *oo* heeft te Antwerpen geenen naslag en luidt als **û.**

" De nederlandsche *ij* en *ei* klinken te Antwerpen nagenoeg als *aai* of *ai*, als er de klemtoon op valt, of eigenlijk als *oai*, dat is de zuidnederlandsche *oa* (tusschen *o* en *a* in), uitloopende in *i* of *j*. Valt de klemtoon niet op deze klanken, dan luiden ze eenvoudig als zuivere korte *a*. „ De hier opgegeven uitspraak is die van *ui* of *aai*, niet die van *ei* of *ij;* ook is de verkorting niet altijd *a*.

" De nederlandsche *ui* en *aai* klinken te Antwerpen als *ooi*, b. v. *ooi*s, huis, *ik drooi*, ik draai. „ De wezenlijke uitspraak is **ô + j̄ = oy.**

De schrijver van de klankleer meent in de *e* van het enclitisch gebruikte pronomen van den 2n persoon het oude *du* te herkennen. Reeds hooger werd op het onmogelijke van dergelijke veronderstelling gewezen.

Niettegenstaande in de klankleer uitdrukkelijk gezegd wordt dat de Antwerpsche vorm voor uw *auw* is (blz. 290), gebruikt Van Beers bijna regelmatig *oew* (blz. 293).

---

(1) De *oe* is geen tweeklank, maar een enkele klank (monophthonge), al wordt hij door twee letters in het Nl. verbeeld.

TAFEL

VAN DE

VOORNAAMSTE GEBRUIKTE AFKORTINGEN MET HUNNE BETEEKENIS

---

bl. of blz. = bladzijde.
bijv. of b. v. = bij voorbeeld.
cf. = vergelijk.
e. a. = en andere.
Idg. = Indo-Germaansch.
Lat. = Latijn.
m. i. = mijns inziens.
mnl. = Middelnederlandsch.
nl. = namelijk.
Nl. = Nederlandsch.
onfra = Oud-Nederfrankisch.
os. = Oud-Saksisch.
rom. = Romaansch.
Ug. = Oorgermaansch.

INHOUDSTAFEL.

Blz.

EERSTE DEEL. — Klankleer 7
Eerste Hoofdstuk : Klinkers en tweeklanken in beklemtoonde lettergrepen 12
Tweede Hoofdstuk : Klinkers in niet beklemtoonde lettergrepen 27
Derde Hoofdstuk : De medeklinkers. 29
Vierde Hoofdstuk : De verkortende consonantengroepen . . 43
Vijfde Hoofdstuk : De grammatische figuren 46
Zesde Hoofdstuk : De Sandhi 48
Zevende Hoofdstuk : De klemtoon 54
TWEEDE DEEL. — Vormleer 56
Eerste Hoofdstuk De woordvorming 56
Tweede Hoofdstuk : De vorming van het diminutief 61
Derde Hoofdstuk : Het zelfstandig naamwoord 64
Vierde Hoofdstuk : Het voornaamwoord 69
Vijfde Hoofdstuk : Het lidwoord 75
Zesde Hoofdstuk : Het bijvoeglijke naamwoord 76
Zevende Hoofdstuk : Het telwoord 79
Achtste Hoofdstuk : Het werkwoord 81
Negende Hoofdstuk : De partikels 102
AANHANGSEL I. — Syntactische eigenaardigheden 112
AANHANGSEL II. — Proeven van Antwerpsche volkstaal 114
a) De Geest. 114
b) De gelijkenis van den Verloren Zoon 140
AANHANGSEL III. — Schets van eene geschiedenis van de volkstaal te Antwerpen in de 17e en de 18e eeuw 142
In de 19e eeuw. 155
Tafel van de voornaamste gebruikte afkortingen met hunne beteekenis 160